

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Červenec–srpen 2008

Ročník XVIII

číslo 7–8

Vydra říční, obratný a hravý predátor, má v řadách české veřejnosti své příznivce i nepřátele. Vlivem přímého pronásledování člověkem, mizení původních biotopů a znečištění prostředí vydra ve 20. století vymizela ze značné části svého areálu rozšíření v Evropě. Dnes, kdy podle českého zákona o ochraně přírody a krajiny patří vydra mezi silně ohrožené zvláště chráněné živočichy, se její počty zvýšily, což však nemusí být trvalé... Na vydru se vztahuje též Bernská úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť a díky tomu právě vydra má podporu Českého nadačního fondu pro vydru a jako „vlajkový druh“ lasicovitých šelem může získávat sympatie pro ochranu přírody. Více o činnosti nadačního fondu na str. 38–41.

Foto archiv ČNVF Třeboň

OBSAH

UDÁLOSTI MĚSÍCE • Nová evropská směrnice o odpadech (2) • Ochrana klimatu prioritou českého předsednictví EU (3) • Zasedala Rada EU pro životní prostředí (3) • OSN chce zastavit rychlé mizení přírodních druhů (4) • Uměle přemnožená zvěř poškozují lesy (5) • Green Week 2008 (8) • Zprávy ze správy životního prostředí (9) • Pozvánky (17) • **ROZHOVOR** • Karel Bláha – REACH urychlí vývoj bezpečnějších alternativ (18) • **ANALÝZY, SOUHRNÝ, KOMENTÁŘE** • 16. zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj (24) • Zasedání Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti (27) • Aarhuská úmluva a geneticky modifikované organismy (31) • Výsledky kontrol zaměřených na odstraňování odpadů v roce 2007 (31) • Budou nám stačit tři planety? (35) • Značení místních produktů (36) • Český nadační fond pro vydru se představuje (38) • Invazní druhy (42) • **TIP** • Be a Changer – Staň se nositelem změn (44) •

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

NOVÁ EVROPSKÁ SMĚRNICE O ODPADECH

Evropský parlament schválil 17. června 2008 novou rámcovou směrnici o odpadech. Jedná se o zásadní předpis, který upravuje požadavky na nakládání s odpady v celé evropské sedmadvacítce.

Hierarchie nakládání s odpady poprvé ve směrnici

„Slovinskému předsednictví je třeba pográtulovat, že se mu podařilo najít shodu mezi Radou a parlamentem o tak složitě a dlouho vyjednávaném předpisu již nyní,“ řekl ministr životního prostředí Martin Bursík. Evropský parlament tak směrnici schválil již ve druhém čtení, i když na počátku projednávání vznesli poslanci více než 400 pozměňovacích návrhů. „Dlužno říci, že tak rychlý závěr celého procesu nikdo neočekával,“ dodal ministr Bursík.

Nová rámcová směrnice přináší řadu novinek. Především poprvé na evropské úrovni v závazném právním předpisu jasně definuje hierarchii nakládání s odpady, kdy na prvním místě je prevence samotného vzniku odpadů, poté jeho opětovné používání, dále recyklace následovaná energetickým využitím. Teprve odpady, které není možné již nijak využít, by měly být odstraňovány – skládkováním či spalováním.

Směrnice upravuje také definici toho, kdy se z odpadu přepracováním může stát palivo, stanovuje odpovědnost znečišťovatele a jeho povinnost nést náklady na nakládání odpady, zavádí programy předcházení vzniku odpadů či nové cíle pro recyklaci a opětovné využití odpadů.

V ČR přijde zákon místo novely

Pro české Ministerstvo životního prostředí znamená přijetí nové evropské směrnice nutnost již nyní začít připravovat zákon o odpadech ve zcela nové podobě. „Rozhodli jsme se proto, že nebudeme předkládat vládě novelu odpadového zákona v celém rozsahu, v jakém jsme ji předložili k veřejné diskusi,“ shrnul Martin Bursík. „Nemělo by smysl nyní projednávat novelu zákona a zároveň pracovat na jeho úplně novém znění,“ dodal ministr. MŽP ovšem využije práci odvedenou na přípravě této novely a také připomínky a náměty, které zaslaly ostatní resorty, obce, kraje či nevládní a profesní organizace. Nový zákon tak předloží ještě na podzim do veřejné diskuse a do konce letošního roku vládě.

Malou část již připravené novely zákona o odpadech nicméně vláda přesto ještě v létě projedná a předloží

parlamentu. „Jedná se o část, která upravuje především zpětný odběr baterií a akumulátorů, což musíme udělat brzy, abychom včas vyhověli příslušné evropské směrnici,“ vysvětluje náměstek ministra životního prostředí Karel Bláha.

Směrnice je také úspěchem České republiky

Evropská legislativa dosud umožňovala členským státům zakazovat dovoz odpadů ke skládkování a spalování. Evropská komise v návrhu nové

směrnice počítala s maximálním uvolněním mezinárodních transportů odpadů do spaloven. Finální text směrnice nakonec díky aktivitě ČR zákaz na národní úrovni umožňuje, pouze jej podmiňuje souladem s národními plány nakládání s odpady. Platný Plán odpadového hospodářství ČR, který určuje priority nakládání s odpady u nás, s dovozy odpadů do spaloven nepočítá.

Nová rámcová směrnice o odpadech je velkým úspěchem politiky a našich vyjednávačů,“ řekl ministr životního prostředí Martin Bursík. „Oproti původnímu návrhu Evropské komise, který prakticky liberalizoval obchod s odpady v Evropě, se po tvrdých vyjednávacích podánilo prosadit, že členský stát bude mít možnost dovozy odpadů omezit nebo dokonce zakázat,“ vysvětlil ministr Bursík.

„Je s podivem, že náš postoj zpočátku aktivně nepodpořila dokonce ani jedna ze zemí Visegrádské skupiny, přestože mají s dovozy odpadů také své negativní zkušenosti. Podařilo se ale získat podporu jinde a prosadit tento princip po půldenní bitvě i na loňské červnové Radě EU pro životní prostředí v Lucemburku. Obrovským úspěchem je i to, že se tento článek směrnice podařilo uhájit i v průběhu celého legislativního procesu,“ řekl dále Martin Bursík.

Nebudeme středoevropskou spalovnou odpadů

V praxi to znamená, že Česká republika bude moci i nadále omezovat a nepovolovat dovozy odpadů nejenom na skládky, ale i do spaloven. „Jde o to, aby dovážený odpad nezabíral kapacitu, a nevytěsňoval tak odpad domácí. To by vedlo k velkému tlaku na budování nových kapacit a Česko by se tak mohlo stát kvůli nižším cenám středoevropskou spalovnou odpadů,“ varoval ministr. „To ale v žádném případě nechceme,“ dodal.

Ministerstvo životního prostředí na evropských jednáních vždy hájilo princip blízkosti – tedy že odpad má být zlikvidován co nejbližší místu, kde vznikl, rozhodně tedy v zemi původu. „Kamiony naložené odpadem, brázdící Evropu směrem do států s nižšími cenami za spalování, opravdu nejsou naší vizí,“ vysvětlil Bursík. I ze spáleného odpadu zůstává zhruba třetina hmotnosti ve formě popela, navíc samotný transport je další zátěží pro životní prostředí.

Zabezpečený kontejner na použité baterie může stát například ve vstupní hale školy.

Třídění odpadů se rozšiřuje.

*Jakub Kašpar,
tiskový mluvčí MŽP ČR, upraveno (red)
Ilustrační foto Hana Kolářová*

OCHRANA KLIMATU PRIORITOU ČESKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ EU

Na setkání s neziskovými a nevládními organizacemi 3. června 2008 představil I. náměstek ministra životního prostředí Jan Dusík priority blížícího se českého předsednictví pro oblast životního prostředí. Co tedy bude ČR prosazovat v Radě EU od ledna 2009?

„Hlavní prioritou bude ochrana klimatu, která vychází z jednoho ze šesti klíčových témat celého českého předsednictví nazvaného Energetika a změna klimatu,“ uvedl Dusík a dodal, že na nedávné schůzce v Paříži ministři životního prostředí Francie, Česka a Švédska znovu potvrdili, že ochrana klimatu je v oblasti životního prostředí jednoznačnou prioritou všech tří předsednictví. Základní směřování v tomto ohledu je podle něj pevně nastaveno závěry loňské březnové Evropské rady a návrhem energeticko-klimatického balíčku. „Schválení balíčku v Radě a v Evropském parlamentu nejpozději v prvních třech měsících českého předsednictví je jeden z úkolů, který si MŽP stanovilo,“ dodal Dusík.

Zásadní událostí pro další vývoj budou prezidentské volby v USA. V návaznosti na jejich výsledek EU očekává návrat Spojených států k diskusi nad Kjótským protokolem a vstřícnější postoj k budoucím závazkům po roce 2012. „Jedním z nejviditelnějších politických

témat v Evropě v období našeho předsednictví bude vyjednávání o nastavení závazků po ukončení prvního kontrolního období Kjótského protokolu a zejména pak vyjednávání s USA a dalšími zeměmi o jejich závazcích, kterými jsou podmíněny závazky EU,“ řekl Dusík. Česká republika se tak stane klíčovým aktérem politického jednání jak v rámci unie, tak jejím jménem na nejvyšší světové úrovni. Cílem bude vést jednání o závazcích po roce 2012 tak, aby nová dohoda, tzv. post-Kjóto, byla uzavřena do konce roku 2009.

Dalšími prioritami v oblasti životního prostředí budou také ochrana lidského zdraví a životního prostředí, konkrétně například revize směrnice o národních emisních stopech a návrh směrnice o průmyslových emisích. V neposlední řadě bude ministerstvo aktivně otevírat a vést diskusi v oblastech udržitelné spotřeby a výroby.

*Barbora Petrová,
tiskové oddělení MŽP*

ZASEDLA RADA EU PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

V Lucemburku se 5. června sešli evropští ministři životního prostředí na zasedání Rady EU pro životní prostředí. Českou delegaci vedl I. náměstek ministra životního prostředí Jan Dusík. Ministru Bursíkovi totiž opozice účast znemožnila tím, že odmítla tzv. vypárování na právě probíhající schůzi sněmovny. Mezi nejdůležitější body jednání patřila opatření energeticko-klimatického balíčku související s rozšířením obchodování s emisemi skleníkových plynů, udržitelnou podporou biopaliv a geologickým ukládáním CO₂. Ostře sledovaná byla také diskuse ke stanovení emisních norem pro nové osobní automobily.

„V této fázi jde o další výměnu názorů a hledání kompromisu na úrovni ministrů zejména o nejproblematictějších bodech balíčku,“ říká Jan Dusík. „Definitivní schválení energeticko-klimatického balíčku v Radě chceme zvládnout během prvních tří měsíců našeho předsednictví, pokud se to nepovede dokonce dříve.“

Dvacet sedm ministrů v Lucemburku hovořilo zejména o návrzích rozšíření systému obchodování s povolenkami emisí skleníkových plynů, o možnostech systému podzemního ukládání oxidu uhličitého (tzv. carbon capture and storage, CCS) a o další podpoře užívání energie z obnovitelných zdrojů tak, aby mohl být splněn cíl států EU snížit emise skleníkových plynů o 20 % do roku 2020. Členské státy se například dosud neshodly na tom, jak budou povolenky mezi zeměmi alokovány a jakým způsobem se bude nakládat s výnosy z aukcí.

Rada EU také dlouhodobě pracuje na pravidlech využívání biopaliv (tzv. kritéria udržitelnosti biopaliv), která budou například ukládat používání pouze biopaliv produkujících minimálně o třetinu méně emisí než nafta nebo benzín a vyrobených z domácích nikoliv

z dovážených surovin. „Česká republika podporuje závazný 10% podíl biopaliv v dopravě pouze za předpokladu, že budou splněna kritéria udržitelnosti produkce biopaliv a bude zajištěna komerční dostupnost biopaliv II. generace,“ řekl náměstek Dusík.

V souvislosti s emisními normami pro osobní auta ministři mluvili zejména o způsobu, jakým se budou normy vypočítávat, o termínu vstupu opatření v platnost a také o výši pokut za nedodržení. Česká republika prosazuje, aby finálním návrhem nebyla ohrožena konkurenceschopnost evropských výrobců automobilů a zároveň, aby byl návrh neutrální ke struktuře vozového parku vyráběného všemi producenty.

Lucemburské zasedání bylo poslední radou ministrů životního prostředí, které předsedají Slovinci. Od 1. července se vlády ujímá nové trio členských států EU, mezi kterými je také Česká republika. Příští zasedání v Bruselu už tedy povede francouzský ministr životního prostředí Jean-Louis Borloo a jeho roli pak převezme v lednu 2009 Martin Bursík.

Jakub Kašpar, tiskový mluvčí MŽP

OSN CHCE ZASTAVIT RYCHLÉ MIZENÍ PŘÍRODNÍCH DRUHŮ

V Bonnu skončila 30. května 2008 klíčová čtrnáctidenní konference OSN zabývající se ochranou přírodní rozmanitosti druhů a bojem proti alarmující rychlosti, se kterou rostlinné i živočišné druhy na celém světě mizí. Na poslední tři dny se k delegátům ze 191 států připojilo více než sto ministrů životního prostředí a hlavy tří států. Ti všichni hledali shodu na dalším rozšíření chráněných území, zvýšení ochrany lesů, moří a oceánů a rozvoji biopaliv způsobem, který neohroží rozmanitost přírodních druhů. Za Českou republiku na konferenci promluvil náměstek ministra životního prostředí pro ochranu přírody a krajiny František Pelc.

„Diskuse na úrovni ministrů, ale třeba i německé kancléřky Angely Merkelové, měla zásadní vliv na dosažení shody na tom, co je potřeba udělat, aby se do roku 2010 podařilo zastavit to obrovské tempo, kterým klesá počet druhů na celém světě,“ řekl náměstek Pelc. V důsledku lidských aktivit, jako je rozšiřující se intenzivní zemědělství, prudký rozvoj infrastruktury, necitlivá zástavba, urychlených změnou klimatu, mizejí přirozená stanoviště (zejména kácením deštných lesů). Rostlinné a živočišné druhy vymírají stokrát vyšším tempem, než by bylo bývalo přirozené.

Ministerskou část bonnské konference ve středu zahájila kancléřka Angela Merkelová spolu s kanadským premiérem Stephanem Harperem a prezidentem oceánského státu Palau Tommy Esang Remengesauem. Ministři a vysocí představitelé světových států se v posledních třech dnech zabývali otázkami, které se nepodařilo vyřešit v pracovních skupinách expertů během předchozích dvou týdnů jednání. Mezi takováto témata patřila především otázka biopaliv, strategie mobilizace finančních zdrojů pro naplňování tří cílů Úmluvy o biologické rozmanitosti a vztah změny klimatu a biodiverzity.

Zásadní rozpor řešila konference v otázkách využívání biopaliv. Evropská unie požadovala udržitelnou výrobu a spotřebu biopaliv založenou na definování kritérií udržitelnosti biopaliv. Naproti tomu skupina zemí vedená Kolumbií a africkými zeměmi nesouhlasila s žádným využíváním biopaliv, s argumentem potrávi-

nové bezpečnosti a potenciálních rizik pro biodiverzitu. Nakonec po diskusi, moderované švédským ministrem životního prostředí Andreasem Carlgrenem, bylo dosaženo konsenzu, že podmínkou využívání biopaliv je jejich udržitelnost v průběhu celého životního cyklu.

Delegáti hledali v Bonnu také možnosti dalšího rozšíření i zlepšení péče a managementu chráněných území v rozvojových zemích, které si nemohou dovolit jejich financování. Výsledkem byl první závazek Indonésie vyhlásit největší světovou mořskou chráněnou oblast o rozloze 20 milionů hektarů, jejíž realizace bude spolufinancována z německé iniciativy Life Web. Samo Německo se rozhodlo investovat do ochrany světových lesů půl miliardy euro do roku 2013 a stejnou sumu v následujícím roce 2014 vzhledem k tomu, že důsledkem dosavadního neudržitelného procesu odlesňování je až 20 % celosvětových emisí skleníkových plynů. Podobný příspěvek plánuje i Norsko. „ČR podpořila německou iniciativu Life Web a jsme připraveni adresně podporovat vznik nových chráněných území, která jsou klíčová pro uchování světové biodiverzity, nebo zlepšení jejich správy v rozvojových zemích,“ doplnil náměstek ministra životního prostředí František Pelc.

Jakub Kašpar, tiskový mluvčí MŽP

Další informace k tématu biodiverzita v rubrice Analýzy, souhrny, komentáře.

CO JE ÚMLUVA O BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI?

Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD) se řadí k nejvýznamnějším mezinárodním úmluvám v oblasti životního prostředí. Poprvé byla vystavena k podpisu na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) 5. června 1992 v brazilském Riu de Janeiro a v platnost vstoupila v prosinci 1993. Úmluvu prozatím ratifikovalo, přijalo nebo k ní přistoupilo 191 smluvních stran.

Vláda České republiky schválila Úmluvu v roce 1993. Plněním Úmluvy je pověřeno Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství. Vzhledem k tomu, že Úmluva se dotýká i dalších resortů, byl pro zajištění meziresortní spolupráce vytvořen při Ministerstvu životního prostředí v listopadu 1996 Český výbor pro Úmluvu o biologické rozmanitosti, doplněný později o zástupce nevládních organizací. Cílem Úmluvy o biologické rozmanitosti je zabezpečit ochranu biologické roz-

manitosti a udržitelné využívání jejích složek a spravedlivé a rovnocenné rozdělování přínosů, plynoucích z využívání genetických zdrojů.

V současné době se Úmluva soustřeďuje na vytváření a posilování synergií, a to především v oblasti změny klimatu a biodiverzity. Věnuje se problematice chráněných území a především hledání finančních zdrojů na jejich financování. Do popředí se dostává otázka přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivé a rovnocenné rozdělování přínosů z nich (Access and benefits sharing – ABS) a nutnost stanovit jednotný mezinárodní režim pro genetické zdroje nejpozději do desáté konference Úmluvy v roce 2010. CBD se rovněž začíná zabývat aktuálními a ožehavými otázkami ochrany přírody, kterými jsou například biopaliva.

Více informací: www.cbd.int/cop9, www.bmu.de/un-conference2008, www.chm.nature.cz

UMĚLE PŘEMNOŽENÁ ZVĚŘ POŠKOZUJE LESY

Uměle přemnožená zvěř ničí šanci na obnovu našich lesů, což s sebou nese vedle ekologických i nemalé ekonomické škody. Mezi oblasti vážně poškozené přemnoženými srnci a jeleny patří například Jeseníky. Zvířata doslova spásají mladé stromky ve velké části republiky. Inventura zadaná ministerstvem zemědělství spočetla, že tak poškodí asi 40 % vysazených stromů¹, čímž každoročně způsobují stamilionové škody.

Jeleni otevírají cestu škodám

Jelení populace místy dosahují až osminásobku přírodního stavu². Počet jelenů u nás mezi roky 1966³ a 2006⁴ stoupl na 195 procent. Ničí listnáče, loupou a ohryzávají kůru, čímž otevírají cestu škůdcům, chorobám a polomům při vichřici nebo těžkém sněhu.

Situaci komentuje Ing. Josef Vlášek z ředitelství s. p. Lesy České republiky: „Lesy České republiky, s. p. si plně uvědomují odpovědnost související s počty jelenů, ale i ostatních druhů zvěře, a možnosti vzniku škod na lesních porostech. Proto zajišťují lesní kultury proti škodám zvěří stavěním oplocení či individuálními ochranami a také budováním prezimovacích obůrek. Do nich se v zimě, kdy vzniká nejvíce škod, zvěř koncentruje. Je v nich příkrmována, čímž se snižuje možnost vzniku škod ve volném lese. Těchto prezimovacích objektů Lesy České republiky, s. p. provozují 25, z toho 5 na severní Moravě.“

V roce 2007 Lesy České republiky vynaložily 21 milionů korun na ochranu mladých stromků v Jeseníkách. I přes tyto náklady je zvěří poškozena většina vysazených listnáčů a jedlí. Srovnání, jak by vypadal les bez poškozování nadměrným okusem, ukazují oplocenky, kam zvěř proniká jen omezeně. Proto je možné porovnávat obnovu lesa v oplocence a mimo ni.

Dvojnásobek stromků v oplocenkách

Například oplocenka pod Medvědí vrchem byla postavena v roce 1996. Po dvanácti letech hustota mladých stromků činí 5375 kusů na hektar. Klíčové je, že zde přirozeně rostou kromě smrků také jeřáby, modřiny, břízy či vrby jívy, které jsou pro další vývoj lesa velmi důležité. Smrky tvoří pouze 54,4 % stromů. Ale v lese mimo oplocenku je hustota mladých stromků jen 2425 kusů na hektar, navíc zde převažují stromky zabezpečované proti okusu a smrky zde tvoří 90 % porostu. Ostatní stromky nemají při vysokých stavech zvěře šanci přežít.

Obdobně ve velké oplocence u Karlovic jedle přirozeně zmlazuje. Vně oplocenky přirozeně zmlazení jedle prakticky nenajdeme. Zvěř všechny stromky zlikviduje, a účinně tak brání obnově smíšených lesů.

Alarmující ekonomické náklady

Ekonomické škody jsou alarmující. Poslední nezávislý celorepublikový odhad, který zahrnoval kromě vícenákladů na ochranu sazenic i ztráty na kvalitě a přírůstu dřeva, pochází z poloviny devadesátých let. Tehdy došel k číslu 1,2 miliardy korun ročně⁵. Vzhledem k tomu, že populace zvěře i ceny ještě vzrostly,

Diskuse s novináři. Zprava: Josef Vlášek, Vítězslav Závodný, Jiří Sivestr (LČR) a Jaromír Bláha (Hnutí Duha).

Druhá skladba horského lesa s omezeným prístupem zvěře v oplocence pod Medvědí vrchem. Obnově horské jeřábové smrčiny na kalamitní holině pomáhají jeřáby, břízy a vrby jívy.

Mimo oplocenku roste skoro jenom smrk. Přemnožená spárkatá zvěř naprostou většinu jeřábů a ostatních dřevin zlikviduje.

Vedoucí SCHKO Jeseníky Jan Halfar vysvětluje divákům České televize, proč je potřebné zlepšit druhovou skladbu lesů v Jeseníkách.

Zde v oplocence mladé jedle přežívají, mimo oplocenku nikoliv.

Jaromír Bláha z Hnutí Duha vysvětluje novinářům význam pionýrských dřevin pro obnovu horských lesů na kalamitních holinách.

Porosty poškozené v mládí loupáním přemnožených jelenů napadá hniloba.

Lesy České republiky, státní podnik byly založeny v roce 1992 Ministerstvem zemědělství České republiky. Hlavní náplní činnosti podniku je obhospodařování více než 1,3 mil. ha lesního majetku ve vlastnictví státu. Dále péče o téměř 20 tisíc km určených vodních toků a bystřin.

Hnutí Duha s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhuje konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomou-

hou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Hnutí Duha působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, organizační složka státu – Ministerstva životního prostředí, zajišťuje mj. sledování druhů, vede Ústřední seznam ochrany přírody, prostřednictvím regionálních pracovišť speciální státní správy a zabezpečuje praktickou péči o přírodu a krajinu.

je dnes tato částka pravděpodobně mnohem vyšší. Ukazuje se navíc, že poškozování stromků uměle přemnoženou zvěří nadále vzrůstá. Podíl poničených mladých listnáčů a jedliček se v letech 2000–2005 zvýšil o 48 %¹. Poškození dubů a buků se za posledních pět roků zdvojnásobilo¹.

Vedoucí programu Lesy Hnutí Duha MVDr. Jaromír Bláha vidí možné řešení takto: „V přírodě samozřejmě musí být takový stav zvěře, jaký les uživí. Řešením ale není krvavý masakr. Stačí odstranit příčiny, kvůli kterým se zvěř přemnožuje. Populace se pak postupně, rok po roku, vrátí na únosný stav.“

Z hlediska územní ochrany přírody se k přemnožení zvěře vyjádřil vedoucí Správy CHKO Jeseníky Ing. Jan Halfar: „Problémem nejsou jen ekonomické škody, ale i fakt, že uměle přemnožená zvěř znemožňuje růst těm stromům, které do našich lesů přirozeně patří. Území CHKO Jeseníky pokrývají lesy z 80 %. Stav lesů je proto pro kvalitu přírodního prostředí a druhovou rozmanitost klíčový.“

*Společná tisková zpráva Lesů ČR, a. s.,
Hnutí Duha a Agentury ochrany přírody
a krajiny ČR, upraveno (red)
Foto archiv Hnutí Duha*

Koberce jedlového zmlazení na LS Karlovice.

Poznámky:

¹ Inventarizace škod zvěří na lesních a zemědělských porostech (lesnická část), projekt NAZV QF50053, Ústav pro výzkum lesních ekosystémů, Jílové u Prahy 2007.

² Vliv zvěře na lesní ekosystém Krušných hor, Ústav pro hospodářskou úpravu lesů pro Ministerstvo zemědělství, Brandýs nad Labem 2007.

³ Ministerstvo zemědělství: Výkaz MZe Mysl 1–01, Období 1966–1966, www.mze.cz/attachments/rok_1966_.PDF, 11. 12. 2007.

⁴ Český statistický úřad: Jarní kmenové stavy k 31. 3. uvedených let, [www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/F2002F5F2F/\\$File/2201074k44.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/F2002F5F2F/$File/2201074k44.pdf), 11. 12. 2007.

⁵ Mrkva, R.: Nové směry v pojetí myslivosti. In: Škody zvěří, jejich příčiny a prevence. 1995, Sborník referátů. 13. až 15. června 1995, Zlaté Hory.

GREEN WEEK 2008

Začátkem června se v Bruselu konalo výroční fórum o životním prostředí – Green Week (Zelený týden), kterého se zúčastnil i zástupce CENIA Mgr. Pavel Hrubý. Hlavním tématem toho letošního byla udržitelná spotřeba. To se odrazilo i v podtitulu konference Only one Earth (Jen jedna Země). Podle analýzy metodou ekologické stopy by totiž lidstvo pro uspokojení svých potřeb – za předpokladu, že by všichni obyvatelé naší planety žili stejným životním stylem jako dnes obyvatelé Evropské unie – potřebovalo zeměkoule téměř tři.

Akční plán udržitelné spotřeby a výroby

Green Week je konferencí organizovanou Evropskou komisí jako místo pro výměnu názorů a zkušeností s aktivitami na ochranu životního prostředí na místní, národní, evropské i globální úrovni. Pravidelně se jej účastní i evropští komisaři a vysocí představitelé jednotlivých generálních ředitelství, se kterými je možné diskutovat o současné a připravované environmentální politice EU. Green Week je otevřen všem zájemcům, včetně zástupců veřejného sektoru, neziskových organizací i firem. Letos se na něm setkala kolem 3000 účastníků.

Necelé čtyři dny konference byly naplněny paralelními semináři na čtyři témata, kterými se prolínalo to hlavní: využívání zdrojů a nakládání s odpady, udržitelná spotřeba a výroba, příroda a biodiverzita a změna klimatu. Kromě toho bylo možné navštívit 64 stánků s prezentacemi firem a různých výzkumných akademických i neziskových organizací, které se nějakým způsobem podílejí na snižování negativního dopadu lidské činnosti na životní prostředí. „Podařilo se mi navázat užší kontakty s organizacemi, které mají dlouholeté zkušenosti se zaváděním zeleného nakupování ve veřejném sektoru a které mají zájem o spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy, a kontakty se zástupci Generálního ředitelství pro životní prostředí, kteří mají na starost téma udržitelné spotřeby a výroby. Díky tomu budeme moci rozšířit mezinárodní spolupráci CENIA a těžit ze vzájemné výměny zkušeností s partnery v celé Evropě,“ řekl Pavel Hrubý.

Hojně diskutovaným tématem byly podrobnosti o připravovaném Akčním plánu udržitelné spotřeby a výroby (SCP Action Plan). Jeho vyhlášení je již několik měsíců netrpělivě očekáváno, avšak stále odkládáno. Schválení a zveřejnění tohoto konceptu, který má zahrnovat směrnici pro ekodesign, revidované programy environmentálního značení a EMAS a nástroje na podporu zeleného nakupování ve veřejných institucích, se podle vyjádření T. Mäkeleho z Generálního ředitelství pro životní prostředí (DG Environment) předpokládá již ve velmi krátké době.

Okolnosti se budou zhoršovat...

Závěry konference v kostce shrnul komisař pro životní prostředí Stavros Dimas. Zopakoval všeobecnou shodu na tom, že současná míra spotřeby je dlouhodobě neudržitelná a podílí se na dalších problémech životního prostředí od stále rostoucí

produkce odpadů po ztrátu biologické rozmanitosti a klimatické změny. „Pokud si myslíme, že už současná situace je obtížná, s pohledem do budoucnosti se zdá, že okolnosti se budou podstatně zhoršovat,“ podotkl s připomínkou, že už teď lidstvo se šesti miliardami obyvatel překračuje svou ekologickou stopou biologickou kapacitu Země o 25 %. Světová populace stále rychle roste, což bude v budoucnu znamenat daleko výraznější tlak na využívání přírodních zdrojů. Největší podíl v tomto ohledu mají průmyslové oblasti jako Evropa, avšak rychle stoupá vliv ekonomik Číny a Indie, jejichž obyvatelé by rádi dosáhli stejného životního standardu jako na Západě.

Dále podotkl, že dosáhnout změny spotřebního chování by nemuselo být tak obtížné. I když podle průzkumů veřejného mínění 75 % Evropanů je ochotno nakupovat ekologicky šetrnější produkty, avšak činí tak pouhých 17 %, ukazuje to výrazný tržní potenciál pro evropské výrobce.

Jako třetí bod své prezentace zmínil roli Evropské unie při prosazování principů udržitelné spotřeby a výroby na globální úrovni, kdy evropské environmentální standardy jsou přejímány i v ostatních částech světa, což podněcuje environmentálně šetrnější produkci v globálním měřítku. Díky tomu může Evropská unie, pokud vystupuje jednotně, mít vedoucí postavení při prosazování principů ochrany životního prostředí.

Podrobnější informace můžete nalézt na webových stránkách Green Week, včetně některých pří-

spěvků a prezentací ke stažení a videozáznamů vybraných seminářů. Úplné znění závěrečného projevu Komisaře pro životní prostředí S. Dimase najdete na jeho blogu.

Souhrnný článek o Green Week vyšel i v časopise Respekt č. 25, který si můžete přečíst na adrese www.respekt.cz/reader.

Tisková zpráva CENIA, české informační agentury životního prostředí, upraveno (red)

ZPRÁVY ZE SPRÁVY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Zprávy v této rubrice pocházejí z tiskového a informačního servisu Ministerstva životního prostředí a dalších resortních a spolupracujících organizací, které jsou za zprávami uvedeny jako zdroj. Zprávy jsou redakčně kráceny a upraveny.

KOUPACÍ SEZONA 2008

Spolu s letošní koupací sezonou začalo i pravidelné zveřejňování dat kvality koupacích vod formou přehledné mapy na Mapových službách Portálu veřejné správy – www.geoportal.cenia.cz. Každý pátek až do skončení sezony v září budou zveřejňovány nejnovější výsledky rozborů vzorků koupacích vod, které provádí krajské hygienické stanice. Data poskytuje Ministerstvo zdravotnictví.

CENIA, česká informační agentura životního prostředí

NOVÁ PŘÍRODNÍ PAMÁTKA – MOŘSKÁ TRANSGRESE

Správa Chráněné krajinné oblasti Broumovsko vydala 21. května 2008 nařízení o zřízení Přírodní památky Mořská transgrese v okrese Náchod, v katastrálním území Vernéřovice.

Předmětem ochrany území jsou geologické vrstvy, které dokládají svrchnokřídovou záplavu – transgresi moře přes sedimenty triasu, odkryté ve stěně bývalého lomu. Současně jsou předmětem ochrany rostlinná i živočišná společenstva přírodě blízkého lesa (zbytku bučiny) na suťovém svahu. Odkryv v PP Mořská transgrese je dokladem o zaplavení pevniny mořem a ukládání mladších svrchnokřídových vrstev na starší vrstvy triasu.

Hlavním cílem péče je zachování geologických vrstev s unikátní ukázkou mořské transgrese – nasedání mořských sedimentů svrchní křídý na suchozemské (fluviální) sedimenty triasu s výrazným rozhraním – příbojovou slepencovou vrstvou, odkrytých ve stěně bývalého lomu. Dalším cílem péče je zachování stávajícího geomorfologického tvaru přírodní památky zahrnující i skalní výchozy křídových pískovců a slínovců při jeho horní hraně, úžlabí s občasným potůčkem vyrážejícím z vrstevního pramene ve svahu a také podmáčenou plochu dna bý-

*Přírodní památka Mořská transgrese na Broumovsku.
Foto archiv Správy CHKO Broumovsko*

valého lomu. Cílem péče je také zachování ekosystému přírodě blízkého lesa (zbytku smíšené bučiny) na suťovém svahu nad lomem a výhledově optimalizace jeho druhové skladby a zvýšení věkové a prostorové diferenciace za současného umožnění přírodě blízkého lesnického hospodaření. Ve zbývajících částech lesního porostu na území přírodní památky je cílem péče umožnění standardního dokončení hospodářského cyklu a jeho přeměna na porost tvořený dřevinami přirozené druhové skladby. Cílem péče je rovněž zachování příznivých podmínek pro výskyt obojživelníků na podmáčeném dně lomu.

S Plánem péče o přírodní památku Mořská transgrese se můžete seznámit na internetových stránkách www.broumovsko.nature.cz.

*AOPK ČR – Správa CHKO Broumovsko,
www.broumovsko.nature.cz*

ZELENÝ TÝDEN V BRUSELU

V dnech 3.–6. června probíhal v Bruselu Zelený týden (Green Week), osvětová akce pro občany Evropské unie pod heslem *Naše Země je jen jedna – zachovejme ji!*

V úterý 3. 6. 2008 večer předal komisař pro životní prostředí Stavros Dimas ceny vítězům celoevropské soutěže *Evropské ekologické ceny pro podnikatele* (*The Business Awards for the Environment*). Cenu za „řízení“ dostala skupina The Co-operative Group Ltd. z Británie za svůj přístup k udržitelnému rozvoji. V kategorii „výrobek“ vyhrála firma Ertex-solar GmbH z Rakouska za fotovoltaické články nejvyšší jakosti. Cenu za „nové postupy (technologie)“ získala společnost CHorn GmbH z Německa za postup k získání vysoce kvalitního biopaliva z biomasy (biopalivo 2. generace). Za „mezinárodní spolupráci“ byla oceněna společnost KIT z Nizozemí. Vítězný projekt umožní na Mali vyrábět biodiesel z neředěných plodů jatropha, a napomoci tak snížit chudobu v zemi.

Ve středu večer proběhlo veřejnosti přístupné *Zelené povídání* (*Green talk*) na téma *Kupovat „odpustky“ čili je carbo-offseting jen cestou, jak se vyhnout odpovědnosti za své činy?* Diskutovali Mayer Hillman, britský autor knihy *How we can save the Planet*, a Tanguy de Monceau, zakladatel firmy CO₂ Logic, která nabízí firmám off-setting.

Na závěr Zeleného týdne vyhlásila Evropská komise kampaň pro mládež *Be a Changer* (Staň se nositelem změny) zaměřenou na ochranu klimatu. Tato kampaň proběhne během letošního roku v celé České republice – více informací na zadní stránce obálky tohoto Zpravodaje MŽP.

Eva Veverková,
MŽP, upraveno (red)

ČEŠI POMÁHAJÍ VIETNAMU S OCHRANOU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Prvních sedm červnových dní strávili v České republice zástupci vietnamských vládních environmentálních institucí. Studijní cesta vietnamské delegace byla součástí rakousko-českého projektu sdružení Development Worldwide (DWW) s Vietnamskou agenturou životního prostředí (VEPA) a zaměřila se především na budoucí spolupráci Vietnamu s českými institucemi a organizacemi v oblasti životního prostředí. Návštěvu zaštitilo MŽP a organizovalo sdružení DWW.

Nejdůležitější částí návštěvy vietnamské delegace byl *Kulatý stůl k rozvojové spolupráci ČR s Vietnamem v oblasti životního prostředí* v budově MŽP za účasti odborníků Ministerstva zahraničních věcí, České rozvojové agentury, Státního fondu životního prostředí, zástupců Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu ČR i soukromých a veřejných subjektů, zapojených do realizace environmentálních projektů ve Vietnamu. Kulatého stolu se zúčastnil i velvyslanec Vietnamu v Praze Vuong Thua Phong a I. náměstek ministra životního prostředí Jan Dusík. V souvislosti s touto akcí byla v prostorách MŽP připravena výstava kreseb vietnamských dětí na téma *Žáci a odpady*.

Kontakty mezi ČR a Vietnamem se řídí mj. usnesením vlády z 31. března 2004, které definovalo Vietnam jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou zahraniční rozvojovou spolupráci. V současné době probíhají ve Vietnamu v gesci MŽP dva projekty zahraniční rozvojové spolupráce, které řeší rehabilitaci území zasaženého dioxiny a problematiku odpadového hospodářství:

Rehabilitace provincie Thua Thien Hue zasažené dioxiny (2006 – 2009), realizuje Dekonta, a.s. Projekt se uskutečňuje v lokalitách, kde bylo během americko-vietnamské války v letech 1962 – 1971 americkou armádou rozprášeno velké množství herbicidu Agent Orange (AO) s vysokým obsahem toxických dioxinů. Projekt se skládá ze tří hlavních cílů: zhodnocení stavu znečištění včetně identifikace ekologických a zdravotních rizik vyplývajících z dioxinové kontaminace, snížení ekologických a zdravotních rizik formou preventivních opatření a zajištění přístupu k nezávadné pitné vodě. Součástí projektu je i předání zkušeností v oblasti průzkumu ekologických zátěží a jejich vyhodnocování.

Regionální koncepty odpadového hospodářství ve středním Vietnamu (2006 – 2008), realizuje ETC Consulting, s.r.o. Záměrem projektu je přispět k eliminaci následků rostoucí produkce odpadů na zdraví občanů a životní prostředí vytvořením efektivního a ekonomicky dostupného nakládání s odpady, prostřednictvím regionálního plánování v odpadovém hospodářství. Hlavními cíli projektu jsou: detailní odborná rešerše všech dostupných zdrojů doplněná o místní šetření, uvedení základních principů nakládání s odpady do praxe a také vymáhání tohoto práva, vypracování komplexní metodiky pro plánování v odpadovém hospodářství – pro vesnické oblasti (komunální odpady), města (komunální odpady), nemocnice a zdravotnická zařízení a další odpadové komodity, osvětová práce a definování konkrétních projektů.

Tisková zpráva MŽP

MINISTŘI FRANCIE, ŠVÉDSKA A ČR BUDOU ÚZCE SPOLUPRACOVAT NA KLIMATICKO-ENERGETICKÉM BALÍČKU

Francouzský ministr životního prostředí, energetiky, udržitelného rozvoje a územního plánování Jean-Louis Borloo 30. května 2008 v Paříži přivítal svého českého a švédského kolegu Martina Bursíka a Andrease Carlgrena, spolu se zástupci Evropské komise a Generálního sekretariátu Rady EU. Sešli se, aby prodiskutovali budoucí spolupráci v oblasti životního prostředí v průběhu osmnáctiměsíčního období svých předsednictví EU od 1. července 2008 do 31. prosince 2009.

V průběhu setkání všichni tři ministři diskutovali především následující témata pro příštích 18 měsíců práce Rady EU: změna klimatu a energetika (klimaticko-energetický balíček), udržitelný rozvoj (konkrétně udržitelná spotřeba a výroba), biodiverzita (vzhledem k cíli do roku 2010 zastavit úbytek biologické rozmanitosti). Zabývali se ale také otázkami znečištění ovzduší, nakládání s odpady a chemickými látkami

a problematikou ekosystémů Středozevního a Baltického moře.

Ministři se shodli na tom, že chtějí vnitřní debatu uvnitř EU vést tak, aby byl klimaticko-energetický balíček definitivně schválen ještě před příštími volbami do Evropského parlamentu. Ministři rovněž zdůraznili, že právě jejich země budou reprezentovat EU v mezinárodních vyjednáváních o nové globální úmluvě, která má nahradit Kjótský protokol. Cílem všech tří předsednictví je, aby této nové dohody bylo opravdu dosaženo v prosinci 2009 v Kodani.

Ministři zdůraznili, že nízkouhlíková ekonomika nejenom pomůže klimatu, ale přinese také nová pracovní místa, hospodářský růst a vyšší konkurenceschopnost Evropy.

*Tisková zpráva MŽP ČR,
upraveno (red)*

SOKOLI V ADRŠPAŠSKO-TEPLICKÝCH SKALÁCH ÚSPĚŠNĚ VYLÉTLI

Skalnatá území Broumovska vždy patřila mezi nejvýznamnější hnízdiště sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v České republice. V roce 2005, po více než padesáti letech, zahnízdili sokoli také ve skalním masívu Chrámových stěn v Teplických skalách, které patří mezi jeho historické hnízdní lokality. Od té doby se sem sokolí pár pravidelně vrací, rodiče jen střídají skalní dutiny, ve kterých mláďata vychovávají. Podle kroužků, které se speciální optikou podařilo odečíst, víme, že samice pochází z Německa z okolí Žitavy a samec z Krkonoš.

Nejspíš díky velmi mírné zimě zahnízdil rodičovský pár již začátkem března a v dubnu se vylíhla čtyři mláďata. Bylo opět nutné učinit opatření, aby dospělí sokoli, citliví na vyrušení, mláďata zdárně odchováli. Po projednání s provozovatelem skalního okruhu a městem Teplice nad Metují Správa CHKO Broumovsko vydala nařízení, jímž částečně omezila pohyb turistů po prohlídkovém okruhu skalním městem. Při běžném provozu by totiž turisté procházeli necelých 20m pod hnízdem. To by mohlo způsobit vyplašení dospělých sokolů zahřívajících vajíčka, popř. chránících již vylíhlá mláďata. Opuštění hnízda rodiči může mít za následek podchlazení vajec nebo malých bíle ochmýřených mláďat. Nepřítomnosti rodičů mohou také využít jiní ptáci a snůšku zničit. Z uvedených důvodů byla lokalita Chrámových stěn po celou dobu hnízdění také střežena ochránci přírody.

Mezi 25. až 28. květnem postupně vylétla všechna čtyři mláďata. Ostraha však probíhala ještě dva dny, než mláďata získala potřebnou jistotu v letu. To bylo poslední z kritických období, kdy jsou mláďata nejvíce zranitelná, postupně však sílí a podnikají stále odvážnější lety. Poté již významnější rušení ze strany návštěvníků rezervace nehrozí. S platností od 30. května 2008 je pohyb veřejnosti v Národní přírodní rezervaci Adršpašsko-teplické skály na turistických okruzích opět možný bez omezení, ovšem samozřejmě v souladu s ochrannými podmínkami tohoto území, to znamená pouze po turisticky značených cestách. Trpělivý pozorovatel může s trochou štěstí sokoly při návštěvě skal spatřit. Někteří turisté měli příležitost vidět ptáky pomocí silné optiky ještě před dokončením hnízdění s odborným výkladem ochránců přírody ze stanoviště u věže Herynek.

Děkujeme všem návštěvníkům skal, kteří respektováním opatření ochrany přírody napomohli k úspěšnému vyhníždění jednoho z nemnoha párů vzácných sokolů stěhovavých, kteří se v současnosti na území České republiky vyskytují.

*Jiří Spíšek,
AOPK ČR – Správa CHKO Broumovsko,
www.broumovsko.nature.cz
Foto archiv Správy CHKO Broumsko*

HARRISON FORD PROTI NELEGÁLNÍMU OBCHODU S DIVOKOU PŘÍRODOU

Čtvrtek 5. června je Světovým dnem životního prostředí. Při této příležitosti měli novináři i veřejnost možnost v Americkém centru Velvyslanectví USA v Praze zhlédnout premiéru televizních spotů, které natočil a ve kterých si zahrál Harrison Ford, aby pomohl upozornit na problém nelegálního obchodu s divokou přírodou. Promítání byli přítomni také experti z Ministerstva životního prostředí a nevládních neziskových organizací.

*Barbora Petrová,
tiskové oddělení MŽP*

MINISTERSTVO POMŮŽE ŠKOLÁM S TŘÍDĚNÍM ODPADU

Každá škola v České republice bude mít šanci získat nádoby na tříděný odpad. To je hlavním cílem projektu, který „vpředvečer“ Světového dne životního prostředí, schválilo vedení Ministerstva životního prostředí. „Chceme tak naprosto konkrétně pomoci školám – základním i středním – v třídění odpadu,“ řekl ministr životního prostředí Martin Bursík.

Projekt počítá s tím, že každá škola, která se prostřednictvím příslušného krajského úřadu přihlásí, získá zdarma barevné kontejnery a koše na třídění základních odpadových komodit, které ve školách vznikají – papíru, plastů a skla, dále si může vybrat také nádoby na bioodpad a nápojové kartony. „Škola si pochopitelně s městem či svozovými firmami bude muset zajistit odvoz vytríděných odpadů ke zpracování, proto výběr nad onu základní sadu tří komodit

záleží i na možnostech třídění v tom kterém městě," vysvětlil ministr Bursík.

Na financování projektu by mělo směřovat zhruba 45 milionů korun, zbývajících z tzv. technické asistence Operačního programu Infrastruktura, který mj. podporoval právě zlepšování nakládání s komunálními odpady. V případě, že by počet kontejnerů převyšoval zájem škol, bude možné je nabídnout i jiným veřejným budovám, například knihovnám, mateřským centrům, domům s pečovatelskou službou a podobně. „Vyhlásíme výběrové řízení na dodavatele třídících nádob a domluvíme s kraji konkrétní podrobnosti distribuce kontejnerů na školy," řekl ředitel odboru fondů EU MŽP Jan Kříž. „Chceme, aby školy měly šanci od začátku nového školního roku a nejspíše do konce roku 2008 kontejnery získat," dodává ministr Bursík.

*Jakub Kašpar,
tiskový mluvčí MŽP*

NEBUDEME OTEVÍRAT ŽÁDNÁ NOVÁ LOŽISKA URANU

Česká republika nebude otvírat žádná nová ložiska uranu těžbě – ani průzkumné ani samozřejmě ani komerční. „Platná surovinová politika říká zcela jasně, že těžba uranu v ČR má skončit, nikoli se rozšiřovat. S útlumem, nikoli rozvojem, těžby uranu jednoznačně počítá i platná energetická politika státu. Proto nelze ospravedlnit zásah, který by případná těžba uranu znamenala pro život lidí v dotčených oblastech i pro tamní životní prostředí. Fakt, že je ložisko chráněno jako tzv. chráněné ložiskové území, nikomu právo těžit nedává," řekl ministr životního prostředí Martin Bursík.

MŽP vyhlásilo na žádost státního podniku Diamo na konci dubna chráněné ložiskové území pro ložiska uranu v lokalitě Osečná-Kotel na Liberecku. „Vyhlášení chráněného ložiskového území je fakticky povinností ministerstva podle horního zákona. V řízení se ale nerozhoduje o tom, zda ochranu ložiska vyhlásit, ale pouze o podmínkách jeho ochrany," vysvětlil náměstek ministra životního prostředí František Pelc. Stát tímto způsobem brání tomu, aby ložiska nerostných surovin někdo nemohl ilegálně vytěžit či jiným způsobem znehodnotit. Vyhlášením chráněného ložiskového území nikomu nevzniká žádný nárok na těžbu v budoucnu. Veškerá případná těžba by musela projít povolovacím řízením za účasti obcí.

Zatím posledním případem jsou žádosti společnosti Urania Mining o povolení průzkumné těžby právě na ložisku Osečná-Kotel a Plouznice na Liberecku, podané 25. ledna 2008. Ministerstvo obě žádosti na začátku května zamítlo. V obou případech k tomu vedly tři zásadní důvody. S otvíráním nových uranových ložisek nepočítá platná surovinová politika, zásadně proti jsou všechny dotčené obce a případná těžba by mohla mít velmi negativní dopady na životní prostředí v dotčených lokalitách. Proti tomuto rozhodnutí podala společnost Urania Mining rozklad k ministrově životního prostředí, který rozhodne na základě doporučení své rozkladové komise.

*Jakub Kašpar,
tiskový mluvčí MŽP*

ČESKÁ REPUBLIKA MÁ SVÉ ADVOKÁTY KLIMATU

Od pátku 6. června do neděle 8. června 2008 se uskutečnilo v Průhonicích u Prahy první setkání týmu tzv. advokátů klimatu projektu Challenge Europe, který začátkem tohoto měsíce vyhlásila organizace British Council. Společně strávený čas sloužil ke vzájemnému seznámení advokátů a také k prvnímu setkání s experty a zástupci partnerských organizací.

Víkend začal neformálním seznámením přítomných. Advokáti si navzájem sdělovali příběhy a zkušenosti z projektů, které se jim v životě povedly nebo je považují za cenné. V sobotu již diskutovali nad možnými tématy, kterými by se v rámci ročního projektu Challenge Europe mohli zabývat. Vzduchem létaly nápady týkající se staveb a architektury, využití biopaliv, motivace jednotlivců snižovat emise CO₂, společenské odpovědnosti firem, problémů krajiny a měst apod. Setkali se také s experty, kteří advokátům nabídli odbornou pomoc při vyhledávání informací, přípravě projektů a jejich následné realizaci. Diskuse se zúčastnil klimatolog RNDr. Jan Pretel CSC., Marek Havrda z Respekt Institutu, Kateřina Husová z Centra pro dopravu a energetiku a zástupce britského velvyslanectví Stuart Summers.

Rozprava o možných tématech týmového zkoumání pokračovala i v neděli, kdy již advokáti debatovali o akčním plánu práce do doby dalšího setkání, které se uskuteční začátkem října 2008. Během letních měsíců bude skupina sbírat informace a názory expertů a věnovat se přípravě projektů. Z nich budou na příští schůzce vybrány tři stěžejní, na něž se skupina zaměří. Komunikace mezi advokáty bude probíhat prostřednictvím internetového nástroje, který vytvořil British Council jako místo pro setkávání a diskusi advokátů z různých koutů Evropy. Umožňuje rovněž vkládání článků, studií a odkazů a má se tak zároveň stát zdrojem informací o problematice klimatu.

„Atmosféra setkání byla velmi přátelská. Advokáti klimatu sršeli energií a optimismem a oceňovali především možnost vzájemně si vyměňovat zkušenosti a informace," řekla Jana Hecová, koordinátorka projektu Challenge Europe v České republice a dodala: „Interdisciplinární složení skupiny tak bylo velkým přínosem již pro první setkání advokátů."

Čeští advokáti klimatu

British Council je mezinárodní organizací Spojeného království pro kulturní vztahy. Působí ve 110 zemích světa a snaží se budovat důvěru a porozumění mezi jednotlivci, komunitami i národy. British Council v České republice již přes sedmdesát let usiluje o posílení našich vztahů se Spojeným královstvím. British Council podporuje otevřenou diskusi na aktuální společenská témata a napomáhá výměně zkušeností v oblasti vzdělávání a rozvoje občanské společnosti. Dlouhodobě se snaží inspirovat mezinárodní diskusi o klimatických změnách a dále také podporovat mladé lidi při organizování jejich vlastních sportovních akcí.

PROJEKT CHALLENGE EUROPE

Celoevropský projekt Challenge Europe s cílem snížení produkce emisí CO₂ vyhlásila v roce 2008 organizace British Council jako součást svého globálního programu na ochranu klimatu. Týmy mladých

lidí, tzv. advokáti klimatu, ve čtrnácti evropských zemích budou sedm měsíců společně hledat řešení problematiky klimatických změn. Na začátku roku 2009 představí veřejnosti čtyřicet konkrétních a realizovatelných návrhů, jak těchto změn dosáhnout. Český tým je složen z osmnácti advokátů klimatu.

Patronem projektu Challenge Europe v ČR je prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., partnery jsou Nadace Heinricha Bölla, Respekt Institut, Centrum pro dopravu a energetiku a Česká zemědělská univerzita, Fakulta životního prostředí. Záštitu projektu poskytlo Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Více informací o projektu naleznete na internetových stránkách www.britishcouncil.cz a <http://challengeeurope.britishcouncil.org>.

TÝM ADVOKÁTŮ KLIMATU V ČESKÉ REPUBLICCE

Jméno a příjmení	Věk	Povolání	Místo působení
Alžběta Kunderatová	19 let	studentka práv na Masarykově univerzitě v Brně (od září 2008)	Brno
Bára Semeráková	27 let	projektová manažerka v občanském sdružení Tereza	Praha
Boris Kaliský	25 let	student politologie na FSV UK a projektový manažer v Nadaci Forum 2000	Praha
Eva Hralová	25 let	ředitelka Centra inovací a rozvoje	Praha
Jakub Holovský	26 let	pracovník Fyzikálního ústavu Akademie věd ČR	Praha
Jan Kabrda	27 let	asistent katedry sociální geografie na Přírodovědecké fakultě UK	Praha
Jan Šrytr	26 let	právník Ekologického právního servisu	Brno
Josef Kvasničák	22 let	student meteorologie a klimatologie na MFF UK, externista Českého rozhlasu (stanice Leonardo)	Praha
Lenka Parkánová	23 let	studentka ekonomie na Masarykově univerzitě v Brně a pracovnice Ekologického institutu Veronica	Brno
Lucia Némethyová	25 let	doktorandka Ekonomické Univerzity v Bratislavě	Londýn, Praha
Matěj Bajgar	21 let	student ekonomie na FSV UK	Praha
Petr Novotný	24 let	student Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy Univerzity v Brně	Brno
Petr Kotek	28 let	stavební inženýr pracující ve společnosti Ekowatt	Liberec
Petr Vogel	25 let	stavební inženýr pracující ve společnosti Ekowatt	Praha
Tomáš Kliegr	25 let	asistent na na Fakultě informatiky a statistiky VŠE a podnikatel	Londýn, Praha
Veronika Ranostajová	25 let	studentka práv, politologie a mezinárodních vztahů a asistentka poslance	Praha
Vilém Vrzala	31 let	právník České inspekce životního prostředí	Luhačovice
Zdeněk Poštulka	33 let	poradce v oblasti životního prostředí	Olomouc

*Tisková zpráva British Council, upraveno (red)
Foto archiv British Council*

PÉČE O LEDNICKÉ RYBNÍKY

V úterý 3. června 2008 se v Lednici na Moravě na Obecním úřadu konala prezentace k péči o Národní přírodní rezervaci (NPR) Lednické rybníky. Pracovníci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR zde vyhodnotili průběh letnění rybníka Nesyt v roce 2007, komentovali management rybníků v plánu péče NPR Lednické rybníky a představili informační tiskovinu (skládačku). Setkání se zúčastnili zástupci měst a obcí Hlohovec a Lednice, městských úřadů Břeclav a Mikulov, Ministerstva životního prostředí, Českého národního komitétu

Stručný výčet pozorování nejvýznamnějších druhů ptáků (březen-červen)			
druh	prům. počet při jedné kontrole		max. počet v r. 2007
	1973-2006	2007	
tančozobec opačný KO	1	5	10
lžičák pestrý SO	58	68	250
čírka obecná O	66	367	1100
čejka chocholáta	44	315	705
vodouš tmavý	6	12	40
vodouš šedý	5	31	115
vodouš bahenní	13	182	444
jespák bojovný	56	130	410
kučák říční	5	12	27

Z informační brožury o NPR Lednické rybníky.
Zdroj: www.palava.nature.cz

programu Člověk a biosféra, Národního památkového úřadu v Brně, Biosférické rezervace Dolní Morava, Krajského úřadu a senátor Hajda. Přizván byl i zástupce nájemníků rybníků z Rybníkářství Pohořelice, a.s. Po prezentaci, doplněné věcnou diskuzí, se konala k věci tisková konference s účastí pěti zástupců médií.

AOPK ČR – Správa CHKO Pálava,
www.palava.nature.cz

KONTROLA NA CHOVATELSKÉ BURZE

Dne 8. června 2008 proběhla na chovatelské burze v Přerově společná kontrolní akce České inspekce životního prostředí (ČIŽP), Celního ředitelství Olomouc a pracovníků Živnostenského úřadu v Přerově.

Kontrola odhalila tři případy porušení registrační povinnosti vyplývající ze zákona o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin CITES.

Prodejci nabízeli tři druhy papoušků *Amazona oratrix* – amazohan velký (CITES I), *Amazona leucocephala* – amazohan kubánský (CITES I) a *Amazona albifrons* – amazohan běločelý (CITES II). Dále byl kontrolován prodejce zvláště chráněného kriticky ohroženého druhu rostlin kotvice plovoucí (*Trapa natans*) a cca 20ks geneticky modifikovaných akvarijních rybek (*Braichydanio rerio*). Tyto

Foto archiv ČIŽP

rybky obsahují gen mořské medúzy, která způsobuje jejich svítivost. Kontrolami prodejců byla zjištěna porušení zákona o ochraně přírody a krajiny, zákona CITES a zákona o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty.

Exempláře byly prodejcem ponechány a jednotlivé případy bude dále řešit ČIŽP. Pracovníci živnostenského úřadu zjistili během zmíněné kontroly osm případů porušení živnostenského zákona a uložili blokové pokuty ve výši 4500 Kč. Ve dvou případech zjistili prodej zbraní (vzduchovky) bez koncesní listiny a povolení k prodeji. Na místě samém byla pořízena fotodokumentace.

Společná tisková zpráva České inspekce životního prostředí a Celního ředitelství Olomouc

NIZOZEMŠTÍ LESNÍCI V ŽELEZNÝCH HORÁCH

Chráněnou krajinnou oblast Železné hory navštívili 6. června 2008 lesníci z nizozemského města Ede. Jednalo se již o jejich druhou návštěvu, poprvé zde byli v roce 2001. Nizozemským kolegům byly představeny lesy Národní přírodní rezervace Lichnice – Kaňkovy hory, kde byli seznámeni s principy aktivního managementu lesních ekosystémů a v lokalitě Lovětínská a Hedvíkovská rokle s lesy ponechanými samovolnému vývoji. Exkurzi prováděli pracovníci Správy CHKO.

AOPK ČR – Správa CHKO Železné hory,
www.zeleznehory.nature.cz

Foto www.zeleznehory.nature.cz

JEDEN Z NEJLEPŠÍCH NÁPADŮ, JAK CHRÁNIT PŘÍRODU

Proces SEBI 2010 (Streamlining European 2010 Biodiversity Indicators) získal 16. června v Seville ocenění španělského časopisu Red Life a nadace Fundación Caja Rural del Sur jako jeden z deseti nejlepších nápadů, jak chránit přírodu v roce 2008.

Proces SEBI 2010 naplňují národní úřady, nevládní a mezivládní organizace. Představili již první sadu 26 indikátorů. Na základě těchto indikátorů bude vypracována hodnotící zpráva, kterou v roce 2009 vydá agentura EEA. Jedním z institucionálních partnerů je i Česká republika zaštiťující Akční plán pro indikátory biodiverzity přijatý Kyjevskou rezolucí.

Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) koordinuje tuto celoevropskou iniciativu s cílem rozvinout a implementovat indikátory biodiverzity, které informují o úsilí zastavit ztrátu biodiverzity do roku 2010.

*CENIA, česká informační agentura
životního prostředí*

V RIZE SE JEDNALO O ENVIRONMENTÁLNÍ DEMOKRACII

V lotyšském hlavním městě Rize skočilo 13. června třetí zasedání smluvních stran Úmluvy Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (tzv. Aarhuské smlouvy). Nejvyšším představitelem úmluvy byl až do příštího vrcholného setkání členských zemí v roce 2011 zvolen první náměstek českého ministra životního prostředí Jan Dusík.

Vrcholné jednání Aarhuské úmluvy v Rize se soustředilo na problémy spojené zejména se zajištěním právní ochrany veřejnosti v oblasti životního prostředí nejen v národních, ale i v mezinárodních podmínkách. Česká delegace podpořila založení pracovní skupiny pro účast veřejnosti na rozhodování v environmentálních otázkách. Vznik skupiny navrhly mezinárodní nevládní organizace European Eco-Forum a Regionální environmentální centrum.

Mimořádná pozornost byla věnována také urychlení ratifikačního procesu Protokolu o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (tzv. Protokolu PRTR), který byl podepsán v květnu 2003 v Kyjevě. Právě kvůli stále nízkému počtu ratifikací ani pět let od podpisu nevstoupil tento protokol v platnost. Kulatému stolu vysokých představitelů smluvních stran Aarhuské úmluvy věnovanému zajištění podmínek pro vnitrostátní schválení Protokolu PRTR předsedal první náměstek ministra životního prostředí České republiky Jan Dusík, který mimo jiné informoval o tom, že ČR právě tento měsíc ratifikační proces zahájila.

Na závěr řížského jednání Aarhuské úmluvy byl zvolen předsedou byra Aarhuské úmluvy na období 2008–2011, tedy do čtvrtého zasedání smluvních stran Úmluvy, první náměstek ministra životního prostředí ČR Jan Dusík. Je to podruhé v historii České

republiky, kdy byl nejvyšším představitelem důležité mezinárodní smlouvy zvolen její zástupce. Naposledy byl do podobné funkce – předsedy zasedání smluvních stran Montrealského protokolu o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, zvolen v listopadu 2003 tehdejší ministr životního prostředí Libor Ambrozek, dnešní předseda Výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny PČR.

Aarhuská úmluva přijatá v roce 1998 v dánském Aarhusu završila formálně demokratizační procesy v regionu EHK OSN v oblasti ochrany životního prostředí, zahájené v roce 1991 přijetím Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států v Helsinkách a odstartováním procesu Životní prostředí pro Evropu v červnu 1991 v Dobříši. Za Českou republiku Aarhuskou úmluvu podepsal v roce 1998 přímo v Aarhusu tehdejší ministr životního prostředí Martin Bursík. Ratifikována byla 6. července 2004.

*Jakub Kašpar,
tiskový mluvčí MŽP*

SVINUTEC TENKÝ V NPP KOPIČÁCKÝ RYBNÍK

Při orientačním průzkumu vodních měkkýšů Národní přírodní památky Kopičácký rybník byl v mokřadech na okraji rybníka

Svinutec tenký

Foto www.kokorinsko.nature.cz

překvapivě zjištěn kriticky ohrožený a evropsky významný druh svinutec tenký (*Anisus vorticulus*).

Tento drobný (velikost ulity cca 5 mm) vodní plž z čeledi okružákovitých se vyskytuje v hustě zarostlých tůňích a mokřadech a v nivách větších řek. V Čechách byla v posledních 40 letech známa pouze jediná lokalita u Mělníka, která byla v roce 2006 zničena. Jedná se tak o jediné známé místo výskytu v Čechách a zároveň v české části povodí Labe.

*AOPK ČR – Luboš Beran,
zoolog Správy CHKO Kokořínsko*

ZPRÁVA O SKLENÍKOVÝCH PLYNECH V ČLENSKÝCH ZEMÍCH EU

Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) zveřejnila zprávu týkající se seznamu skleníkových plynů 1990–2006 a seznam reportů 2008. Zpráva je dostupná na webu http://unfccc.int/national_reports/items. EEA také vypracovala novou sadu profilů jednotlivých zemí, která se týká klíčových informací o skleníkových plynech každého člena EU. Profily naleznete na www.eea.europa.eu/themes/climate/ghg-country-profiles.

*CENIA, česká informační agentura
životního prostředí*

NOVÁ PŘÍRODNÍ PAMÁTKA – PÍSKOVCOVÉ SLOUPKY

Správa CHKO Broumovska vydala 16. června 2008 nařízení o zřízení Přírodní památky Pískovcové sloupky. Předmětem ochrany území jsou přírodní procesy vymodelované skalní sloupky tvaru přesýpacích hodin ve stěně umělého odkryvu, geomorfologicky pozoruhodný suťový svah se skalními výchozy a rostlinná i živočišná společenstva přírodě blízkého lesa a skal, včetně početné populace lilie zlatohlavé. Hlavním cílem ochrany je zachování skalních sloupků ve stěně umělého odkryvu. Cílem péče je také zachování ekosystému přírodě blízkého lesa na suťovém svahu se skalními výchozy nad lomem a výhledově optimalizace jeho druhové skladby a zvýšení věkové a prostorové diferenciace za současného umožnění přírodě blízkého lesnického hospodaření. S Plánem péče o přírodní památku Pískovcové sloupky se můžete seznámit na internetových stránkách www.broumovsko.nature.cz.

Přírodní památka Pískovcové sloupky na Broumovsku.
Foto archiv Správy CHKO Broumsko

AOPK ČR – Správa CHKO Broumovsko,
www.broumovsko.nature.cz

STÁT SI ZACHOVÁ KONTROLU NAD KVALITOU SANACE STARÝCH EKOLOGICKÝCH ZÁTĚŽÍ

Stát musí mít kontrolu nad průběhem sanace starých ekologických zátěží, aby byl schopen garantovat kvalitu a ekologický efekt sanačních prací. To je podstatou změn v usnesení vlády o návrhu ministra financí Miroslava Kalouska, které 9. června na jednání vlády prosadil ministr životního prostředí Martin Bursík.

„Spolu s ministrem Kalouskem předložíme ještě před zahájením zadávacího řízení návrh, který definuje roli MŽP a České inspekce životního prostředí tak, aby supervize kvality prováděných sanačních prací opravdu efektivně fungovala,“ říká ministr Bursík. „Stát musí být schopen garantovat kvalitu od počátku až do konce sanace, tedy od analýzy rizik, přes průběh sanace až po odevzdanou práci a závěrečnou zprávu,“ dodává ministr Bursík.

Martin Bursík na tomto jednání vlády prosadil rovněž, že u všech starých zátěží, kde se tak dosud nestalo, musí být ještě před zadáním zakázky zpracována a oponována analýza rizik. Ministr financí musí také vládě předložit ke schválení kompletní zadávací dokumentaci k této zakázce, jejíž součástí bude

mimo jiné i kompletní a definitivní seznam starých zátěží, jejichž sanace bude předmětem zakázky.

Jakub Kašpar, tiskový mluvčí MŽP
Další informace k tématu v rubrice ROZHOVOR.

PŘIBYLO HVOZDÍKU PÍSEČNÉHO ČESKÉHO

V rámci monitoringu evropsky významných druhů provedli pracovníci AOPK ČR, střediska v Ústí nad Labem, 15. června 2008 průzkum stavu populace kriticky ohroženého hvozdíku písečného českého v NPP Kleneč. Jeho populace v současné době představuje 1400 jedinců, což je zvýšení o 84 % stavu zjištěného při posledním monitoringu na lokalitě v roce 2005.

AOPK ČR – středisko Ústí nad Labem,
www.nature.cz
Foto www.nature.cz

NOVÝ INFORMAČNÍ PORTÁL STÁTNÍ GEOLOGICKÉ SLUŽBY

Česká geologická služba zpřístupnila veřejnosti Informační portál Státní geologické služby na www.geologickaslužba.cz, který prostřednictvím nových informačních služeb revolučně integruje data České geologické služby a ČGS-Geofondy. Pomocí informační služby GeoArchiv můžete zároveň vyhledávat v archivech obou zmíněných organizací, GeoMapy umožní synchronně pracovat s digitální geologickou mapou 1 : 50 000 (ČGS) a s daty z vrtné databáze (ČGS-Geofond). Vyhledávání obou těchto služeb je podpořeno novým, uživatelsky příjemným lokalizačním modulem, který podporuje výběr území pomocí souřadnic, názvu obce nebo geologické jednotky. GeoHazardy vám nově otevrou přístup na rodící se platformu (portál Geohazardů) integrující informace o rizikových geofaktorech na území ČR (např. nestabilita terénu, radon, zranitelnost podzemní vody). Významnou součástí portálu je aplikace GeoReporty, automaticky generující odborné zprávy o zvolené lokalitě. Informace o použitých datech i službách naleznete v metainformačním katalogu GeoMetainfo. Vznik tohoto portálu byl finančně podporován v rámci projektů OG MŽP. Věříme, že tento informační portál bude hojně využíván odbornou i laickou veřejností a těšíme se na připomínky, které nám pomohou tuto službu dále rozvíjet.

Česká geologická služba,
upraveno (red)

JARO PRO ZEMI

Desátým týdnem pokračovala a jedenáctým vyvrcholila kampaň Jaro pro Zemi, kterou uspořádalo Ministerstvo životního prostředí na podporu jarních akcí pro veřejnost spojených s ochranou životního prostředí.

V Oblastní galerii Liberec vernisáž otevřela výstavu dětských kreseb ze soutěže ke 40. narozeninám chráněné krajinné oblasti Život v Jizerských horách aneb Kreslím dárek pro Jizerky. Vystavovalo se i v Senátu PČR. Vernisáž zde měla výstava fotografií Lubomíra Pospěcha Krajinou Bílých Karpat. Konaly se brigády, například právě v oslavujících Jizerských horách. Proběhly besedy a přednášky o památných stromech, o tom, co mají společného hory Skandinávie, hory Kolského poloostrova a Krkonoše, ale také třeba o pasivních

domech – energeticky úsporném stavění a kvalitě vnitřního prostředí.

V jedenáctém týdnu Jara pro Zemi se konal například Ekofestivalu českých nevládních organizací v Praze, řada víkendových akcí i předávání Ceny Josefa Vavrouška, udělované Nadací Partnerství a Nadací Charty 77.

Čtvrtek 5. června byl zároveň Světovým dnem životního prostředí. Slaví se již od roku 1972, kdy se ve Stockholmu konala první celosvětová konference o životním prostředí a kdy byl založen program OSN pro životní prostředí – UNEP. Tématem pro rok 2008 byly Klimatické změny a role obnovitelných zdrojů energie jako jedné z možností řešení.

*Marta Nováková,
oddělení propagace MŽP,
kráceno a upraveno (red)*

POZVÁNKY

ALIVE – ATRAKTIVNÍ VÝSTAVA NA PRAŽSKÉM NÁMĚSTÍ REPUBLIKY

Pražské náměstí Republiky se na období od 9. června do 5. října 2008, na sedm dní v týdnu a 24 hodin denně, stalo velkou výstavní síní pod širým nebem, zdarma pro všechny návštěvníky. Unikátní fotografický projekt pod názvem Alive připravil známý francouzský fotograf Yann-Arthus Bertrand. Předchozí Bertrandovu výstavu Země krásná neznámá vidělo v roce 2006 na Kampě více než 1 300 000 lidí.

Tentokrát přišel Bertrand s projektem, který je ještě více zaměřený na divokou živou přírodu. Výstava 92 velkoformátových fotografií (180 x 120 cm) představuje působivé snímky zvířat, která s námi sdílí společný prostor na Zemi. Fotografie ukazují unikátní symbiózu člověka a přírody. Díky autorově důrazu na ochranu přírody podpořilo projekt od počátku UNESCO. Fotografie doprovází komentující texty, které mají edukativní a poznávací charakter. Výstava Alive je nejen esteticky krásná, ale hlavně poučná. Hravou formou učí chránit přírodu a prostředí, ve kterém žijeme. Výstava Alive se konala na mnoha místech celého světa a všude, kde proběhla, vzbudila pozornost pro svou uměleckou hodnotu a hluboce humánní rozměr. Představuje mimořádné fotografie Země a nenahraditelného bohatství její přírodní rozmanitosti. Zobrazuje naši planetu a podíl člověka na jejím přetváření.

Výstava Alive, na níž se podílí řada partnerů, se uskutečňuje mimo jiné též pod záštitou Ministerstva životního prostředí ČR.

Další informace: <http://www.zemekrasnaneznam.cz>

*Tisková zpráva MŽP, upraveno a doplněno
z www.zemekrasnaneznam.cz (red)*

EVROPSKÉ ZELENÉ MĚSTO

Evropská komise vyhlásila 22. května 2008 na oslavu Mezinárodního dne biodiverzity novou soutěž o výroční cenu Evropské zelené město, která se bude každoročně udělovat městu, které úspěšně prosazuje městský život šetrný k životnímu prostředí.

Města se mohou přihlásit do soutěže o cenu Evropské zelené město pro rok 2010 a 2011 na internetu (konečný termín přihlášek je 1. října 2008). Soutěžit může kterékoli evropské město s více než 200 000 obyvateli. Soutěž je určena pro všechny členské státy EU, pro kandidátské země (Turecko, bývalá jugoslávská republika Makedonie a Chorvatsko) a země Evropského hospodářského prostoru (Island, Norsko a Lichtenštejnsko). Údaje z měst budou posuzovány na základě deseti environmentálních kritérií, včetně ochrany klimatu, dostupnosti městské zeleně, nakládání s odpady a půdou či stavu dopravy, ovzduší a vody.

Ve druhé polovině tohoto roku vybere porota vítězná města pro roky 2010 a 2011. Porota se skládá z představitelů Evropské komise, Evropské agentury pro životní prostředí, asociace místních správ Local Governments for Sustainability (ICLEI), Evropské federace pro dopravu a životní prostředí (T&E), Svazu hlavních měst Evropské unie a Výboru regionů.

Více informací najdete na webových stránkách Zastoupení Evropské komise v Praze.

*Eva Veverková,
tiskové oddělení MŽP*

Ing. KAREL BLÁHA, CSc.,

náměstek ministra životního prostředí pro technickou ochranu životního prostředí

REACH URYCHLÍ VÝVOJ BEZPEČNĚJŠÍCH ALTERNATIV

V loňském dubnovém čísle Zpravodaje MŽP jste publikoval docela barvitý článek o REACH (registraci, evaluaci a autorizaci chemických látek, anglicky Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemical substances) v České republice – o přijetí nové chemické legislativy Evropským parlamentem, o strastiplné politické cestě k tomuto momentu a neméně náročné situaci, která očekává českou státní správu a podnikatele při zavádění této legislativy do praxe...

Byl jsem od samého začátku při vyjednávání nařízení o REACH. Nyní jsem delegátem České republiky ve správní radě Evropské chemické agentury a MŽP je ústředním orgánem státní správy pro implementaci nařízení o REACH. Je to věc, o které hovořím rád.

Evropská chemická agentura je nejvyšší odborný správní orgán pro oblast chemie?

Evropská chemická agentura ustavená podle nařízení o REACH je ústřední orgán implementace nařízení o REACH v celé Evropské unii. Přejímá valnou většinu povinností, které měly doposud ústřední orgány jednotlivých členských zemí. ECHA má samozřejmě i odborné zázemí, ale hlavně vykonává administraci, počínaje první povinností vyplývající z nařízení o REACH pro soukromý sektor. To je tzv. předregistrace látek. Musí být dokončena do 1. prosince tohoto roku. I vše další – registraci, autorizaci (tedy v češtině povolování) – bude provádět tato agentura.

Od nabytí účinnosti nařízení uplynul 1. června právě rok. Co se od té doby v České republice změnilo?

Z pohledu soukromého sektoru se nedělo nic. První povinnost začala až 1. ledna 2008 a končí 1. prosince 2008. Státní správy v jednotlivých členských zemích měly za úkol ustavit tzv. kompetentní autority, česky ústřední orgány pro implementaci nařízení o REACH. V naší zemi už v únoru 2007 usnesením vlády bylo určeno, že ústředním orgánem státní správy bude ministerstvo životního prostředí. Spolupracujeme s Ministerstvem průmyslu a obchodu a s Ministerstvem zdravotnictví. Poněkud se změnilo, v mých očích ne úplně ideálně, popisy výkonu státní správy spolupracujících institucí.

Proč ne úplně ideálně?

Protože jsme chtěli, aby hygienická služba a Česká obchodní inspekce měly více kontrolních povinností ve smyslu novely zákona č. 356 o chemických látkách, která je v současné době ve sněmovně a vytvoří podmínky pro implementaci REACH v České republice.

Foto archiv MŽP

Kontrola tedy nebude tak silná, nebo ji bude dělat někdo jiný?

Bude taková, jaká podle nařízení o REACH být musí, ale valnou většinu bude vykonávat Česká inspekce životního prostředí. Už jsme tady uvnitř ministerstva předložili návrh na personální a finanční posílení ČIŽP a porada vedení ho schválila.

V podnikatelské sféře jste nějaké praktické reakce už zaznamenal?

Samozřejmě. Svaz chemického průmyslu získal evropský projekt zaměřený na přizpůsobení na REACH. Je to osvětový projekt, jehož úkolem je připravit soukromý sektor na plnění povinností, které z nařízení vyplývají. Projekt už má za sebou rok a půl, osobně jsem se zúčastnil několika výukových turnusů. Výuku zajišťuje odborné pracoviště VÚOS CETA v Pardubicích.

Co je to za pracoviště?

Výzkumný ústav organických syntéz – Centrum ekologie, toxikologie a analytiky, největší pracoviště pro testování chemických látek v Česku, které disponuje silnou odbornou základnou. V mnoha směrech je jediné v Česku, protože je akreditováno pro velké množství zkoušek, silné odborné zázemí jak pro soukromý sektor, tak pro ministerstvo.

Umí něco, co neumějí jinde ve světě?

Z pohledu testování umí to, co umějí jinde ve světě, ale dělají to za menší peníze. Mají řadu zakázek na testování od našich i zahraničních firem a jsou vítanými partnery právě v rámci nařízení o REACH. Země vně Evropské unie musí mít partnera uvnitř Evropské unie, když chtějí obchodovat a uvádět na trh a naplňovat nařízení REACH. Tuto funkci budou ve VÚOS-CETA plnit. Už teď mají kontrakty s řadou firem z různých zemí. Teď jsem například navštívil centrum pro REACH v Jižní Koreji, které má od korejské vlády za úkol, aby pomáhalo soukromému sektoru v EU.

Ještě se, prosím, vraťme k tomu, jak reagovala na REACH česká podnikatelská sféra.

Teď připravuje předregistraci. Desítky, možná stovky subjektů plní předregistraci a prakticky všechny další povinnosti přímo do evropské agentury. Předregistrace spočívá v tom, že společnost, subjekt, právnická nebo fyzická osoba, která má v úmyslu v příštích letech vyrábět nebo uvádět na trh chemické látky, které podléhají nařízení REACH, to musí oznámit komisi. To jest látky, které jsou vyráběny v množství větším než jedna tuna ročně, to je základní hraniční hodnota. Celkem jednoduše a bezplatně identifikují sebe a zašlou seznam látek, které mají v úmyslu registrovat během příštích devíti let. Vlastní registrace je rozdělena do třech tříletých časových pásem podle roční tonáže.

Devět let – příprava je takhle dlouhá? Co když se za rok objeví něco nového?

Na to všechno je pamatováno. Nařízení v zásadě vyžaduje registraci, tedy oznámení o nebezpečných vlastnostech, když to hodně zjednoduším. Tuto základní povinnost rozkládá do tří časových pásem podle naléhavosti. První přicházejí na řadu látky, které jsou z hlediska zdraví a životního prostředí obzvláště nebezpečné, například karcinogeny, mutageny a látky toxické pro reprodukci, klasifikované v kategoriích I až II. Tyto látky budou registrovány v prvním kole, v prvním tříletém období, i když třeba budou vyráběny v kvantu lehce nad 1 tunu ročně. Ostatní budou registrovány v prvních třech letech pouze, vyrábě-li se nebo uvádí na trh v množství nad 1000 tun. Proces končí tím, že v posledním tříletém období budou registrovány ostatní látky v množství od 1 do 10 tun ročně.

Naplňuje už norma REACH původní základní myšlenky formulované na přelomu tisíciletí? Tedy, použiju-li citaci z vašeho článku, šlo o znepokojení, že „u zhruba 90% z více než sto tisíc chemických látek na trhu nejsou k dispozici dostatečné informace o jejich schopnostech ohrožit lidské zdraví“ a že rozdílný přístup k látkám již obchodovaným a novým „do značné míry brzdí uvádění nových, potenciálně méně nebezpečných látek na trh“?

Zatím je to pouze na papíře. Předregistrace a její výsledek poskytne širší obrázek o nejzákladnějších elementech. Teprve na konci předregistrace bychom

se měli dovědět, jestli skutečně je nedostatek informací z hlediska toxikologie a kolik těch látek ve skutečnosti je. Na začátku byla idea, která vycházela z toho, že začátkem 90. let přijala Evropská unie princip, že se dohodne o látkách, které už se vyrábějí a užívají dlouhou dobu, a že se tudíž testovat nebudou a že žádnému z těchto procesů nepodlehnou. Sestavila seznam, který byl znám pod názvem EINECS a zahrnoval 106 000 látek. Nebyly tam žádné požadavky, tonážní kritéria. Podle mého odhadu dobrá třetina těch látek se sice kdysi v historii použila a obchodovala, ale už se tak dávno neděje. U zbývajících je to jeden velký otazník. Za prvé, kolik z těch látek spadne do požadované tonáže nad 1 tunu ročně, a za druhé, kolik látek které v EINECSu nejsou, bude předloženo k registraci. Může jich být značné množství, protože EINECS byl sestaven jako seznam jednou provždy a uzavřen tlustou čarou skoro před dvaceti lety. A protože chemie je velmi dynamický obor, od té doby se objevilo na trhu značné množství jiných látek.

Je REACH něco úplně nového na světě, nebo něco obdobného existuje třeba mimo evropský kontinent?

Jistá revolučnost REACH spočívá v tom, že je nejen dána povinnost shromažďovat údaje o nebezpečnosti, ale je i jednoznačně alokována na soukromý sektor. Ve Spojených státech je — snahou soukromého sektoru toxikologické testování provádět, zejména u látek nových, nikoli však úplně natvrdo jako legislativní požadavek. Převratnou novinkou REACH je, že toto bude chtít skoro u všech. Množství 1 tuna za rok je opravdu nízké kvantum. Jakkoli se samozřejmě nevládní organizace snažily tvrdit, že limit by neměl být vůbec. Dalším významným a novým prvkem REACH je globální úroveň požadavek na povolování, autorizaci pro určitá konkrétní použití. Je-li nějaká látka xy karcinogenem kategorie I a používá-li se, dejme tomu, jako změkčovaadlo do plastické hmoty (nechci říkat ftaláty), bude muset ten, kdo takto tu látku používá, požádat Evropskou chemickou agenturu o povolení, aby mohl látku xy ještě nějakou dobu používat jako změkčovaadlo. Povolení dostane na časově omezenou dobu, řekněme na pět let. Pak bude přezkoumáváno, jestli už látka xy nemá alternativu a jestliže alternativu má, bude povinnost ji použít.

Alternativou rozumí se – příznivější pro životní prostředí?

Ano, látka, které má nebezpečných vlastností méně.

Zmínili jste se v souvislosti s REACH o Koreji. To znamená, že i země mimo Evropskou unii, které do nařízení povinně nespádají, jeví zájem o ten systém?

Samozřejmě, protože chtějí obchodovat s Evropskou unií. Od začátku byl jeden z nejtěžších úkolů — jak odstranit možné překážky trhu. Evropský chemický průmysl měl základní obavu, že povinnosti spadnou jenom na ně, a tím pádem se sníží jejich konkurenceschopnost ve vztahu k zemím vně EU.

Na druhé straně tyto země, zejména lídři jako Spojené státy, Japonsko neustále vyslovovali obavu, že systém bude diskriminační, ale viděli to z opačné strany. Také mu vyčítali tzv. hazard based approach, tedy omezení stanovovaná pouze na základě zjištěných nebezpečných vlastností. Zatímco ve Spojených státech je dlouhá léta praktikován tzv. risk assessment approach, který omezení konstruuje teprve na základě zjištěných reálných rizik ohrožení lidského zdraví a životního prostředí. Upřímně řečeno, tuto disciplínu jsem se ve Spojených státech naučil a rád jsem ji tady přednášel a myslím si, že je správná, protože i s nejnebezpečnější látkou se dá zacházet bezpečně. Na druhé straně nemohu než souhlasit s tím, že látka mající nebezpečné vlastnosti nebezpečí zakládá už jenom tím faktem, že existuje. Nemám na mysli jenom havárii, ale prostě fakt, že ta látka, jakmile se jednou octne na povrchu zemském, hned tak z něj nezmizí. Látky, které známe jako perzistentní a bioakumulativní, jsou pro životní prostředí daleko větší hrozbou než pro člověka, protože životní prostředí se jich po desítky let nedokáže zbavit.

Ztotožňujete se tedy s REACH, který rozumím-li dobře, akcentuje víc preventivní rozměr?

Z důvodů, které jsem uvedl, se s REACHEm ztotožňuju. A dodám, že tak, jak nařízení nakonec vyšlo v úředním věstníku, je kompromisem. V částech, které jsou významné, tedy zejména o autorizaci, se do značné míry uplatnil přístup vycházející z hodnocení reálných rizik. Ne v rozsahu, jak si představovali někteří – a naopak v rozsahu, který se zase nelíbil jiným. REACH je kompromis. Rád říkám, že charakteristickou vlastností kompromisu je, že se nelíbí nikomu, každý něco ztratil. Ale taky rád říkám a myslím to smrtelně vážně, že tak, jak nařízení nakonec bylo vyjednáno, je skutečně efektivním instrumentem. Mám pocit, že významně přispěje jednak ke zvýšení úrovně ochrany zdraví a životního prostředí a jednak k akceleraci výzkumu a vývoje bezpečnějších alternativ. Existuje řada látek, a všichni to velmi dobře vědí, které se dnes ještě používají a už by se používat nemusely. A tam je legislativní tlak nezbytný.

Myslíte si, že má REACH globální vliv?

Bude mít. První rok se zas až tak moc nestalo, ale počínaje koncem tohoto roku se dít bude. Už bude zřetelnější představa, o jaký záběr vlastně jde. V následujících letech, kdy bude probíhat povolování nejnebezpečnějších látek, už efekt bude markantní.

Co to je a jaký má původ globálně harmonizovaný systém klasifikace, balení a označování chemických látek?

Zkratkou GHS. Nevznikl v Evropské unii, ta pouze významně přispěla k tomu, že spatřil světlo světa. Je to skutečně globální záležitost. Jako první ho přijalo mezivládní fórum pro chemickou bezpečnost – taková všeobíhající instituce, kde delegáti vlád sedí u stejného stolu a se stejným hlasem jako reprezentanti nevládních organizací a reprezentanti průmyslu.

Je pod Spojenými národy?

Je manažované Světovou zdravotnickou organizací. První zasedání International Conference on Chemicals Management – ICCM se konalo v Dubaji v roce 2006 a druhé se odehraje v Ženevě v květnu 2009. Tam už je globální harmonizovaný systém pevně zařizovaný. Všechno směřuje k tomu, aby globálně mělo nakládání s chemickými látkami nějaká pravidla. Klíčovým prvkem je klasifikace, což je vlastně přiřazení jedné nebo více nebezpečných vlastností té které látky, a k tomu dané pokyny, jak ta látka má být zabalená a označená, aby si ji někdo nespletl. Jinými slovy, aby se s ní od samého začátku nakládalo co nejbezpečněji. Evropská unie už asi patnáct let má svůj vlastní systém klasifikace, který byl podobný, ale nikoli identický se systémem dohodnutým například v OECD – ve Spojených státech, v Japonsku, v Austrálii, v Kanadě. Všechny tyto státy mají systém klasifikace velmi pokročilý, zatímco v jiných zemích, které ale jsou významnými chemickými producenty, třeba existuje klasifikace, která má jenom tři stupně jako zvláště nebezpečná látka, nebezpečná látka a ostatní látky. To byl mimochodem systém, který se používal před listopadem 1989 u nás. A to je nežádoucí. Klasifikace, ať už je systém jakýkoli, je prvním krokem, který potom zásadně ovlivní regulační prvky legislativy. A měl by být globálně harmonizován. Dojednává se a je prakticky hotov návrh zvláštního nařízení o globálně harmonizovaném systému klasifikace, který se zhruba za dva roky stane jedním z implementačních nařízení REACH.

REACH a globálně harmonizovaný systém klasifikace tedy jsou koordinované aktivity?

Ano. Původní idealistická představa byla, že globálně harmonizovaný systém klasifikace se rovnou zařadí do nařízení o REACH. Ukázalo se jako nemožný úkol vtělit ho do právního textu kvůli práci s odstraněním odchylek klasifikačního schématu Evropské unie versus toho globálně harmonizovaného. Takže se vytvořila extra pracovní skupina a ta má prakticky hotový návrh nařízení, který bude GHS implementovat do REACHE. Upozorňuji na to, protože se říkalo, že jedna z hlavních výhod REACHE bude, že jedno nařízení nahradí něco mezi třiceti až čtyřiceti různých právních úprav v oblasti nakládání s chemickými látkami. Ale už od začátku bylo jasné, že to nebude tak úplně pravda.

Tedy v tržním prostředí globálně harmonizovaný systém klasifikace chemických látek bude mít tendenci vtahovat všechny státy...

Tak. První konference ICCM nařídila všem státům, aby systém přijaly. Ať už bude legislativa v kterékoli části světa jakákoli, nikdy nebude stejná, ale bude vycházet z jednoho základního elementu, a to je mimořádný pokrok.

Vraťme se ještě k přípravě REACH. Nevládní ekologické organizace vám při nominaci v anketě Ropák roku 2006 leccos vyčítaly.

Tamhle se podívejte na skříň – to je z té doby...

„Nebudte bláhoví, nevěřte Bláhovi.“ Podepsání Greenpeace. Nevadí vám to, máte tu ceduli dokonce vystavenou...

Greenpeace tu ceduli dávali ministru Kalašovi, když bylo na spadnutí poslední hlasování v Evropském parlamentu, kdy jsem už do toho – a nikdo, ani ministr – neměl co mluvit. Hlavní výčitka se nesla, stručně řečeno, k tomu, že jsem nepodporoval, lépe řečeno Česká republika nepodporovala, zavedení takzvané povinné substituce.

To je povinná náhrada bezpečnějšími látkami?

Ano. Když alternativa existuje a je to únosné, tak je to v pořádku. Problém spočívá v tom, že se zástupci nevládních ekologických organizací snažili to otočit – nejdřív to udělat povinným, a pak zjišťovat, jestli alternativa skutečně únosná je. Tedy zakázat nejprve použití té látky, a pak se dostat do trablů, že ekonomicky reálná alternativa prostě není. To byla nejobtížnější část nařízení, názory byly velmi kontroverzní napříč členskými zeměmi. Evropská chemická agentura má k dispozici výbor pro socioekonomickou analýzu a ten právě bude v oblasti povolování zkoumat, jestli alternativa je, nebo není ekonomicky únosná. Alternativa může být a v obrovském množství případů skutečně je především dražší. Použiju příklad ftalátů. Jsou velmi levnou a velmi dobře zvládnutou záležitostí. Jejich alternativa jako změkčovadla je vždycky dražší. Už první krok tedy přináší zvednutí ceny vstupu. Vlastní realizace, míchání, taky není je-
nom, že se sype místo modrého prášku červený...

Je Evropská chemická agentura dostatečně odborně vybavená a dostatečně nezávislá?

Je to tak nastaveno. Nařízení REACH agenturu ustavuje tak, aby se těmito vlastnostmi vyznačovala. Agentura má správní radu jako řídicí orgán, je zastupovaná osobou výkonného ředitele, který byl správní radou vybrán a jmenován. Má dva základní odborné orgány – výbor pro hodnocení rizik, který se má zabývat právě hodnocením rizik vyplývajících z použití chemických látek, a výbor pro socioekonomickou analýzu, jehož hlavním úkolem bude hodnocení variant, alternativ v procesu povolování.

Předpokládám, že tam jsou i lidé z chemického průmyslu...

Samozřejmě. V případě obou výborů členské země mohou, ale nemusí jmenovat delegáta. Podrobně je popsáno, čím se má delegát vyznačovat a hlavně, že má mít za sebou nejen osobnostní, ale hlavně materiální a lidským potenciálem vybavený ústav nebo instituci, která mu v odborném výkonu bude pomáhat. Kandidáti musí podepsat prohlášení, že nejsou podjatí. Já jako člen správní rady jsem byl nominován na základě usnesení vlády této země. I když jsme si vědomi toho, že se jako zaměstnanec ministerstva nemohu prohlásit za nezávislého, mám ve správní radě vystupovat pokud možno nezávisle.

Máte tedy přímo na papíru takové pověření, možnost, povinnost vystupovat nezávisle...

Tak. V mezích možností se totéž děje i na nižších úrovních. U výboru pro hodnocení rizik ke konfliktům

nedošlo. Byli jmenováni kandidáti vesměs z akademického prostředí, vědci nebo lidé ze státní správy, jednoznačně vázaní k nějakému ministerstvu nebo instituci. U výboru pro socioekonomickou analýzu to bylo složitější a nezanedbatelný počet delegátů nebyl nakonec uznán dostatečně nezávislý. To byl i náš případ. Jmenoval jsem kandidáta, který pracoval tady na ministerstvu a pak dlouhá léta v soukromém sektoru, pracuje jako vrcholový manažer. Byl jsem pevně přesvědčen, že jeho kvality v oblasti socioekonomických vazeb jsou mimořádné a nebyl jsem sám. Asi sedm nebo osm členských zemí jmenovalo kandidáta vyloženě ze soukromého sektoru. Ale po diskusi jsme dospěli k závěru, že se v tomto orgánu nemůže stát delegátem člověk, který by potenciálně zastupoval žadatele o autorizaci. Řešení, že by se nezúčastnil jednání v konkrétní kauze, by jeho nezávislost nijak zvlášť nezvýšilo, protože by tak jako tak přicházel k informacím, ke kterým by normálně přijít nemohl.

Takže se změnilo nastavení pravidel.

Ano, změnilo. Pro úplnost ještě zmíním další tři orgány agentury. Další je výbor členských zemí, má být a je sestaven ze státních úředníků a jeho úkolem má být řešení názorových neshod na ten či onen problém napříč celým REACHEm. Dále je to takzvané fórum, orgán složený z delegátů institucí zodpovědných za výkon kontroly. Logicky by tam v budoucnu měl být vysoký pracovník České inspekce životního prostředí. Posledním orgánem agentury je odvolací senát, což jsou tři lidé, mezinárodní právníci vybavení dalšími osobními kvalitami. Ustavení odvolacího senátu proběhne teď. Jeho pravidla hry jsou tak složitá, že se Evropská komise rozhodla připravit pro něj zvláštní nařízení. Současně jezdím do Bruselu na tzv. komitologický výbor, který má právě za úkol připravovat tato související nařízení.

Je to vlastně taková evropská „chemická vláda“...

Je. Evropská chemická agentura už má dnes asi 380 zaměstnanců, úředníků různé úrovně vybavených různými kvalitami vědomostními. Je rozdělená do sekcí, sekce do odborů. Je to prostě klasický orgán státní správy, který bude fungovat pro celou Evropu.

Takový obrovský aparát, podle vašeho osobního názoru, má pozitivní smysl?

Má, protože jeden z opravdu pozitivních prvků REACHE je, že se snaží opravdu důsledně sjednocovat. Agentura bude dělat kroky jednoznačně platné pro všechny. Je tam také dostatek mechanismů umožňujících členským zemím dávat svoje podněty nebo vyslovovat nespokojenost. Rok příprav ukázal, že diverzita názorů pořád existuje. Jen z hlediska přístupu k nebezpečným chemickým látkám je vějíř rozestřen od strany, kde říkají pokud možno nebezpečné látky nevyrábět, nepoužívat nic. Druhá krajní strana se omezuje na konstatování, které jsem prve také použil – i tu nejnebezpečnější látku lze používat naprosto bezpečně. Realita je někde vprostřed.

To je tedy polarita mezi, řekněme, nevládními a průmyslovými kruhy. A kdybychom to vzali z hlediska států, který je progresivní tahoun?

Nechci se pouštět do hodnocení a označovat státy, ale severské jsou obecně takovými tahouny, mají tendenci to posunovat k efektivnější politice z hlediska zákazů a omezení. Na straně druhé, řekněme, leží státy kolem Středozemního moře.

Greenpeace v době, když jste měli diskuse o nastavení REACH, také upozorňovali na alarmující zjištění, že rychle a setrvale klesá životaschopnost mužských spermií a přičítá se to zejména zátěži prostředí chemickými látkami. Jak se na ten problém díváte? Zřejmě už je dostatečně vědecky potvrzený.

Je. Jsem toxikolog a mimo jiné jsem tady na ministerstvu působil léta jako odborný garant programu Teplice a ten se soustředil na kvalitu spermií. Jednoznačně ukázal, že expozice člověka některým chemickým látkám ji významně snižuje.

Dá se říct, že REACH směřuje i k tomu, aby se tenhle problém začal řešit?

Do budoucna určitě, právě mechanismem povolování. Když má látka negativní vliv na spermie, je s velkou pravděpodobností klasifikována jako látka toxická pro reprodukci. To je nebezpečná vlastnost, která patří do kategorie látek, které vzbuzují největší obavy, čili bude řešená jako první.

Působíte jako nekonformní člověk. Jak se to slučuje s rolí vysokého státního úředníka? Už jen když se člověk rozhlédne po vaší kanceláři – obrazy Miróa, vystavíte si nelichotivou ceduli od Greenpeace...

Obrazy od Miróa jsou tady po méj předchůdkyni, nechci tvrdit, že bych byl velkým příznivcem tohoto umělce, ale nic proti nim nemám. Chci tím spíš říct, že na to, abych ty obrazy sundal a dával sem jiné, nemám ani čas, ani upřímně řečeno náladu. A předměty, které tady vidíte, to je moje až bláznivá tendence schovávat si drobnosti, které mají nějakou upomínkovou hodnotu. Mám dlouhé vlasy, to se všeobecně ví, ale teď je mám vlastně už krátké, hodně jsem se posunul. Nemíval jsem žádnou kravatu, mám jich padesát. Nechodil jsem v obleku, a teď po dlouhém období naopak nastal den, kdy oblek nemám.

Takže vaše neobvyklá vizáž jde dohromady s vaší funkcí?

Já si myslím, že ano. Za tu dobu od roku 1995, co jsem tady na ministerstvu, od roku 1998 jako ředitel odboru, jsem se musel smířit s tím, že se naučím úřadovat, protože jsem sem přišel z prostředí, které bylo velmi odlišné.

Jaké?

Vědecká laboratoř. Tam jsem strávil svůj předchozí život. Změnu jsem učinil na základě doporučení svého přítele, který vyšel ze stejných kořenů a který říkal: „Státní správa bude dobrá, když v ní budou dobří lidé.“ Nejsem politik a nebudu, to není moje parketa. Co mám strašně nerad, i když vím, že to jinak nejde,

když se dostanu v diskusi, která předchází rozhodnutí, k bodu, kde se řekne: „Ano, všichni rozumíme tomu, co říkáte, ale naneštěstí to není politicky průchodné.“ To mi říká, že sice všichni uznávají, že navrhnou něco, co je správné, ale že z důvodů, které z nějakého pro mě ne dobře uchopitelného principu oni povýší nad tu pravdu, to rozhodnou jinak.

Zřejmě se k takovému bodu dostáváte často...

Často.

Máte nějaký obecný přístup, jak to řešíte?

Kdyby nastala situace, že by difference mezi – nechci použít slovo pravda – faktem, který jsem připravil, a rozhodnutím, které je s tímto faktem v rozporu, byla veliká, tak toho prostě nechám. Tak odsud odejdu.

Zatím to nenastalo.

Někdy je k tomu hodně blízko, ale nemám za zlé lidem, kteří tímto způsobem moji přípravu korigují, že se tak děje, prostě protože vím, že jinak to nejde. Jen říkám, že čas od času s tím mám problémy a je to ta část mojí práce, kterou nemám rád. A mimochodem, REACH mám rád proto, že tam se to nikdy nestalo, tam jsem nikdy nebyl přetlačen. Když si uvědomíte, že ten proces začal v roce 2001 představením bílé knihy, tři ministři měli nad ním dohled a už tři ministři mě nikam nepřetlačovali... Koneckonců Greenpeace používali svých prostředků, ale ty taky k žádnému přetlačení nevedly.

Z vašeho letitého odborného zázemí, erudice v oboru chemie, toxikologie, zahraničních studií – pobytů – čeho si nejvíc ceníte, co pro vás bylo nejdůležitější?

Životní zážitek byl, když jsem ještě za starého režimu po několikaletém úsilí dostal povolení, abych odjel do Spojených států a strávil tam dvanáct měsíců vědeckou prací. Zážitek spočíval především v tom, že jsem úplně žasnul, co je možné. Když začnu prostým vybavením laboratoře, tam byly přístroje, se kterými jsem ihned začal zacházet, zatímco tady jsem je v nejlepším případě viděl někde na výstavě nebo v katalogu. A konče skutečností, že za grant, který jsem získal, jsem byl odpovědný od A do Z. Například jsem vzal pilku a prkno a připravil si desku na fixaci laboratorního zvířete místo toho, abych si ji za sto dolarů koupil, protože jsem si říkal, že těch sto dolarů použiju na něco jiného. Můj šéf to neviděl moc rád. Říkal: „Tady nejseš v Praze, tady nebudeš šetřit sto dolarů tak, že si budeš něco vyrábět sám.“ Na druhou stranu, když to prkno viděl a porovnal ho s tím, co jsem mohl koupit za sto dolarů, tak si ho fotografoval a zval tam z jiných departementů lidi, aby viděli. Přitom nešlo o nic jiného, než že jsem prkno přirázl a zavrtil osm šroubků. To se v Americe nedělá. Tenhle můj šéf dělal pro Food and Drug Administration posudky, byl v grantové komisi a za to všechno měl peníze. Tím pádem měl čtyřikrát větší plat než kolega, který byl typ vědeckého bohéma. Ten řekl, já si tady budu dělat svůj výzkum, ale co vy s tím potom uděláte, to mi je ukradené. Než jsem do Ameriky jel, měl jsem tendenci spíš uvažovat takhle, pro-

tože tady za předchozího režimu v laborce byl člověk v bezpečí. Věnoval jsem se chemii, protože, jak říkal můj zesnulý otec, chemie byla a je pro všechny stejná, takže bolševici mi mohli být ukradení. Zkrátím to – Amerika mě nakopla.

Zmínil jste se o laboratorním zvířeti. Máte k tomu pořád stejný postoj? Mají se používat laboratorní zvířata?

Mají. V tomhle ohledu jsem naprosto nekompromisní. Jakákoli cesta, která vede k omezení testů na zvířatech, je správná, je v pořádku. V první řadě proto, že dělá testování výrazně levnější. Práce s laboratorními zvířaty je drahou záležitostí. Nemohu přijmout fundament odporu k testům na zvířatech, že jde o blaho toho organismu. Nazývám ho organismem, protože je konstrukt. Testy se dělají na zvířatech, která, kdyby nebylo těch testů, tak neexistují.

A co utrpení?

Ano, utrpení laboratorního zvířete v řadě testů je zbytečné a takové testy už se většinou neprovádějí. V těch, které se ještě pořád provádějí, je to utrpení, které já na misce vah proti utrpení člověka dávám prostě níž. Trvám na tom, že v jisté fázi je třeba provést test na laboratorním zvířeti, protože to, čemu se říká testy alternativní, ve skutečnosti alternativou není. Miluju zvířata, celý život jsem měl doma dvě až tři zvířata různého druhu, moje děti taky. Nesnáším ale představu, že nemám na srdci blaho laboratorního zvířete, když vidím, jak jde po ulici dáma s takovým psem, který se stěží dá nazývat psem, protože to je zase konstrukt, akorát vyrobený k jinému účelu. Toto všechno je utrpení. Ten pes tráví život v pelišku a když má dáma čas, jde s ním na půl hodiny ven. Na straně druhé laboratorní potkan kmene Wistar by neexistoval a jeho utrpení by nebylo, kdyby nebyla potřeba laboratorního testu. Pěstování těchto zvířat a nakládání s nimi je především ekonomicky náročné. Aby zvířata netrpěla, už desítky let existují kodexy správné praxe a neznám kolegu, který by s těmi zvířaty zacházel surově. Když děláte chronické pokusy, šest měsíců se zvířetem jednáte, šest měsíců se na něj každý den jdete podívat. Každý druhý den nebo týden s ním něco děláte, berete ho do ruky. Nepamatuju si, že by mě za ta léta nějaký potkan kousnul. Končí to terminálně, zvíře je utraceno, jsou analyzovány orgány.

Máte na mysli testy například s karcinogenními látkami...

Ano. Jinudy cesta nevede. Karcinogenita vyžaduje dokonce dvougenerační test. To znamená, že máte co dělat se dvěma generacemi zvířat a protože potkani jsou inteligentní, zvyknou si na vás... Ale ani to mi nezabránilo, abych pokusy dělal, protože jsem měl pocit, že je dělám pro něco, co je kvalitativně vyšší.

Co je ve vaší kompetenci jako náměstkyně ministra pro technickou ochranu životního prostředí?

Nakládání s odpadem, nakládání s vodou, IPPC a EIA problematika. Odbor environmentálních rizik,

můj původní odbor, kryje dále veškeré chemické látky, prevenci závažných průmyslových havárií a geneticky modifikované organismy.

Čím vaše sekce teď nejvíc žije?

Bezesporu novelou zákona o odpadech. Návrh jsme předložili v nadstandardním připomínkovém řízení a dostali jsme k němu asi 560 zásadních připomínek. Jednou týdně se s kolegy scházíme na poradě ředitelů odborů. Každý ředitel žije něčím jiným, ale novela zákona o odpadech je pro sekci mimořádně důležitá. Je nejtěžší.

Dnes ráno vyšel na aktuálně.cz článek o obrovské státní zakázce, kterou chystá Ministerstvo financí na likvidaci starých ekologických zátěží. Co soudíte o záměru dát tuto práci za více než sto miliard jediné firmě? Čím je toto rozhodnutí motivováno?

To mě bezesporu od minulého čtvrtka do neděle zaměstnalo nejvíc. Od listopadu loňského roku o tom jednáme a dnes to bude projednávat vláda. Ministr se včera vpodvečer, v neděli, sešel s kolegy, ředitelkou odboru ekologických škod, na dohládku stanoviska, se kterým šel do vlády. Od samého začátku chápeme jako pozitivní snahu, aby se ten proces zjednodušil a aby se začalo operovat s konečným finančním a časovým limitem. Vidím možnou výhodu v tom, že byl připraven kvazikoncesní projekt, jehož výsledkem bude, že bude vybrán jeden subjekt, ekonomicky nesmírně silný, který potom takříkajíc na vlastní pěst zakontrahuje jednotlivé kroky a místa budou vyčištěna v konečném čase za konečnou sumu peněz. To jsou pozitivní rysy.

Jde tedy vlastně o výběr jakéhosi manažera, který všechno zajistí za stát.

Ano. Kolega z Ministerstva financí ho nazývá operátor, já pracovně mluvím o megakotraktorovi. Můj první problém od samého začátku ovšem je ten, že si nedovedu takový subjekt představit. Byl jsem ujištěn, že to bude silná nadnárodní finanční skupina. Dalším rysem je, že práce budou zaplacené až poté, co budou udělány. To zní velmi hezky, ale nedovedu si představit, jak se desítky subkontraktorů budou vyrovnávat s tím, že nejdříve musí peníze vložit a práci vykonat. Ale budiž, třeba i toto bude fungovat. Co nás momentálně trápilo nejvíc, že v konceptu nebyla podle našeho názoru dostatečně přesně definována role ministerstva životního prostředí a inspekce. Proti vůdčí úloze Ministerstva financí jsme nikdy nic neměli, ale měli jsme a máme za to, že bychom si měli podržet svrchovaný dozor. Měl by být jmenován hned na začátku odborný dozorový orgán, který na konci zjistí, jestli stanovené cíle byly dosaženy a prohlásí práci za ukončenou.

Ptala se Hana Kolářová, 9. 6. 2008

Poznámka redakce: Poslancká sněmovna Parlamentu ČR 25. 6. 2008 schválila novelu zákona o chemických látkách a přípravcích (nařízení REACH).

16. ZASEDÁNÍ KOMISE OSN PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Letošní, tzv. hodnotící, 16. zasedání Komise Organizace spojených národů pro udržitelný rozvoj (CSD-16) se uskutečnilo ve dnech 5.–16. května 2008 v newyorském sídle OSN. Komise OSN pro udržitelný rozvoj (UN Commission on Sustainable Development, CSD) představuje na světové úrovni unikátní fórum pro hodnocení a koordinaci plnění mezinárodně přijatých cílů udržitelného rozvoje, neboť přistupuje k projednáváním tématům integrovaným způsobem a umožňuje také zapojení zástupců klíčových skupin společnosti, jako jsou ženy, děti a mládež, původní obyvatelstvo, nevládní organizace, místní samospráva, odborové organizace, podnikatelský a průmyslový sektor, vědecká obec a zemědělci.

Správné načasování programu CSD

Podobně jako v předchozím cyklu CSD (2006–2007), který byl zaměřen na vysoce aktuální témata energetiky a změny klimatu, se i letos ukázalo, že CSD v rozhodnutí z roku 2003 o svém víceletém programu správně odhadla, která témata budou v centru pozornosti. Předmětem CSD-16 bylo totiž zhodnocení pokroku v implementaci cílů udržitelného rozvoje v takových oblastech, jako jsou zemědělství, rozvoj venkova, půda, sucho, desertifikace a Afrika, včetně průřezových témat. V době, kdy došlo k prudkému nárůstu cen potravin na světových trzích, kdy dochází k rozmachu produkce biopaliv v míře dosud nevídané, kdy zemědělci musejí čelit stále čtenějším extrémním projevům počasí a kdy je zřejmé, že subsaharská Afrika v polovině období velmi zaostává v dosažení Rozvojových cílů tisíciletí k roku 2015, se tato témata k diskusi přímo nabízejí.

Součástí CSD-16 byl také segment jednání na vysoké úrovni (14. – 16. května), jehož se zúčastnilo téměř 60 ministrů, především resortů zemědělství a životního prostředí. Vedle toho se tradičně diskutovalo také udržitelný rozvoj malých ostrovních rozvojových států. Navíc byl na program CSD-16 zařazen segment hodnocení implementace rozhodnutí CSD-13 z roku 2005 o vodě a sanitaci. Kromě zástupců vlád z 53 členských států CSD-16, ostatních zemí jako pozorovatelů, agentur OSN a dalších mezinárodních organizací se CSD-16 a nejrůznějších doprovodných akcí zúčastnilo na 680 zástupců zájmových skupin ze 126 organizací. Jednotlivé bloky zasedání řídili předseda byra CSD-16 Francis Nhema, ministr životního prostředí a turistiky Zimbabwe, dále místopředsedkyně byra Melanie Santizo-Sandovalová (Guatemala) a místopředsedové byra Daniel Carmon (Izrael), Tri Tharyat (Indonésie) a Saša Ojdanič (Srbsko).

Z hlediska České republiky byla na expertní úrovni věnována CSD-16 velká pozornost, neboť výsledky CSD-16, jako hodnotícího zasedání v prvním roce dvouletého cyklu CSD (2008 - 2009), budou sloužit jako podklad pro politické 17. zasedání CSD (CSD-17) v květnu 2009 během předsednictví ČR v Radě EU, kdy ČR povede jménem EU vyjednávání o politických rozhodnutích CSD k urychlení implementace cílů udržitelného rozvoje ve výše uvedených oblastech. Delegaci ČR složenou ze zástupců Ministerstva zemědělství, Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zahraničních věcí vedl výkonný tajemník Pracovní skupiny (Rady vlády pro udržitelný rozvoj) pro koordinaci příprav na zasedání CSD, ředitel odboru

mnohostranných vztahů Ministerstva životního prostředí Jiří Hlaváček – byla zohledněna výzva ke snížení úrovně vedení delegace vzhledem k porušování lidských a občanských práv v Zimbabwe.

Zapojení České republiky

Vedoucí delegace Jiří Hlaváček vystoupil jako úvodní řečník v regionální diskusi regionu Evropy, Severní Ameriky a Střední Asie s příklady dobré praxe a zamyšlením nad výzvami v oblasti sucha a desertifikace a rozvojem partnerství regionu s Afrikou. Dále vystoupil v tematickém bloku „Afrika“ k udržitelnému rozvoji Afriky se zřetelem k rozvoji zemědělství, a také v kulatém stolu „Investování do Afriky pro dosažení Rozvojových cílů tisíciletí a udržitelného rozvoje“, kde hovořil o možnostech posílení spolupráce mezinárodního společenství a Afriky.

Členové delegace ČR aktivně vystupovali v jednotlivých blocích CSD-16, a to v segmentech zemědělství (pojištění zemědělského hospodaření), rozvoj venkova (metoda Leader+ a její uplatnění v ČR), půda (pozemkové úpravy, pozemkový katastr), sucho (připravenost na sucho a zmírňování jeho negativních dopadů především v kontextu změny klimatu), desertifikace (aktivní účast ČR v Příloze V. Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci, Regionální referenční centrum v Brně – strategie a plánování v oblasti ochrany půdy), průřezová témata (Rámec programů udržitelné spotřeby a výroby v ČR, Program ekologického zemědělství a biopotravin z roku 2007, Evropské regionální zasedání k udržitelné spotřebě a výrobě v Praze), voda a sanitace (přístup k integro-

Vedoucí delegace ČR Jiří Hlaváček jako úvodní řečník v diskusi evropského regionu.

Delegáti CSD-16 navštívili farmu Martina Rodrigueze, stát New York

vanému nakládání s vodními zdroji v ČR), kulatý stůl v rámci segmentu na vysoké úrovni „Souvislosti mezi tématy, včetně adaptace na změnu klimatu“ (přístupy k rozvoji venkova v ČR, včetně problematiky změny klimatu) a na doprovodné akci Kanady a sekretariátu CSD k národnímu reportingu pro CSD (zkušenosti ČR s předkládáním národních zpráv pro CSD).

Dále se členové delegace ČR aktivně účastnili pravidelných koordinačních zasedání EU, na nichž byla diskutována a odsouhlasena vystoupení EU v jednotlivých segmentech zasedání CSD-16 přednesená předsednicou zemí EU Slovinskem. CSD-16 bylo také příležitostí pro navázání kontaktů s ostatními delegacemi mimo EU, a to s ohledem na budoucí roli ČR jako předsednické země EU na CSD-17. Během CSD-16 také proběhlo setkání ČR se Švédskem a Francií zaměřené na organizaci práce v přípravě EU na CSD-17.

Tváří v tvář potravinové krizi

Debaty na CSD-16 významně ovlivnila potravinová krize, která se projevila prudkým růstem cen zemědělských plodin již na podzim loňského roku. Tuto skutečnost reflektoval ve svém vystoupení na úvod segmentu na vysoké úrovni generální tajemník OSN Ban Ki-moon, který prohlásil, že po dlouhou dobu opomíjený a investicemi zanedbávaný zemědělský sektor je opět na vrcholu mezinárodní agendy. Vyzdvihl úsilí Pracovní skupiny na vysoké úrovni pro řešení světové potravinové krize, která byla nedávno ustavena z jeho iniciativy a jež si dala za úkol prezentovat návrh strategie pro vypořádání se s prudkým nárůstem cen potravin na konferenci na vysoké úrovni o světové potravinové bezpečnosti v Římě ve dnech 3.–5. června 2008.

Řada delegací konstatovala, že rostoucí ceny potravin a potravinová krize zhoršují situaci stovek milionů chudých obyvatel v rozvojových zemích a vážně ohrožují splnění Rozvojových cílů tisíciletí, především cíl 1 – vymýcení extrémní chudoby a hladu. Více než 70 % chudých obyvatel na světě žije na venkově a míra venkovské chudoby je dvakrát vyšší než míra chudoby ve městech. Nalezení dlouhodobých řešení strukturálních problémů v zemědělství je pro mnohé země klíčovým tématem současného cyklu CSD. Faktorů, které přispěly k růstu cen potravin, je několik: sucho v některých hlavních světových zemědělských oblastech, sni-

žení světových zásob obilí, degradace půdy, změny ve struktuře spotřeby zemědělských produktů ve prospěch poptávky po masných a mléčných výrobcích zvláště v lidnatých rozvojových zemích, vysoké ceny energií a ropy a podle některých také zvýšená produkce biopaliv.

Cesta ze současné krize spočívá podle mnohých ve zvýšení zemědělské produktivity při udržitelném nakládání s přírodními zdroji, snížení před- i posklizňových ztrát, šíření adekvátních technologií a postupů hospodaření, včetně poskytování potřebných znalostí drobným rolníkům v rozvojových zemích.

Biopaliva podporovaná i zpochybňovaná

Zvýšená produkce biopaliv byla uváděna mezi faktory přispívajícími k současné potravinové krizi. Oproti předchozímu „energetickému“ cyklu CSD (2006 – 2007), v němž zaznívaly spíše hlasy pro podporu produkce biopaliv jako řešení pro snížení závislosti na neustále dražších fosilních palivech, snížení emisí skleníkových plynů a vytvoření nového, stabilního příjmu pro zemědělce, se na CSD-16 diskutoval mnohem více aspekt konkurence mezi využíváním zemědělské půdy pro produkci potravin a biopaliv. Přesto nebyla biopaliva zcela zavržena, neboť byl zdůrazněn jejich přínos pro snížení závislosti na fosilních zdrojích energie a pro vytváření pracovních příležitostí, pokud jejich produkce bude zohledňovat kritéria udržitelnosti. Nutný je také další výzkum ve využití biopaliv druhé a třetí generace, jejichž výroba by nesnižovala dostupnost a nezvyšovala ceny potravin.

Sucho, desertifikace a degradace půdy: v sevržení změny klimatu

V diskusích zaměřených na sucho, desertifikaci a degradaci půdy byla často zmiňována souvislost se změnou klimatu. Adaptační opatření jsou důležitá především proto, že zachování úrodné zemědělské půdy ohrožované projevy změny klimatu, degradací a desertifikací je základním předpokladem pro zajištění produkce potravin. Vzhledem k nárůstu počtu obyvatel v rozvojových zemích, zvláště v Africe, a nutnosti zajistit vyšší produkci potravin je potřeba podnitit v těchto zemích značné investice do zemědělství, včetně technické podpory, namísto nesystémové potravinové pomoci. Podle mnohých musejí být tato opatření doprovázena dalšími kroky, které usnadní přístup rozvojových zemí na světové trhy, a dále podporou vzdělávání pracovníků v zemědělství. Významným faktorem je také vytvoření právních norem, které by v rozvojových zemích stanovily pravidla pro vlastnická práva a přístup k půdě.

Důležitým nástrojem pro implementaci nezbytných opatření v oblasti degradace půdy a desertifikace je Úmluva OSN o boji proti desertifikaci a její Desetiletý strategický plán pro posílení implementace (2008–2018). Podpořena byla také snaha o využívání synergií mezi touto úmluvou, Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu a Úmluvou o biologické rozmanitosti.

Obavy z negativních dopadů změny klimatu se odrážely také v bloku věnovaném malým ostrovním rozvojovým státům (SIDS). CSD-16 jednomyslně rozhodla, že na hodnotících zasedáních CSD (tj. vždy v sudém roce) bude jeden den výhradně věnován SIDS, tzn. bez přesahů s ostatními bloky.

Afrika v poločase plnění Rozvojových cílů tisíciletí

Situace v Africe v kontextu udržitelného rozvoje není diskutována pouze v CSD – debaty ve Valném shromáždění OSN o Novém partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD), resp. o Rozvojových cílech tisíciletí plánované na 22., resp. 25. září 2008 patří mezi další důležitá zasedání, která mohou ovlivnit CSD-17 v příštím roce.

Z hodnocení vývoje afrického kontinentu vyplývá, že přes hospodářský růst v posledních pěti letech subsaharská Afrika velmi zaostává v dosažení Rozvojových cílů tisíciletí k roku 2015. Dále je zřejmé, že mezi jednotlivými africkými zeměmi jsou velké rozdíly. Podíl obyvatel žijících s příjmem méně než 1 USD na den se sice snížil, avšak stále zůstává ve výši 41,1 % v subsaharské Africe. Přístup k základnímu vzdělání vykazuje pozitivní trend. Problémem zůstává odcházení kvalifikovaných pracovníků do zahraničí, v tomto ukazateli je na tom Afrika v porovnání s ostatními kontinenty nejhůře. Míra dětské úmrtnosti je bohužel v subsaharské Africe stále vysoká, daří se ji však snižovat. Malárie i HIV/AIDS zůstávají vážným problémem. Byla konstatována příliš velká závislost tohoto kontinentu na vývozu surovin a nízká produktivita v zemědělství. Ačkoli jsou vnější zdroje klíčové pro financování rozvoje regionu, významnější zahraniční přímé investice jsou omezeny na několik málo zemí. Negativním trendem je vysoká míra odlesňování v rovníkové Africe.

Především s Afrikou souvisí i další segment CSD-16 věnovaný hodnocení implementace rozhodnutí CSD-13 z roku 2005 o vodě a sanitaci, který představoval první hodnocení vlastních rozhodnutí CSD v její historii. Bylo konstatováno, že přes pokrok v mnoha zemích v udržitelném nakládání s vodními zdroji a přístupu k pitné vodě je implementace rozhodnutí CSD-13 zejména v Africe velmi pomalá. Odhaduje se, že při současném tempu dosáhne Afrika Rozvojových cílů tisíciletí v oblasti vody a sanitace nejdříve ve druhé polovině 21. století.

Hlavním výstupem CSD-16 je shrnutí předsedy, část I a II, které identifikuje překážky, dobrou praxi a prostředky implementace cílů udržitelného rozvoje v tématech CSD-16. Dalšími užitečnými výstupy jsou řada pracovních dokumentů a podkladů zpracovaných různými mezinárodními organizacemi pro CSD-16 a informace o partnerstvích pro udržitelný rozvoj, aktivity výukového centra a doprovodných akcích na CSD-16, které jsou k dispozici na webové stránce sekretariátu OSN: <http://www.un.org/esa/sustdev/csd/review.htm>

Delegáti CSD-16 na víkendové praxi

Pro delegáty CSD-16 bylo o víkendu mezi prvním a druhým týdnem zasedání připraveno skupinou pořá-

datelů zastupujících město New York, vládu USA, mezinárodní organizace občanské společnosti i místní úřady několik ukázek udržitelného zemědělství, zásobování města New York potravinami či rozvoje trhu se zemědělskými výrobky. Především prezentace několika farem v údolí řeky Hudson na pomezí států New Jersey a New York umožnila účastníkům utvořit si alespoň rámcový obraz o rozmanitosti tamního zemědělského hospodaření. Účastníci se tak mohli seznámit s hospodařením farmáře Jonathana Whita, který se svou ženou vyrábí sýry z mléka volně pasoucích se krav, nebo s rodinnou farmou Cheryl Rogowské, jejíž rodina přešla po dlouholetém zaměření na jednu plodinu k pěstování celé řady druhů ovoce a zeleniny a zásobuje místní a speciální trhy, které nejsou pro velké zemědělské producenty atraktivní. Výhodou místních farmářů je, že zdejší kraj Pine Island se vyznačuje úrodnou černou půdou. Na rozdíl od rodiny Rogowských, která hospodářší na své farmě již několik generací, je Martin Rodriguez, původem z Mexika, usazený ve státě New York teprve 16 let a svou produkci salátů, rajčat, paprik a dalších druhů zeleniny zásobuje každý den trhy v New Yorku. Své hospodaření mohl zahájit díky Rozvojovému programu pro nové farmáře – společnému projektu města New York a Cornellovy university.

Tenký led CSD-17

Po ukončení CSD-16 se ihned uskutečnila první schůze CSD-17, na které bylo voleno nové byro CSD-17 pro přípravu jednání o politických rozhodnutích, která budou završena v květnu 2009. Funkci předsedkyně byra bude zastávat ministryně zemědělství, přírody a kvality potravin Nizozemska Gerda Verburgová. Místopředsedou byra za asijskou regionální skupinu byl zvolen Javad Amin-Mansour z Íránu. Ostatní členové byra za Afriku, Jižní Ameriku a východní Evropu budou zvoleni na příštím zasedání CSD-17.

V mezinárodní agendě udržitelného rozvoje představuje CSD-17 (4.–15. května 2009), včetně jeho mezivládního přípravného zasedání (23.–27. února 2009) pro EU jednu z priorit, což vyžaduje kvalitní přípravu ČR jako předsednické země EU v první polovině roku 2009 zejména s ohledem na zajištění dostatečného počtu vyjednávačů ČR, adekvátní finanční zabezpečení a logistickou organizaci veškerých souvisejících akcí. Pro zajištění náležité přípravy ČR na CSD-17 je nezbytné zejména formulovat vyváženou pozici k citlivým otázkám, jako jsou potravinová krize, produkce biopaliv, obchod se zemědělskými komoditami, sucho a desertifikace v kontextu změny klimatu a podpora udržitelného rozvoje Afriky, zvláště ve vztahu k Rozvojovým cílům tisíciletí. Také je nezbytné, aby ČR navázala již počátku úzkou spolupráci s předsedkyní byra CSD-17, neboť lze očekávat, že vyjednávání o rozhodnutích CSD budou nepochybně velmi komplikovaná.

*PhDr. Ing. Přemysl Štěpánek,
odbor mnohostranných vztahů,
Ministerstvo životního prostředí ČR,
e-mail: premysl_stepanek@env.cz
Foto autor*

ZASEDÁNÍ CARTAGENSKÉHO PROTOKOLU O BIOLOGICKÉ BEZPEČNOSTI

Čtvrté zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti sloužící jako zasedání smluvních stran Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti se konalo ve dnech 12.–16. května 2008 v Bonnu. Zúčastnilo se ho na 1 200 zástupců států, orgánů OSN, mezivládních a nevládních organizací, výzkumných i komerčních institucí. Zasedání přijalo osmnáct zásadních rozhodnutí v oblasti geneticky modifikovaných organismů. Rozhodnutí byla zaměřena na právní zodpovědnost a náhradu škod, balení, transport a identifikaci živých modifikovaných organismů, požadavky na notifikaci, odhad a řízení rizik, monitorování a předávání zpráv, spolupráci s dalšími mezinárodními a regionálními organizacemi, socioekonomické důsledky, informování veřejnosti a její účast ve schvalovacím procesu využívání geneticky modifikovaných organismů, předávání informací v rámci Informačního systému Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti (BCH), otázku expertů, pomocných orgánů, finančních zdrojů a rozpočtu.

Cartagenský protokol

Protokol o biologické bezpečnosti, tzv. Cartagenský protokol (CPB), byl sjednán v rámci Programu OSN pro životní prostředí (UNEP). Je prvním protokolem Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD), jedné z nejvýznamnějších úmluv v oblasti životního prostředí, již je Česká republika smluvní stranou od prosince 1993. Cílem tohoto protokolu je zajistit ochranu a bezpečnost při zacházení, využívání a přenosu živých modifikovaných organismů především přes hranice států. Text CPB, připravený Pracovní skupinou pro biologickou bezpečnost, byl přijat po složitých mezinárodních jednáních dne 29. ledna 2000 v kanadském Montrealu. V platnost vstoupil 11. září 2003, po uložení padesáté ratifikační listiny. V současnosti je jeho ustanoveními vázáno 147 smluvních stran. ČR uložila ratifikační listiny již v říjnu 2001 (jako osmý stát v pořadí), závazným se pro ni stal Protokol od září 2003.

Postcartagenský proces

Od přijetí Cartagenského protokolu až do prvního zasedání Konference smluvních stran byl proces v dané oblasti řízen Mezivládním výborem pro Cartagenský protokol (Intergovernmental Committee on Cartagena Protocol – ICCP). První zasedání Konference smluvních stran se konalo v únoru r. 2004 v Kuala Lumpur v Malajsii, druhé na přelomu května a června 2005 v Montrealu v Kanadě, třetí pak v březnu 2006 v brazilském městě Curitiba.

Zahajovací plenární zasedání COP-MOP 4.

Již na prvním zasedání byl ustaven patnáctičlenný Výbor pro plnění závazků (Compliance Committee – CC), složený ze zástupců regionálních skupin, a Pracovní skupina pro právní zodpovědnost a náhradu škod (Working Group on Liability and Redress – WGLR), neboť právě tato oblast se jeví jako nejdiskutabilnější v rámci Protokolu. Ošetřena je článkem 27 CPB s tím, že pravidla a postupy pro zodpovědnost a náhradu škod měly být vypracovány do čtvrtého zasedání smluvních stran, což se přes usilovná jednání ale v daném termínu nepodařilo (pět zasedání WGLR v období 2005 – 2008 a zasedání přátel předsedy skupiny bezprostředně předcházející čtvrtému zasedání).

Čtvrté zasedání v Bonnu 2008

Čtvrté zasedání Konference smluvních stran (COP/MOP 4) bylo zahájeno v pondělí 12. května 2008 v bonnském hotelu Maritim, kde probíhala i všechna podstatná jednání, zatímco některé doprovodné akce se konaly v jiných institucích a místech Bonnu, většinou však v okolí hotelu. Zahajovací proslovy přednesli zástupci vrcholných institucí domácích i mezinárodních: brazilský velvyslanec R. Rocha Magno (v zastoupení presidenta COP/MOP 3 Marina Silva), německá federální ministryně pro výživu, zemědělství a ochranu spotřebitele Ursula Heinen, Martám Niamir-Fuller zastupující výkonného ředitele Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) Achima Steinera, Ahmed Djoghla, výkonný tajemník CBD, Alexander Schink, ministr životního prostředí, zemědělství a ochrany spotřebitele Severního Porýní-Westfálska, Joachim Flasbarth, zástupce německého federálního Ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti. Řízení jednání se pak ujal prezident COP/MOP 4 Wolfgang Koehler.

Od odpoledních hodin byla jednání rozdělena do dvou pracovních skupin projednávajících hlavní body dle programu COP/MOP 4. Řízením první pracovní skupiny byla pověřena Beate Berglund Eferberg (Norsko), druhé pak Reynaldo Alvarez Morales (Mexiko). Paralelně probíhala jednání skupiny o právní zodpovědnosti a odškodnění (předsedající Chimena Nieto, Kolumbie a René Lefebvre, Nizozemsko) a skupina o rozpočtu (řízení Sem Shikongo, Namibia).

Závěry zasedání COP/MOP 4

Plnění závazků

Žádné porušení plnění závazků vyplývajících z Protokolu oficiálně Výboru pro plnění závazků hlášeno nebylo, avšak řada smluvních stran neodvzdala první zprávu o naplňování CPB, což patří k jejich nejzákladnějším povinnostem. V závěrech jsou smluvní strany vyzývány zejména aby přijaly příslušná vnitřní opatření k zabránění nelegálního přeshraničního pohybu živých modifikovaných organismů a k předložení návrhů na zlepšení účinnosti práce výboru. Výbor byl doplněn o nové členy, nahrazující ty, kterým vypršel mandát, a měl by se scházet s frekvencí menší než dvakrát ročně (vzhledem k finančním možnostem).

Právní zodpovědnost a odškodnění

V této oblasti měla být jednání dokončena do konání COP/MOP 4, a proto tento bod soustřeďoval největší pozornost. Vzhledem ke skutečnosti, že dosud nebylo dosaženo shody, požaduje usnesení ustavení skupiny přátel spolupředsedajících Pracovní skupiny, která by se měla sejít na počátku r. 2009 a v r. 2010 před zasedáním COP/MOP 5 a pokračovat v dojednávání mezinárodních pravidel a postupů v oblasti zodpovědnosti a náhrady škod, podle zásad uvedených v příloze usnesení, v nichž bylo dosaženo konsensu na jednání COP/MOP 4. Příloha je rozdělena do tří oddílů:

1. Právně závazná opatření – v oblasti administrativních postupů.
2. Právně nezávazná opatření (směrnice) – v oblasti civilní zodpovědnosti.
3. Ostatní opatření – dodatečná kompenzační opatření (včetně potřeb vzdělávání a školení příslušných pracovníků a institucionálního zajištění).

Odhad a řízení rizik

Další složitá oblast jednání COP/MOP 4. Dosaženo bylo shody o ustavení skupiny expertů (Ad-hoc Technical Experts Group – AHTEG), která by se měla sejít k jednání dvakrát před COP/MOP 5. Smluvní strany a odborně příslušné organizace jsou vyzývány k předání informací o identifikaci živých modifikovaných organismů, které by mohly mít nepříznivý vliv na ochranu a využívání biodiverzity, a to tři měsíce před prvním zasedáním AHTEG.

Prezident zasedání Wolfgang Koehler.

Zacházení s živými modifikovanými organismy, přenos, balení a identifikace

K tomuto bodu byla přijata tři usnesení, a to pro oblast:

Dokumentace

Smluvní strany jsou vyzývány k naplňování článku 18.2(b) a (c) Protokolu (značení a pravidla zacházení, přenosu, uskladnění a využívání živých modifikovaných organismů určených pro uzavřené nakládání a uvádění do životního prostředí) s tím, že projednání se odkládá na COP/MOP 6 a hodnocení bude provedeno na základě analýzy druhých národních zpráv.

Standardy

V této oblasti byly zdůrazněny aktivity a zkušenosti řady mezinárodních organizací.

Usnesení proto vyzývá ke spolupráci s těmito organizacemi a k vývoji standardů tam, kde dosud chybí. Žádá výkonného tajemníka CBD o organizaci on-line konference k tomuto tématu.

Odběr vzorků a detekce

Zdůrazněny byly zkušenosti dalších mezinárodních organizací (zejm. Codex Alimentarius, International Organization for Standardization). Usnesení proto vyzývá ke spolupráci v tomto směru a apeluje na vyspělé státy, Globální fond životního prostředí (GEF) a příslušné organizace, aby poskytovaly pomoc méně rozvinutým zemím při školení odborníků a vybavování laboratoří.

Informační systém (Biosafety Clearing-House – BCH)

V diskusi k tomuto bodu byla zdůrazněna nedostatečnost údajů poskytovaných smluvními stranami do informačního systému. V tomto směru byl zdůrazněn význam projektu UNEP/GEF zaměřeného na pomoc vytváření kapacit a vysloven požadavek na jeho pokračování (návrh EU, aby další poskytování podpory bylo podmíněno pozitivním zhodnocením probíhajícího projektu – positive mid-term review – byl však pro nesouhlas některých zemí stažen). Navzdory podstatnému vylepšení funkce BCH v posledním období, požaduje usnesení některá další technická doplnění, mj. elektronické propojení ze stránky příslušné smluvní strany na národní zprávu, zlepšení požadovaného formátu a zjednodušení registračního postupu, skutečné provádění validace dodávaných informací a provedení průzkumu, které informace jsou užitečné. Sekretariát CBD je pověřen provést studii o potenciálních uživateli a žádaných informacích. Uzavírá výzva k finanční podpoře informačního systému, včetně pokračování projektu UNEP/GEF.

Vytváření kapacit (Capacity Building)

Tato oblast představuje jednu z podmínek úspěšné implementace Cartagenského protokolu. Byla proto na pořadu jednání i všech třech předchozích zasedání Konference smluvních stran. Podporu ve výchově odborníků i technickou požadují rozvojové země a státy s přechodnou ekonomikou. Významným přínosem v tomto směru byly dosud projekty UNEP/GEF a některé akce donorských vyspělých států. V usnesení

z COP/MOP 4 se proto objevuje požadavek na do-
datečné finanční zdroje z prostředků GEF (mimo Re-
source Allocation Framework). Smluvní strany jsou
vyzývány k předávání informací o aktivitách do BCH
a UNEP je pověřen sestavením přehledu akcí finan-
covaných ze zdrojů GEF. Zdůrazněn je význam dlou-
hodobých výchovných programů. Značný význam
je přikládán spolupráci s akademickými institucemi
ve výchově a školení odborníků, s odkazem na pořá-
daná mezinárodní zasedání akademických institucí
a dalších organizací zabývajících se výchovou v ob-
lasti biologické bezpečnosti (k dispozici podkladová
zpráva z druhého zasedání, duben 2007, Kuala Lum-
pur; organizaci třetího zasedání nabídlo Japonsko).

V rámci této agendy byla projednávána i otázka
indikátorů pro monitoring a hodnocení rozvoje kap-
cit, které ve své podstatě zachycuje hodnocení ce-
lého systému biologické bezpečnosti v dané smluvní
straně. Shody bylo dosaženo v potřebě zhodnocení
již existujících indikátorů před návrhem nových.
Schválen byl seznam indikátorů pro monitorování
zaktualizovaného Akčního plánu pro vytváření ka-
pacit a účinnou implementaci Protokolu (hodnocení
legislativy, administrativního systému, komunikační
struktury, monitorování, odborného vzdělávání, sys-
tému hodnocení a řízení rizik, informování a za-
pojení veřejnosti, výměny informací a spolupráce
s BCH, vědecké a technické spolupráce na regio-
nální a mezinárodní úrovni, vědeckého výzkumu,
socioekonomických dopadů, důsledků nezáměr-
ného uvolnění živých modifikovaných organismů, ri-
zik pro lidské zdraví povolených živých modifika-
vaných organismů). Souhrnná zpráva o zkušenostech
s využitím navržených indikátorů má být předložena
na COP/MOP 6.

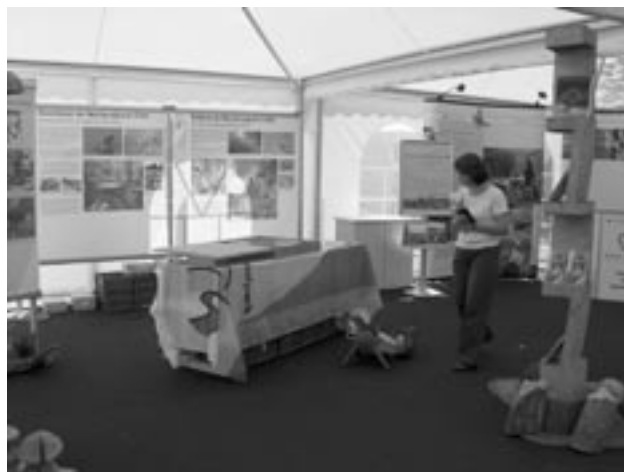
Seznam expertů v oblasti biologické bezpeč- nosti (Roster of Biosafety Experts)

Úzce souvisí s předchozí otázkou vytváření kapacit.
Seznam byl vytvořen sekretariátem CBD na základě
návrhů smluvních stran Protokolu. Na základě zhod-
nocení současného stavu tohoto seznamu usnesení
z COP/MOP 4 přijalo nová kritéria pro jmenování ex-
pertů a vyzývá smluvní strany ke jmenování nových
expertů, zařazených do čtyř navržených kategorií
činnosti, kteří budou splňovat stanovené požadavky.
Tento seznam bude doplněn o kategorii expertů BCH
(návrhy vhodných kandidátů též od smluvních stran).
Rozvinuté státy a další donoři jsou vyzýváni k pří-
spěvku do fondu pro tento účel (Voluntary Fund for
the Roster of Experts).

Informování, vzdělávání a účast veřejnosti

Otázka informování a zapojování veřejnosti je důleži-
tou a zdůrazňovanou součástí při implementaci všech
mezinárodních smluv. Rozsah aktivit je podmíněn do-
statečnými finančními zdroji a toto dilema se projevilo
i při jednáních na COP/MOP 4. Závěrečné usnesení
bylo kompromisem mezi skupinou zemí žádajících zvý-
šení financí a skupinou s reálnějším posuzováním da-
ných finančních možností (sem patřila i EU).

Přijato bylo rozhodnutí o rozvoji programu infor-
mování, vzdělávání a zajištění účasti veřejnosti v zá-
ležitostech bezpečného přenosu a využívání živých

Výstava v prostorách stanů na ploše před hotelem.

modifikovaných organismů. Smluvní strany jsou vy-
zývány k předání návrhů pro tento program (nejméně
12 měsíců před COP/MOP 5). Při závěrečném ple-
nárním zasedání byly z usnesení vypuštěny body tý-
kající se ustavení Ad hoc technické skupiny expertů
pro danou oblast.

Smluvní strany a další příslušné organizace jsou
vyzývány k plnění strategie pro Cartagenský protokol
o biologické bezpečnosti (2008 – 2012) vypracované
sekretariátem CBD.

Pomocné odborné orgány

V tomto bodu došlo též k polarizaci názorů. Ně-
které státy žádaly vytvoření speciálního orgánu pro
vědecké a technické záležitosti (obdoba SBSTTA
CBD). Nakonec zvítězil návrh (po kompromisním
jednání skupiny největších zastánců protichůdných
názorů) na vytvoření Ad hoc technické skupiny ex-
pertů v případě potřeby a pro řešení daného aktu-
álního problému (zastáván EU). O případném vy-
tvoření speciálního orgánu pro vědecké a technické
záležitosti bude jednat znovu COP/MOP 6.

Spolupráce s dalšími organizacemi, smlouvami a iniciativami

Usnesení vyzývá k pokračování a zintenzivnění
spolupráce s organizacemi, které mohou přispět k pl-
nění Protokolu, zejména s ohledem na vytváření ka-
pacit v méně rozvinutých zemích. Zároveň vyzývá vý-
konného tajemníka CBD k dalším krokům k získání
statutu pozorovatele ve Výboru pro sanitární a fy-
tosanitární záležitosti WTO.

Monitorování a podávání zpráv

Diskutován byl především problém značného po-
čtu nepředaných prvních národních zpráv, který byl
spojován s problémem nedostatku financí pro tyto
účely v rozvojových zemích – doporučeny byly pro
tyto účely fondy GEF.

Usnesení vyzývá výkonného tajemníka k pro-
vedení analýz dodaných národních zpráv a zveřej-
nění výsledků prostřednictvím BCH a k vypracování
návrhu nového formátu národní zprávy (na základě
analýzy prvních zpráv). GEF je žádán o poskytnutí fi-
nančních zdrojů pro vypracování národních zpráv.

Hodnocení plnění Protokolu

Po rozporné diskusi bylo doporučeno založit hodnocení Protokolu na národních zprávách. Sekretariát byl pověřen vypracováním metodologického postupu pro hodnocení a návrhu příslušných indikátorů. Smluvní strany jsou vyzývány k předložení návrhů pro strategický plán, jehož návrh by měl posoudit COP/MOP 5.

Požadavky na notifikaci

Zjištěny byly nedostatečné zkušenosti a projednání bylo odročeno na COP/MOP 6 (s využitím údajů druhých národních zpráv).

Socioekonomické dopady

Předneseny byly rozporné názory. V usnesení bylo doporučeno vzít v úvahu socioekonomické faktory při identifikaci potřeb na kapacity v oblasti výzkumu a výměny informací (v rámci koordinačních zasedání o financování potřebných kapacit) a návrhy předložit na COP/MOP 5. Usnesení vyzývá smluvní strany k výměně zkušeností prostřednictvím BCH. Otázka bude znovu projednávána na COP/MOP 6 na základě údajů v druhých národních zprávách.

Výstava Biodiversity Fair na Münsterplatz, Bonn.

Rozpočet

Po složitých jednáních ve speciální skupině byl dle jejího návrhu plénem schválen rozpočet pro období 2009–2010 s tím, že rozpočet pro r. 2009 činí 2 611 800 USD a pro r. 2010 celkem 2 880 900 USD. Schválena byla stupnice příspěvků smluvních stran pro dané dva roky, která díky využití rezervy z předchozího období znamená zvýšení jen kolem 10 % (v případě ČR se příspěvek zvýší v daných letech na 7832 USD a 9 686 USD, celkem tedy na 17 518 USD; největší v rámci států CEE, řádově srovnatelný s poněkud nižším příspěvkem Maďarska). Prostředky základního rozpočtu budou posíleny dodatečnými dobrovolnými příspěvky pro pokrytí nákladů plánovaných aktivit (Special Voluntary Trust Fund – BH) a speciálním dobrovolným fondem umožňujícím účast rozvojových zemí a zemí s přechodnou ekonomikou na jednáních v rámci Protokolu (Special Voluntary Trust Fund – BI).

Podíl v pokrytí nákladů na společný sekretariát činí: CBD 85: CPB 15 (pro období 2009 – 2010). Pro posílení rozpočtu byla vláda Kanady vyzvána, aby poskytla zdarma kancelářské prostory pro sekreta-

riát CBD a Mezinárodní organizace pro civilní letectví (ICAO) k plnění memoranda uzavřeného se sekretariátem CBD.

Hotel Maritim, Bonn – místo zasedání COP/MOP 4.

Závěry konference

Závěrečné plenární zasedání bylo svoláno v pátek 16. května, na 15 hodin odpoledne. Jednání však bylo odročeno k projednání sporných bodů závěrečných usnesení v kompromisních skupinách. Proběhlo až ve večerních hodinách a ukončeno bylo ve 20.25 prezidentem zasedání W. Koehlerem po projevu výkonného tajemníka CBD A. Gjoghla. Uspořádání příštího zasedání – COP/MOP 5 nabídl zástupce Japonska (Nagoya).

Závěry jednání, jak vyplývá z výše uvedených usnesení k jednotlivým bodům, si vyžádají od smluvních stran Protokolu určité aktivity a předávání údajů. Česká republika bude v tomto ohledu postupovat většinou v koordinaci s EU, která již v tomto směru vypracovala určité dokumenty a přehledy požadavků.

Doprovodné akce

Hlavní jednání byla doplněna řadou doprovodných akcí. K nim patřila i výstava k plnění Protokolu (COP-MOP Fair), která byla uspořádána v prostorách Ministerstva dopravy. Česká republika se zúčastnila prezentací posteru, publikací a power-pointovou prezentací zkušeností na základě plnění projektu UNEP/GEF. V poledních a večerních hodinách pak probíhala řada tematicky zaměřených seminářů doplňujících jednotlivé body jednání COP/MOP 4. Paralelně (případně před a následně na COP/MOP 4) probíhaly v Bonnu tematické konference a semináře pod patronací různých organizací.

Na ploše před hotelem Maritim a na Schumanově náměstí byla uspořádána v prostorách stanů výstava zaměřená na činnost jednotlivých orgánů, institucí a organizací, včetně nevládních, v oblastech souvisejících s ochranou životního prostředí, přírody, biologické rozmanitosti a zajištění biologické bezpečnosti, která s určitou obměnou pokračovala po dobu Devátého zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (COP 9).

*Milena Roudná,
odbor rozvojové a projektové
spolupráce / odbor environmentálních rizik MŽP
Foto autorka*

AARHUSKÁ ÚMLUVA A GENETICKY MODIFIKOVANÉ ORGANISMY

Zkušenosti s přístupem k informacím, účastí veřejnosti na rozhodování a přístupem k právní ochraně v oblasti geneticky modifikovaných organismů – mezinárodní seminář na toto téma se konal ve dnech 19.–20. května 2008 v Kolíně nad Rýnem pod patronací Aarhuské úmluvy. Navázal na čtvrté zasedání Konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti sloužící jako zasedání smluvních stran Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti, které se uskutečnilo od 12. do 16. května v Bonnu.

Kvalitativně nová smlouva z Aarhusu

Úmluva o přístupu k informacím, účastí veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, přijatá na čtvrté ministerské konferenci *Životní prostředí pro Evropu* v r. 1998 v dánském Aarhusu, představuje kvalitativně novou environmentální smlouvu, neboť řeší obecné a do jejího přijetí poněkud opomíjené principy společné všem smlouvám v oblasti životního prostředí.

V květnu 2005, na druhém zasedání Konference smluvních stran v Almaty, byl přijat Dodatek k Aarhuské úmluvě týkající se geneticky modifikovaných organismů a otázek biologické bezpečnosti. Ten byl předmětem mnoha předcházejících jednání a výměny názorů na jeho smysl a účel, neboť otázky živých modifikovaných organismů jsou mezinárodně řešeny speciálně zaměřeným Cartagenským protokolem o biologické bezpečnosti, přijatým v r. 2000 k Úmluvě o biologické rozmanitosti, který rovněž zahrnuje zásady přístupu k informacím a účastí veřejnosti v rozhodovacích procesech. Dodatek Aarhuské úmluvy, týkající se jediného článku (nově 6 bis), měl za následek znovuotevření složitého procesu ratifikace úmluvy v jednotlivých státech.

Informace o geneticky modifikovaných organismech

Na semináři expertů v Kolíně nad Rýnem byly probírány otázky přístupu k informacím v oblasti geneticky modifikovaných organismů (včetně značení – labellingu), účastí veřejnosti při přijímání rozhodnutí (neúmyslné uvolnění, uvolnění pro trh) a přístupu k právní ochraně v záležitostech týkajících se geneticky modifikovaných organismů. Po přednesení základních informací vybraným odborníkem v plénu byly rozebírány zkušenosti zástupců smluvních stran

a nevládních organizací s uplatňováním v jednotlivých státech.

Diskuse probíhaly ve třech skupinách. Ukázaly poměrně značné rozdíly, pokud jde o tři uvedené oblasti, mezi jednotlivými státy či spíše skupinami států. Největší problémy s uplatňováním základních principů se objevují v některých státech východní Evropy a střední Asie (především ve státech bývalého Sovětského svazu), a to hlavně v důsledku chybějící státní legislativy, případně neuplatňování této legislativy. Většinou se jedná o státy, které nejvíce prosazovaly (spolu s nevládními organizacemi) přijetí Dodatku k Aarhuské úmluvě, přestože bylo již v této fázi jasné, že tento dodatek sám o sobě vnitrostátní problémy v daných zemích nevyřeší.

Obecně lze shrnout, že nejlepší situace ze tří diskutovaných je v oblasti přístupu k informacím. Přesto se i zde projevují problémy, a proto byla v některých státech (Arménie, Ázerbajdžán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Uzbekistán, Ukrajina) zřízena střediska Aarhuské úmluvy, jejichž cílem je umožnit propojení mezi státními orgány a veřejností. Na druhé straně nejméně zkušeností, a to i ve státech s příslušnou legislativou a poznatky s jejím uplatňováním, je v oblasti přístupu k právní ochraně v záležitostech týkajících se geneticky modifikovaných organismů.

Lze očekávat, že získané poznatky se odrazí v jednání třetího zasedání Konference smluvních stran Aarhuské úmluvy (Riga, 11.–13. června 2008) a v předpokládaném přijetí dlouhodobého strategického plánu.

Milena Roudná,
odbor rozvojové a projektové
spolupráce/odbor environmentálních rizik MŽP

VÝSLEDKY KONTROL ZAMĚŘENÝCH NA ODSTRAŇOVÁNÍ ODPADŮ V ROCE 2007

Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP) v rámci centrálně stanoveného složkového úkolu kontrolovala zařízení k odstraňování odpadů, které lze rozdělit na tři základní druhy: skládky, spalovny a ostatní zařízení.

Předmět kontrol a výsledky

Předmětem kontrol bylo především fyzické prověření provozovaných zařízení se zaměřením na dodržování platných provozních řádů, vedení evidence

o odpadech, ale i jiných povinností plynoucích z legislativy. V případě skládek odpadů byla pozornost rovněž zaměřena na plnění podmínek uložených provozovatelům skládek vyhláškou č. 294/2005 Sb.,

o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu, a také na dodržování podmínek stanovených v plánu úprav skládky.

Ol	Počet provedených kontrol	Počet kontrol skládek	Počet kontrol spaloven	Počet kontrol ostatních zařízení
Praha	21	6	3	12
České Budějovice	13	7	0	6
Plzeň	54	5	0	49
Ústí nad Labem	27	20	0	7
Hradec Králové	17	10	1	6
Havlíčkův Brod	23	4	0	19
Brno	56	48	5	3
Olomouc	18	16	2	0
Ostrava	24	22	1	1
Liberec	5	4	1	0
celkem	258	142	13	103

V roce 2007 bylo v rámci složkového úkolu č. 1 provedeno celkem 258 kontrol u subjektů, kdy bylo ve 38 případech zjištěno porušení právních předpisů, za které bylo již uloženo ke konci roku 2007 celkem 29 pokut, v dalších případech ještě bude zahájeno správní řízení o uložení pokuty, resp. bude vydáno rozhodnutí o pokutě.

Spolupráce s ostatními správními orgány

V rámci tohoto úkolu byla realizována spolupráce především s příslušnými krajskými úřady, případně městskými úřady (ORP), kdy byly většinou ze strany inspektorů ČIŽP vyžádány kopie schválených provozních řádů příslušného kontrolovaného zařízení, dále diskutována problematika kontroly odvodu poplatků za ukládání odpadů nebo problematika vedení evidence o odpadech (roční hlášení atd.), případně byla provedena společná kontrola. V jednom případě byla kontrola ČIŽP provedena i ve spolupráci se zástupci MŽP ČR. Většina inspektorů odboru odpadového hospodářství ČIŽP však prováděla kontroly samostatně, ve vhodných případech pak v interní spolupráci s dalšími odděleními v rámci oblastního inspektorátu ČIŽP. Obecně lze shrnout, že intenzivnější spolupráce s ostatními správními orgány se vyskytuje v případech podaných podnětů. K některým kontrolám byl dle povahy podnětu přizván zástupce obce nebo ORP či příslušného stavebního úřadu.

Mimo jiné byla navázána úzká spolupráce s jedním obecním úřadem, na jehož katastrálním území se nachází skládka nebezpečných odpadů, na jejíž provoz obdržela ČIŽP opakovaně petici občanů této obce. Další kontrolní postupy ve vztahu ke konkrétnímu provozovateli tak mohou být zefektivněny a zintenzivněny touto vzájemnou spoluprací.

Vzhledem k tomu, že ČIŽP se snaží přistupovat k řešeným případům pokud možno komplexně, byly i v jiných vhodných případech ze strany ČIŽP zasílány podněty na jiné kompetentní správní orgány (KÚ, Živnostenské úřady, ORP – OŽP, ÚKZÚZ, KHS, ČOI). Za zmínku stojí skutečnost, že někdy bývá určitým problémem ne zcela efektivní reakce oslovených orgánů. V tomto směru jistě pomůže intenzivnější vzájemná komunikace mezi jednotlivými správními orgány.

Výsledky kontrolní činnosti – skládky

Byly prověřeny všechny skupiny skládek odpadů, tzn. S-IO, S-OO1, S-OO2, S-OO3 a S-NO. Přičemž skládkám nebezpečných odpadů a skládkám S-OO3 byla věnována zvýšená pozornost vzhledem k charakteru a množství ukládaných odpadů. Při fyzickém prověření provozovaných skládek odpadů byl nejčastěji zjištěným nedostatkem jejich provoz v rozporu se schváleným provozním řádem.

Většina kontrolovaných skládek již byla provozována na základě aktualizovaného provozního řádu, tj. podle vyhl. č. 294/2005 Sb. Ve zcela výjimečných případech krajský úřad umožňoval schváleným a stále platným provozním řádem některým provozovatelům provozovat skládku bez povinnosti dodržovat aktuální legislativu platnou v oblasti nakládání s odpady, a to tím, že předmětný provozní řád nebyl ani cca dva roky od nabytí účinnosti vyhlášky č. 294/2005 Sb. aktualizován, a provozovatel tak provozoval zařízení i v roce 2007 ještě dle „staré“ legislativy, tedy dle vyhlášky č. 383/2001 Sb. Obdobně bylo v ojedinělém případě zjištěno provozování skládky provozované společností (s.r.o.) ve vlastnictví města zcela bez povolení, ačkoli je město příslušnou obcí s rozšířenou působností, která má kompetence a povinnost ze zákona sama dohlížet na dodržování zákona o odpadech.

Dalšími zjištěnými nedostatky u skládek odpadů bylo nesprávné vedení evidence o odpadech, nedostatečné technické zabezpečení skládky, neúplné základní popisy odpadů k přejímaným odpadům, provedení sektoru skládky v nesouladu s dikcí vyhlášky č. 294/2005 Sb., výjimečně pak např. absence souhlasů k nakládání s původcovskými nebezpečnými odpady.

Nejzávažnější porušení provozního řádu spočívalo např. ve vypouštění průsakových vod, které byly ředěny dešťovými vodami a vypouštěny do terénu mimo zabezpečené těleso skládky, dále převzetí odpadů, jejichž výsledky rozborů vodných výluhů v některých ukazatelích značně překračovaly přípustné limity pro příslušnou třídu vyluhovatelnosti podle vyhl. č. 294/2005 Sb., a nemohly tak být na příslušnou skládku vůbec uloženy. Rovněž bylo zjištěno ukládání odpadů bez souhlasu krajského úřadu, převzetí odpadů do zařízení bez ověření jeho vlastností a neohlášení havárie (zahoření skládky), chybějící oplocení, překročení rozsahu aktivní plochy skládky apod.

Výsledky kontrolní činnosti – spalovny

V rámci kontrol spaloven odpadů bylo zjištěno porušení zákona o odpadech pouze v ojedinělých případech. V drtivé většině je provozovateli spaloven dodržován schválený provozní řád. Pokutovanými

delikty byla mimo jiné nesprávně vedená evidence o odpadech nebo nezajištění řádného zabezpečení odpadů před vlastním odstraněním, kdy byly nebezpečné odpady shromažďovány nebo skladovány v nevyhovujících podmínkách, tj. nebyly zabezpečeny před nežádoucím únikem (uložení nádob venku na nepevněné ploše), příp. nebezpečné odpady nebyly označeny příslušnými identifikačními listy a nacházely se neutříděně shromážděny spolu s odpady kategorie ostatní.

Z pohledu kontrolního orgánu je nutné konstatovat, že při plánovaných kontrolách těchto typů zařízení nebyly zjištěny, resp. nejsou zjišťovány závažné nedostatky při jejich provozu. U jednoho subjektu, který provozuje spalovnu a zároveň je původcem vlastních odpadů, nebylo zjištěno porušení zákona o odpadech při samotném provozování spalovny, ale subjekt zákon porušil jakožto původce odpadů.

V jednom případě kontroly provozu spalovny společnosti „M“ bylo zjištěno závažné porušení provozního řádu. Jednalo se o řádně nezabezpečené shromažďování nebezpečných odpadů; převážně šlo o vyřazené chemikálie mimo jiné i výbušných vlastností v objektu, který k tomu nebyl určen. Z tohoto důvodu byly ke kontrole přizváni i pracovníci Hasičského záchranného sboru, Policie ČR, KHS a MěÚ OŽP.

Největší pozornost v rámci problematiky spaloven byla v roce 2007 věnována kontrole spalovny Spovo, a.s. Důvodem pro nadstandardní kontrolní činnost ČIŽP u tohoto provozovatele byla skutečnost, že v tomto zařízení byly odstraňovány odpady pocházející z nepovoleného skladu nebezpečných odpadů v Libčanech a Chvaleticích.

Výsledky kontrolní činnosti – ostatní způsoby odstraňování odpadů

Co se týká ostatních lokalit či zařízení, ve kterých bylo zjištěno odstraňování odpadů, dá se říci, že se jednalo v převážné většině případů o kontroly provedené na základě podnětů podaných na tuto činnost, jakožto na provozování nelegálních „černých skládek“.

Významnou problematickou oblastí v rámci kontrol těchto zařízení je ukládání stavebních odpadů.

Ilustrační foto archiv ČIŽP

Nezákoně nakládání s těmito druhy odpadů může rovněž negativně ovlivnit životní prostředí v dotčených lokalitách, a to v nemalé míře. Zároveň je tento druh podnikání poměrně často vyhledáván vzhledem k možnosti nemalých zisků, které se k případné deliktární činnosti váží. Úkolem všech kompetentních kontrolních orgánů je pak důsledná kontrola takovýchto lokalit a zařízení a případný odpovídající postih jejich provozovatelů za nezákoně jednání (při nakládání s odpady). Při kontrolách těchto druhů zařízení prováděných ze strany ČIŽP je zjištěné nezákoně jednání nejčastěji kvalifikováno jako porušení ustanovení ust. § 12 odst. 2 zákona o odpadech. Pokuty ukládané ze strany ČIŽP za tyto delikty pak často ve vztahu k jejich nemalému negativnímu vztahu k životnímu prostředí dosahují dokonce několikamilionových částek.

Shrnutí výsledků

V rámci výše popsaných kontrol konkrétních zařízení a z nich vedených správních řízení nabylo v roce 2007 právní moci celkem 29 rozhodnutí. Celkově však bylo zahájeno 38 správních řízení a některá z nich dosud nebyla pravomocně ukončena. Co se týká výši uložených pokut v jednotlivých případech, na webových stránkách ČIŽP jsou průběžně zveřejňovány informace o zajímavých rozhodnutích ČIŽP v právní moci. Souhrnné výsledky pak poskytne výroční zpráva o činnosti ČIŽP za rok 2007 s údaji zveřejněnými v přehledné formě.

Identifikované legislativní a provozní problémy či nejasnosti

V případě problematiky skládek odpadů se jednalo o opakující se známé problémové oblasti, jako je např. příjem odpadů na skládky (nedostatečně zpracované základní popisy odpadů, zneužívání institutu „čestného prohlášení“ nebo „odborného úsudku“), stále přetrvávající odstraňování velkého množství biologicky rozložitelných odpadů (v souladu s provozními řády schválenými KÚ), vyhláškou stanovená hranice 25 % objemu materiálů (tzn. odpadů i „neodpadů“) přijatých na technické zabezpečení skládky v kalendářním roce (ač je příjem evidován v hmotnostních jednotkách), způsob vymezení jednotlivých sektorů skládky, kompostování biologicky rozložitelných odpadů v zařízeních umístěných přímo na tělese skládky. Při kontrolách prováděných společně s referátem integrace ČIŽP jsou rovněž identifikovány určité „nedokonalosti“ zákona o integrované prevenci (z.č. 76/2002 Sb.) a jeho nedostatečná provázanost s ostatními složkovými zákony.

Některé významné případy

Jako významný negativní případ zjištěného porušení zákona v rámci tohoto složkového úkolu lze vybrat skládku provozovanou společností „OP“, na které, ačkoli není významná množstvím přijímaných odpadů, inspekce opakovaně zjišťuje nedodržování zákonem stanovených povinností či způsob provozování na hraně platné legislativy. Zpravidla je však zjištěno, že způsob provozování je v souladu s platným a schváleným provozním řádem zařízení.

V jiném případě skládky, tentokrát nebezpečných odpadů, skládky „L“, bylo zjištěno závažné porušení vydaného souhlasu k provozu zařízení a provozního řádu skládky, neboť provozovatel skládky uložil do tělesa skládky značné množství odpadů kategorie nebezpečný, jejichž složení (vodný výluh) mnohonásobně (nejvíce až 15 x) překračovalo povolené limitní hodnoty výluhové třídy č. III v několika ukazatelích.

Negativním případem se z pohledu ČIŽP stala i havárie (požár) skládky společnosti „S“. Provozovatel havarijní situaci nenahlásil, v rozporu s provozním řádem na ČIŽP. ČIŽP se o této havárii dozvěděla z médií, poté byla provedena integrovaná kontrola, která dále zjistila i jiná porušení podmínek integrovaného povolení ze strany provozovatele. Se společností bude zahájeno správní řízení.

Do výčtu příkladů uvedme i jeden negativní případ, který nakonec dopadl pro životní prostředí pozitivně: MěÚ OŽP „K“ upozornil na navážení ostatních odpadů (zeminy, stavební odpady i s příměsí např. plastů) na pozemek obce „D“ s jejím svolením. Ve spolupráci MěÚ a inspekce bylo provedeno šetření, při kterém obec „D“ tvrdila, že se jedná o terénní úpravy (nebylo předloženo žádné rozhodnutí stavebního úřadu ani KÚ). Inspekce projednala a uložila v protokolu obci odvezení všech odpadů a uvedení lokality do původního stavu. Obec část odpadů nechala zrecyklovat a provedla rozборы podle vyhl. č. 294/2005 Sb. Další větší část odpadů byla odvezena do zařízení s příslušným oprávněním. Inspekce provedla následnou kontrolu, obec „D“ předložila doklady a uvedla lokalitu skutečně do původního stavu v dohodnutém termínu. Náklady obce „D“ činily přes 900 tis. Kč. Uvádíme, že inspekce nevydala rozhodnutí o nápravě. Inspekce přístup obce následně zhodnotila v rámci správního řízení o uložení pokuty, která byla pouze ve výši 50 000 Kč, což je ve vztahu k jiným podobným porušením zákona pokuta velmi nízká (s přihlédnutím, že obec splnila dohodnutá opatření, tj. uvedla lokalitu do původního stavu a doložila doklady o dalším způsobu nakládání s odpady).

Trendy vývoje v kontrolované problematice, využití poznatků a další možné postupy či doporučení

V roce 2007 na rozdíl od let předcházejících je vhodné konstatovat, že prakticky všem provozovatelům skládek odpadů již bylo vydáno integrované povolení dle zákona o č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci (povinnost k 30. 10. 2007). Nadále však existuje jednoznačná potřeba provádět v těchto velmi důležitých typech zařízení i kontroly „složkové“ (resp. dle složkových zákonů), neboť ty samotné jsou často i několikanásobně vzhledem k šíři kontrolované složkové problematiky. Dá se rovněž říci, že i pro samotného provozovatele je často výhodnější pouze kontrola složková než „integrovaná“, neboť se zástupce provozovatele může po dobu kontroly dostatečně věnovat pouze jedné kontrolované složce. V případě integrovaných kontrol má pak tento pracovník roli značně obtížnější.

Co se týká trendů odborných a provozních, existují signály, že záměrem některých provozovatelů skládek zcela nově bude ukládání širšího množství stabi-

Ilustrační foto archiv ČIŽP

lizovaných odpadů kategorie nebezpečný do podskupiny skládky S-OO2.

Mezi nezbytné trendy ve schvalovacích procesech patří nutnost stanovení jednoznačných podmínek v rozhodnutí (souhlasu, povolení), případně vhodné zpřísnění uložených povinností provozovatelům ve schvalovaných provozních řádech, a to ze strany KÚ, neboť v některých případech lze s nadsázkou konstatovat, že inspekce nemá téměř co kontrolovat, neboť na skládku je povoleno ukládat celý katalog odpadů a ostatní povinnosti provozovatele (hutnění, překrývání, povolené odpady k TZS, sběr úletů) stanovené provozním řádem zařízení jsou pouze obecné, a tedy jen velmi obtížně vymahatelné. V tomto směru rovněž existuje značná potřeba určitého sjednocování schvalovacích postupů v rámci ČR, neboť v různých regionech je v tomto ohledu praxe až nad míru rozdílná, což jistě nepřispívá ke kvalitnímu rozvoji a efektivnímu fungování odpadového hospodářství v rámci ČR. ČIŽP v tomto směru kladně vnímá zintenzivnění přístupu MŽP k řešení této problematiky.

Podrobné a důsledné kontroly u skládek a spaloven odpadů je důležité provádět pokud možno každým rokem, i když ve většině případů není zjištěno žádné závažné porušení zákona. Efektivní kontrolní činnost je jedním ze základních prvků prevence vedoucí ke kvalitnímu způsobu provozování předmětných zařízení. I přes některé negativní zkušenosti je možné konstatovat, že provozovatelé těchto důležitých zařízení (spalovny a skládky odpadů) jsou po odborné stránce zpravidla dostatečně fundovaní, což se v důsledku projevuje v kvalitě provozování těchto zařízení.

Na úplný závěr je však nutné zmínit, že ČR stále sládkuje až příliš vysoké procento odpadů a že tento způsob nakládání s odpady je jeden z nejméně vhodných. V tomto směru je nutné určitým způsobem upravit národní politiku odpadového hospodářství, která tento vývoj dlouhodobě umožňovala. Zájímavý posun by mohl přinést připravovaný nový zákon o odpadech.

*Ing. Petr Havelka
vedoucí odboru odpadového
hospodářství ČIŽP*

BUDOU NÁM STAČIT TŘI PLANETY?

Seminář na téma *Budou nám stačit tři planety?* s podtitulem „Efektivně, ekonomicky, ekologicky – jakna to?“ završil dva projekty týkající se praktického uplatnění udržitelné spotřeby a výroby v podnicích a organizacích. Seminář uspořádala 12. června 2008 v Praze CENIA – česká informační agentura životního prostředí, a společnost Enviros, s.r.o.

Partnerství pro udržitelnou spotřebu, výrobu a služby.

Jako každá z vyspělých ekonomik světa, rozvíjí se i Česká republika na „dluh“, který spočívá v neúměrné spotřebě a negativních dopadech na životní prostředí. Kdyby všichni lidé na naší planetě dosáhli průměrné životní úrovně obyvatele ČR, potřebovali bychom podle výpočtu tzv. ekologické stopy více jak tři planety velikosti Země, abychom přežili. Jednou z cest, jak snižovat spotřebu, šetřit peníze a naši přírodu, je udržitelná spotřeba a výroba (USV) materiálů i služeb ve veřejném i soukromém sektoru. Jaké jsou možnosti v této oblasti v České republice, představili na semináři na konkrétních příkladech odborníci.

Veřejné instituce patří v Evropě k největším spotřebitelům. Např. již v roce 2002 utrácela patnáctičlenná Evropská unie více jak 16 % svého hrubého domácího produktu za nákup zboží a služeb, což činilo přibližně 1500 miliard EUR, pro srovnání, zhruba polovina hrubého domácího produktu celého Německa. „Řada těchto nákupů se dá přitom realizovat s ohledem na životní prostředí, což může být nejen ekologické, ale také ekonomické,“ uvádí Jiří Hradec, ředitel CENIA. Např. nákupem energeticky efektivních počítačů můžeme na úrovni EU snížit emise CO₂ o 830 tisíc tun. Výměnou devítilitrových nádrží u toalet za šestilitrové můžeme ušetřit 190 milionů litrů vody. To vše jsou peníze a čistší vzduch!

Udržitelnou spotřebou a výrobou se zabývaly dva navazující projekty financované Evropským sociálním fondem (ESF) a státním rozpočtem ČR. Projekt *Partnerství pro udržitelnou výrobu a služby* byl realizován v rámci programu EU zaměřeného na Rozvoj lidských zdrojů JPD 3 v Praze (CZ.04.3.07/4.2.01.1). Jeho nositelem byla firma Enviros, s. r. o., a partnery byla Hospodářská komora hl. m. Prahy a dále společnost Enesa, a. s. V rámci tohoto projektu byla vyvinuta a v deseti podnicích v Praze pilotně odzkoušena nová metodika komplexní diagnostiky hodnocení příležitostí pro využití postupů udržitelné spotřeby a výroby v podnicích (tzv. hodnocení možností inovací USV). Pilotní aplikace ukázaly zajímavé skutečnosti. Například v podnicích stále existuje významný potenciál úspor a i velmi kvalitně řízené podniky mohou využít nástroje USV pro zvyšování své hodnoty. V rámci projektu bylo vyškolen více než 50 manažerů USV, kteří budou metodiku vstupního hodnocení používat v dalších podnicích. Více informací najdete na www.usv-partner.cz.

Navazující projekt *Partnerství pro udržitelnou spotřebu a výrobu* byl podpořen v rámci Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů (CZ.04.1.03/4.2.16.4/0018), jeho nositelem je CENIA, česká informační agentura životního prostředí a partnery Sita CZ, a.s., Enviros, s.r.o., Národní síť Zdravých měst ČR a Stře- dočeský vysokoškolský institut, s.r.o. Metodika byla

v rámci tohoto projektu rozšířena o oblast odpovědného nakupování a otestována v dalším deseti výrobních i nevýrobních organizacích.

Jak jsme na tom v České republice

V rámci uvedených projektů byly představeny konkrétní možnosti, jak přispět k šetrnějšímu využívání zdrojů prostřednictvím udržitelnější spotřeby a výroby v podnicích i veřejných institucích.

„V naší společnosti se podařilo navrhnout úsporná opatření v šesti projektech. Opatření po realizaci přinesou úspory cca 2,75 mil. Kč ročně při době návratnosti investičních opatření do 3,6 roku,“ uvádí Josef Marvan ze společnosti AGC Automotive Czech, a.s., která se jako jedna z dvaceti organizací do projektů zapojila prostřednictvím dlouhodobých kurzů Manažer USV.

Dalším příkladem je Městský úřad v Benešově, kde se například povedlo zredukovat počet kopírek a tiskáren. Nahradiť je jedno sdílené centrální velkokapacitní multifunkční zařízení pro celý úřad. Rovněž byly vyřazeny z provozu neekonomické inkoustové tiskárny. „V blízké době proběhne také výměna zastaralého kotle, postupně začneme využívat některé ekologické přípravy na úklid, umisťovat kontejnery na tříděný odpad,“ doplňuje tajemnice MěÚ Miluše Stibůrková.

Modernizace a zefektivňování není zadarmo

I s náklady na zavádění principů udržitelné spotřeby a výroby do praxe se v těchto případech počítá. Velmi populární je tzv. financování z úspor. „Tento způsob umožňuje podnikům i městům realizaci také investičně náročnějších projektů, aby se zefektivnilo například využívání energie na úřadě a v budovách, přičemž finanční náklady na provedená opatření jsou hrazena z dosažených úspor,“ upozornil na zajímavou cestu Vladimír Dobeš z Envirosu.

Důležitým faktorem pro rozvoj principů USV je osvěta, proto v rámci projektů vzniklo několik multimediálních výukových programů. Jedním z nich je výukový program pro školy, který je určen žákům základních a středních škol, ale také učitelům k využití přímo ve výuce. Bude obsahovat tři lekce. V první lekci se zájemci dozví více informací o ekoznačení, ve hře Hoky-nář se naučí ekoznačky používat. Další dva výukové programy byly vytvořeny zejména pro účastníky dlouhodobých kurzů, které probíhaly současně v obou projektech. Formou e-learningu je možné získat základní informace o udržitelné spotřebě a výrobě a o odpovědném nakupování. Nově získané znalosti lze ověřit prostřednictvím testu. Více na www.cenia.cz/usv.

V rámci projektu se rovněž shromažďují jednotlivé úspěšné a ověřené projekty či aktivity z měst a obcí, ale také z podnikové sféry, a jsou zadávány do internetové Databáze DobráPraxe. Na stránkách www.dobrapraxe.cz si pak každý může najít konkrétní pří-

klad k tématu udržitelné spotřeby a výroby či k dalším souvisejícím oblastem. Naleznete zde například, jak vypadá ekologicky šetrný provoz úřadu ve městě či kraji, kde jezdí MHD na zemní plyn či jak, proč a kde vznikla první dobíjecí stanice pro elektromobily a elektrické invalidní vozíky.

Více informací k aktivitám projektů a uskutečněným akcím naleznete na www.cenia.cz/usv a www.usv-partner.cz.

Zuzana Kozielová,
CENIA, česká informační
agentura životního prostředí

INFORMAČNÍ CENTRA UDRŽITELNÉ SPOTŘEBA A VÝROBY

Ve čtvrtek 12. 6. 2008 ředitel CENIA Jiří Hradec a manažerka projektu *Partnerství pro udržitelnou spotřebu a výrobu* (USV) Zuzana Kozielová slavnostně předali certifikáty proškoleným pracovníkům Informačních center (IC), která v rámci tohoto projektu vznikla.

Projekt byl zahájen v září 2006, kdy byla také založena Informační centra v krajích Karlovarský, Ústecký, Olomoucký, Středočeský a Vysočina. Během projektu byli pracovníci Informačních center seznámeni s tématem udržitelné spotřeby a výroby a byli proškoleni v aplikaci nově vzniklé metodiky *Hodnocení možností inovací USV v podnicích*.

Informační centra budou i po skončení projektu fungovat jako kontaktní místa v regionech pro kohokoli, kdo bude mít zájem o informace, tištěné materiály vydané v projektu nebo aplikaci metodiky ve výrobní i nevýrobní organizaci.

Vedoucí IC Chomutov Tomáš Martinek uvádí: „Projekt a kurs Manažer USV mi přinesl mnoho nových zkušeností a jiný pohled na problematiku odpadového hospodářství, kterým se zabývám.“

Po absolvování všech školení jsem se naučil, že lze mnohé v podniku změnit i pouhým neinvestičním opatřením. Sám jsem byl překvapen, jaké efekty tato opatření mají. Jsem rád, že mohu s touto novou metodikou seznamovat další organizace a přispět tak k ochraně životního prostředí.“

Metodika hodnocení možností inovací USV vznikla v partnerském projektu, jehož nositelem je Enviros, s.r.o., a byla odzkoušena prostřednictvím dlouhodobých kurzů Manažer USV. Aplikací metodiky byla navržena úsporná opatření, která zefektivní procesy v organizacích pomocí zavedení dobrovolných nástrojů USV. Doporučená opatření byla navržena s úsporou 35 mil. Kč ročně, investičními náklady 229 mil. Kč, dobou návratnosti 6,6 let a úsporou 3 800 tun CO₂ ročně.

Kontakt: Ing. Zuzana Kozielová,
manažerka projektu, CENIA,
informační agentura životního prostředí

ZNAČENÍ MÍSTNÍCH PRODUKTŮ

Představujeme úspěšné projekty podpořené v dotačním programu MŽP pro nestátní neziskové organizace. V roce 2007 bylo podpořeno několik projektů zaměřených na zavádění a propagaci systému značení místních produktů. Jednalo se o projekt Místní akční skupiny Moravský kras na téma značení místních produktů v Moravském krasu a okolí a dva projekty Regionálního environmentálního centra ČR – vydávání informačních periodik Doma v Beskydech a Doma na Šumavě a projekt environmentálního značení pro služby a jeho zavádění v chráněném území. Více informací najdete na www.env.cz/projekty.

Značení místních produktů v Moravském krasu a okolí

V rámci projektu byly podpořeny první kroky Místní akční skupiny (MAS) Moravský kras k zavedení systému značení místních produktů v Moravském krasu a okolí. Byla zahájena spolupráce s Regionálním environmentálním centrem ČR, které v té době koordinovalo značení místních produktů v Beskydech, na Šumavě a v Krkonoších pod názvem Domácí výrobky. Sami výrobci přišli s návrhem, aby se region zapojil do již rozběhlého systému regionálního značení u nás. Jako

velmi důležité se ukázalo nadšení a zájem výrobců, kteří se stali doslova tahouny v zavádění regionální značky. Velmi přínosná byla spolupráce s Pivovarem Černá Hora, a. s., který se již asi rok před zaváděním značení vyprofiloval i do role regionálního hybatele rozvoje cestovního ruchu, kultury a podnikání. Důležité byly zejména jeho zkušenosti, názory a doporučení týkající se propagace značky, reklamy, marketingu atd., samozřejmě i velká morální podpora všem realizátorům projektu a všem subjektům zapojeným do projektu.

Již v březnu r. 2007 se tak na zámku ve Křtinách slavnostně předávaly certifikáty prvním výrobcům. K propagaci projektu byly vydány a vytištěny katalogy výrobků, plakáty pro výrobce i prodejní místa, visačky pro výrobce atd. Současně vyšla dvě čísla novin *Doma v Moravském krasu*, řada článků v regionálním tisku a rozhovory v rozhlasu.

Informační periodikum pro chráněná území Beskydy a Šumava

V rámci tohoto projektu Regionálního environmentálního centra ČR byla vydána celkem čtyři čísla regionálních novin *Doma v Beskydech norm. Doma na Šumavě*. Noviny byly naplněny články zejména od místních aktérů v regionu (místní výrobci, zemědělci, obce, správy chráněných území, neziskové organizace), část článků vytvořilo přímo REC ČR a spolupracující koordinátoři v obou regionech (RRA Šumava a Lidé v Beskydech, o.s.).

Noviny obsahují stálé rubriky *Výrobky, řemesla a lidé* (zaměřená na život a práci místních obyvatel, propagaci místních produktů), *Zeptejte se místních...* (zajímavosti a perličky z regionu), *Střípky odjinud* (informace a inspirace z práce v jiných regionech ČR). Náklad čísla v každém regionu byl distribuován do turistických informačních center, v Beskydech také na obecní (a krajské) úřady, na správy chráněných území a samotným vytipovaným výrobcům.

Projekt přispěl velkou měrou k propagaci regionálního značení výrobků nejenom na Šumavě a v Beskydech, ale stal se i možnou inspirací pro další možné zájemce o tuto aktivitu v dalších regionech ČR.

Environmentální značení pro služby a jeho zavádění v chráněném území

Hlavním výstupem tohoto projektu Regionálního environmentálního centra ČR bylo vytvoření metodiky pro systém značení služeb – tj. pravidla systému značení a kritéria pro udělování značky. Metodika je

zpracována v dokumentu s názvem *Zásady pro udělování a užívání značky ŠUMAVA – originální produkt*. Metodika byla pilotně vytvořena pro ubytovací a stravovací služby, diskutována byla průběžně při jejím vývoji s odborníky v oboru i se samotnými poskytovateli služeb. Významným partnerem celého projektu byla Regionální rozvojová agentura Šumava.

Hlavní částí dokumentu jsou tzv. certifikační kritéria, která obsahují tři základní okruhy: regionálnost, kvalita a šetrnost k životnímu prostředí. Metodika byla včleněna do již stávajícího dokumentu pro značení výrobků, se kterým sdílí značení služeb název i logo značky, osobu koordinátora atd. I do budoucna se plánuje oba systémy značení co nejvíce propojit a prezentovat zejména v rámci šetrného cestovního ruchu společně.

Během realizace projektu proběhla na Šumavě čtyři setkání projektového

Šumava originální produkt

Regionální značka pro služby v cestovním ruchu

Příležitost pro podnikatele v oboru ubytování a stravování, jejichž služby jsou kvalitní, šetrné k životnímu prostředí a jedinečné ve svém vztahu k Šumavě.

Značka Vás pomůže zviditelnit.

www.regionalni-znacky.cz

Regionální značka pro služby v cestovním ruchu

Systém značení služeb (ubytování a stravování) regionální ekonomiky „ŠUMAVA – originální produkt“ byl spuštěn na konci roku 2007. Značku sdílí Regionální rozvojová agentura Šumava na základě rozhodnutí neziskové Certifikační komise, složené ze zástupců regionu a místních podnikatelů.

Co musí splňovat služby, které získají značku:

- **kvalita** – Certifikační komise hodnotí základní kvalitu služeb dle záruky
- **šetrnost k životnímu prostředí** – zařízení je provozováno v souladu se základními principy šetrnosti k přírodě (šetrnosti odpadů, šetrnosti zacházení s vodou, energií atd.)
- **vztah k Šumavě** – poskytování informací o regionu, nabídka regionálních specialit a aktivit, udržování tradic, podpora regionu atd.

Podrobné popsané podmínky – tzv. certifikační kritéria, jsou k dispozici na www.regionalni-znacky.cz nebo u koordinátorky značky.

Postup při udělení značky:

1. Skupina splňuje certifikační kritéria.
2. Vyplní formulář žádosti o značku a odešle jej koordinátorce značky.
3. Návrhová Certifikační komise v zájmu, rozhodnutí o udělení značky.
4. Předání certifikátu a podpisu umělovců o udělení značky na 2 roky.
5. Zaplacení poplatku: 4.000,- Kč (za 2 roky).

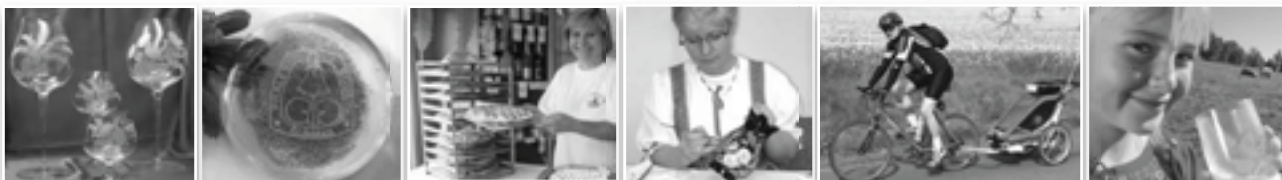
(Poplatek rovněž slouží jako náhrada za poskytnutí)

Vyšší podrobné informace včetně formuláře ke stažení k dispozici na www.regionalni-znacky.cz nebo u koordinátorky značky.

Kontakt – koordinátorka značky:
Katerina Valšková, tel. 380 120 261, valskova@rma.cz
Regionální rozvojová agentura Šumava, o.p.s. (RRA Šumava)
384 73 Stachy 422
www.rma.cz

Vyšší informace můžete také získat například u Regionální rozvojové agentury Šumava nebo u místních podnikatelů. Prohlášení: Tento dokument je poskytnut v rámci projektu „Regionální značka pro služby v cestovním ruchu“ financovaného z prostředků Ministerstva životního prostředí ČR. Projekt byl financován z prostředků Ministerstva životního prostředí ČR. Projekt byl financován z prostředků Ministerstva životního prostředí ČR.

www.regionalni-znacky.cz

týmu, dva kulaté stoly s místními podnikateli a Fórum cestovního ruchu pro Šumavu. K propagaci systému značení služeb byl vydán leták a zprovozněna webová stránka pro zavádění regionálních služeb. Vzhledem k tomu, že zavádění ekoznačky pro služby je proces dlouhodobější než pouze jednoletý projekt, REC ČR i RRA Šumava (regionální koordinátor značky) pokračují v procesu zavádění environmentálního značení pro služby i po skončení projektu v roce 2008.

Více informací o místním značení najdete na adresách www.domaci-vyroby.cz, www.regionalni-znacky.cz.

*Připravila Helena Knappová,
odbor environmentálního vzdělávání MŽP ČR,
oddělení spolupráce s nevládními
neziskovými organizacemi*

ČESKÝ NADAČNÍ FOND PRO VYDRU SE PŘEDSTAVUJE

Známa lasicovitá šelma vydra říční (*Lutra lutra*) již delší dobu rozděluje veřejnost v České republice na dva vyhraněné tábory. Nepřehlédnutelným zjevem, dokonalou obratností ve vodě a úsměv vyvolávající hravostí si vydra získává náklonnost mnoha lidí. Na druhou stranu se jako výkonný predátor nezřídka dostává do konfliktu se zájmy nemalé skupiny obyvatelstva – rybářů a majitelů či nájemců rybníků. Ostatně právě přímé pronásledování člověkem vedlo k tomu, že vydra do 60. let 20. století vymizela ze značné části svého areálu rozšíření v Evropě. Ale abychom nebyli zaujatí, přiznejme, že se na jejím místě drastickým úbytku podílelo také znečišťování prostředí cizorodými látkami, velkoplošná úprava vodních toků a budování stále hustší silniční sítě. Není divu, že vydra začala být chráněna, a to tak úspěšně, že se její stavy na mnoha místech zvyšují a opět se vrací do oblastí, odkud před časem nadlouho zmizela.

Volba padla na vydra

Přestože se Česká republika stala smluvní stranou Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, podle místa sjednání známější jako Bernská úmluva, teprve v roce 1998, do jejího naplňování se česká státní ochrana přírody zapojila již začátkem 90. let. Tehdy také navrhla vláda Lucemburského velkovévodství sekretariátu Bernské úmluvy, působícímu při Radě Evropy ve francouzském Štrasburku, že bude financovat praktickou ochranu určitého volně žijícího živočicha, na kterého se úmluva vztahuje, v některé postkomunistické zemi střední či východní Evropy. Tehdejší Český ústav ochrany přírody, zejména Stanice ochrany fauny v Pavlově u Ledče nad Sázavou, věnoval zvýšenou pozornost výzkumu a praktické ochraně vydry říční a volba lucemburských donorů nakonec padla právě na tuto problematiku. Proto byla v roce 1994 ustavena Třeboňská nadace pro vydra s jednoznačným zadáním: podporovat výzkum a ochranu vydry říční a získávat pro tuto činnost v pozoruhodném koutu jižních Čech podporu nejširší veřejnosti i cílových skupin obyvatelstva, jako jsou děti a mládež nebo rybáři.

Po poněkud rozpačitých začátcích uskutečňovala nadace hned celou řadu činností, jejichž význam viditelně přesahoval oblast Třeboňska. Z tohoto důvodu byl v roce 1998 jako přímý následovník Třeboňské nadace pro vydra zřízen Český nadační fond pro

vydru (ČNFV), opět se sídlem v Třeboni, ale s celostátní působností. A právě činnost Českého nadačního fondu pro vydra se pokusíme představit v následujících řádcích.

Cílem ČNFV je zvýšit toleranci, respekt a zodpovědnost společnosti vůči přírodě a životnímu prostředí a prolomit jejich černobílé vnímání. Vydra říční chápeme jako vlajkový druh, pomocí kterého představujeme současné problémy péče o přírodu a životní prostředí. V souladu se svým statutem nadační fond podporuje menší nevládní organizace působící zejména v jižních Čechách a v kraji Vysočina, které mají jen omezené možnosti získat prostředky od velkých sponzorů nebo z fondů Evropských společenství (ES).

Vydra a rybářství

Zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny a vyhláškou MŽP ČR č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je vydra říční řazena mezi zvláště chráněné živočichy, a to v kategorii *silně ohrožený*. Také legislativa ES, konkrétně známá směrnice č. 409/92/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích) ukládá členským státům Evropské unie (EU), kde se tato lasicovitá šelma vyskytuje, ji nejen přísně chránit na celém území, ale i vyhlásit pro ni dostatečný počet evropsky významných lokalit, které se stanou součástí známé soustavy chráněných území ES Natura 2000. Státy, které

se staly smluvními stranami Bernské úmluvy a převzaly závazky z ní vyplývající, musejí zajistit vydře přísnou ochranu. Vydra se dokonce dostala do loga Bernské úmluvy: symbolizuje skutečnost, že nejúčinnějším a často současně nejlevnějším způsobem ochrany planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů zůstává péče o jimi osídlené prostředí, a fakt, že se Bernská úmluva zaměřuje nejen na suchozemské, ale i vodní druhy fauny a flóry a jejich biotopy.

Na první pohled se zdá být vše v naprostém pořádku: vydra říční je v ČR chráněna nejen národní legislativou, ale i zákonodárstvím ES a mezinárodní mnohostrannou úmluvou. Navíc, jak jsme již uvedli, zmiňovaný savčí predátor nachází v ČR vhodné podmínky a šíří se i do míst, kde byl dříve vyhuben. Přestože se vydra nespecializuje na lov kapra, je určitou částí obyvatelstva vnímána negativně a vyskytují se i případy jejího krutého zabíjení. Český nadační fond pro vydru usiluje vzděláváním a poskytováním objektivních informací o změnu nepřátelských postojů vůči vydře. Součástí činnosti fondu se proto stalo mj. monitorování (pravidelné, dlouhodobé a standardními metodami prováděné sledování, jehož kvantitativní výsledky jsou porovnávány s předem odsouhlasenými standardy) její populace a zejména odborná pomoc při určování náhrad za újmu na soukromém majetku způsobenou vydrou. Zákon č. 115/2000 Sb. o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy se od roku 2006 vztahuje také na újmu působenou vydrou rybím popu-

lacím vyskytujícím se na volných vodách. ČNFV provádí místní šetření a vypracovává odborné posudky, kterými se prokazuje výše škody. V letech 2000–2007 vypracoval fond celkem 681 posudků jak pro drobné vlastníky rybníků, tak pro velké rybářské společnosti a místní organizace Českého rybářského svazu, především v jižních Čechách. Za toto období bylo v Jihočeském kraji státem vyplaceno přes 31 milionů Kč.

Vědeckovýzkumná činnost

Český nadační fond pro vydru uskutečňuje vlastní vědeckovýzkumné projekty a finančně a materiálně podporuje výzkum bionomie vydry říční.

Pro skutečně účinnou ochranu vydry říční v ČR potřebujeme znát nejen, jaké činitele způsobují úmrtnost (mortalitu) sledované šelmy, ale také do jaké míry ovlivňují životaschopnost jejích populací. Ukazuje se, že nejvýznamnějším činitelem ohrožujícím populaci vydry říční v ČR zůstává přímé pronásledování člověkem – nelegální lov. Sociologický průzkum, provedený ve dvou okresech s vysokou populační hustotou vydry, odhalil, že téměř každý druhý dotazovaný soukromý vlastník, hospodařící na jednom či dvou rybnících menších než hektar, pokládá vydru říční za hlavní příčinu ztrát na rybách a dožaduje se její regulace nebo alespoň přesunu jinde.

Výrazný nárůst dopravy, k němuž došlo v uplynulých 15 letech, zvýšil úhyn vyder na silnicích v ČR. Vydry jsou usmrcovány na silnicích nejčastěji na podzim a na počátku zimy, tedy v období, kdy

Na přednáškách představují pracovníci Českého nadačního fondu pro vydru nejen pomůcky pro výzkum vydry říční, ale i železa používaná pytláky.

se vypouští a loví rybníky. Téměř polovina vyder nalezených v CHKO Třeboňsko uhynula právě pod koly automobilů.

Značení vyder miniaturními vysílačkami (telemetrie) potvrdilo, že domovský okrsek (území, které jedinec nebo skupina jedinců využívá k rozmnožování, získávání potravy a jako úkryt) těchto šelem v krajině rybníků bývá poměrně malý: nepřesahuje 2,5 km², ale často zahrnuje rozmanité biotopy včetně vodních ploch a jejich břehů. Domovské okrsky vydřích samců a samic se mohou do značné míry překrývat. V místech, kde mohou bez větších výdajů energie chytat přezimující ryby, jako jsou tůně, vytvářejí přibuzná zvířata zimní skupiny.

V zimě, kdy se snižuje množství a dostupnost jiné potravy, loví vydry na rybnících i ve vodních tocích více ryb. Nicméně jestliže menší kaprovité ryby vytvoří v nezamrzlých tůních a rybníčkách dostatečnou biomasu, dávají jim vydry při hledání a lovu kořisti přednost před velkými rybníky. Rozbor vydřích trusů prokázal, že zmiňované lasicovité šelmy preferují ryby do velikosti 10 cm, které tvořily 83 % všech rybích úlovků, a že v létě loví také velký hmyz, drobné savce a ptáky.

Český nadační fond pro vydru rovněž podporuje diplomové práce, zabývající se některými aspekty bionomie vydry říční, a to na univerzitách přírodovědeckého, environmentálního a zemědělského zaměření. V současnosti ČNFV poskytuje finanční a odbornou pomoc také postgraduálním posluchačům řešícím v rámci disertačních prací aktuální otázku tzv. sekundárních škod na rybách způsobených stresem vyvolaným vydrou.

Výsledky první fáze výzkumu bionomie vydry říční v CHKO Třeboňsko včetně konkrétních návrhů na její účinnější ochranu vydala v roce 2000 Rada Evropy jako informační dokument pro Stálý výbor Bernské úmluvy.

Od roku 2007 řeší ENKI Třeboň, o.p.s., Rybářství Třeboň, a.s., a Český nadační fond pro vydru pětiletý projekt VaV SP/2d3/209/07 *Rybníční hospodaření respektující strategii udržitelného rozvoje a podporu biodiverzity*. Spojení obecně prospěšné společnosti, sdružující přední české limnology, jednoho z nejvýznamnějších výrobců sladkovodních ryb v ČR a ČNFV by mělo přinést nejen konkrétní a realistická doporučení pro hospodaření na rybnících, které bude skutečně citlivé k životnímu prostředí, ale také tyto zásady ověřit přímo v praxi. Proto se projekt zabývá širokou škálou aspektů souvisejících se zmiňovanou navýsost aktuální problematikou.

Český nadační fond pro vydru pořádal ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a Ústavem pro výzkum obratlovců AV ČR 25. výroční setkání vědců a ochranářů, zabývajících se lasicovitými šelmami. Kolokvium se uskutečnilo 4.–7. října 2007 v Třeboni a zúčastnilo se jej přes 100 zájemců z 22 evropských zemí (viz Zpravodaj MŽP č 1/2008).

Vzdělávací a výchovná činnost

Přednášky, které mají posluchačům nezaujatě přiblížit bionomii vydry říční a její význam pro fungování ekosystémů, jsou určeny nejen žákům základních a středních škol, ale i širší veřejnosti. Jen v roce

Přednášky pořádané ČNFV pro základní školy jsou založeny na aktivním přístupu žáků.

2006 se pracovníkům ČNFV podařilo touto cestou oslovit více než 1 500 dětí a dospělých. Nově jsou připraveny také přednášky o šelmách žijících v ČR, o významných druzích ptáků, o řekách a také o běžných, ale skrytě žijících tvorech kolem nás. Ve spolupráci se ZO ČSOP Třeboň a místním kinem Světozor a Informačním a kulturním střediskem fond pořádá komentované promítání filmů o přírodě a životním prostředí. Lektori fondu se podíleli také na vedení terénních kurzů pro školní třídy na terénní stanici Správy CHKO Třeboňsko a na přípravě krajského kola ekologické olympiády pro středoškoláky. Oprávněný zájem dětí si při tradičních oslavách Dne Země či Rybářských slavnostech získaly zejména různé pohybové hry, související se znalostmi přírody a života vydry.

Připravili jsme také putovní výstavu *Vydra – tajemná dáma vod a mokřadů*, sestávající ze souboru informačních panelů s fotografiemi a kresbami a řady trojrozměrných exponátů. Poněkud netradičním způsobem představuje vydru teenagerům další putovní expozice *Čus vydru!* Jak dosvědčují reakce návštěvníků sídla Správy CHKO Slavkovský les v Mariánských Lázních, kromě mládeže ji oceňují také dospělí, kteří mají rádi místy poněkud drsnější humor.

Český nadační fond pro vydru je od roku 2005 zapojen do jihočeské sítě Krasec (KRAjská Síť Environmentálních Center) jako jedna z partnerských ekoporaden. Spolupráce mezi jednotlivými ekoporadnami, provozovanými neziskovými organizacemi z regionu, se osvědčila, a proto nyní Krasec působí jako občanské sdružení.

Známa Nadace Partnerství podpořila přípravu výukové sady **Vydří balíček**. Ten kromě informačních a pracovních listů obsahuje také ukázky preparátů, formu na odlévání vydřích stop nebo materiál na výrobu korkového razítka s námětem vydry. Z řady plakátů, pohlednic a samolepek vydaných fondem zmiňme alespoň plakát *Chci žít mezi vámi* představující koláž vydry, kterou vytvořila postižená dívka: vznikl ve spolupráci se Společností **Otevřená rodina**, podporující pěstounské rodiny po celé ČR. Práci v neziskové organizaci si jako dobrovolníci vyzkoušeli mj. pracovníci firmy Import Volkswagen Group.

Velkému zájmu dětí se při tradičních oslavách Dne Země těší pohybové hry související se znalostmi přírody a života vydry.

Grantové programy

Český nadační fond pro vydru finančně podpořil environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu v mateřských a základních školách, kupř. projekt *Stromy a keře v okolí školy* (ZŠ Český Krumlov) nebo *Školní zahrada – oáza rozmanitého života*, uskutečněný MŠ a ZŠ E. Beneše v Písku. V rámci kampaně *Měsíc pro neziskový sektor v Třeboni* jsme poskytli finanční prostředky řadě místních neziskových organizací, od kynologů po Křesťanskou akademii.

Mezinárodní spolupráce

U zrodu Třeboňské nadace pro vydru stáli kromě českých odborníků také specialisté z Nizozemska, Francie a Rakouska. Protože třeboňská populace vydry říční plynule navazuje na populaci v rakouském Waldviertelu, spolupracuje Český nadační fond pro vydru dlouhodobě s rakouskými kolegy, zejména pobočkou WWF – Světového fondu na ochranu přírody a Ramsarským střediskem v Schremsu, přejmenovaným na *Podvodní říší*, kde v roce 2007 provázeli zaměstnanci ČNFV návštěvníky ze škol v ČR. V létě 2005 se pracovnice ČNFV zúčastnila v chorvatském pohoří Velebit mapování výskytu vydry, které uskutečnily nevládní organizace z Chorvatska, Itálie a Rakouska, pro něž proškolila mapovatele a celou akci metodicky řídila. Fond se zapojil i do činnosti skupiny specialistů pro vydry působící při prestižní komisi pro přežití druhů IUCN – Světového svazu ochrany přírody (*IUCN Otter Specialist Group*).

Víc než vydra

Dlouholeté úsilí Českého nadačního fondu pro vydru o vytvoření dynamické profesionální organizace s naprosto transparentní činností by mělo vyvrcholit vybudováním vzdělávacího a informačního střediska

Via natura v areálu bývalých třeboňských jatek, v jejichž části dnes ČNFV sídlí. Prvním krokem v tomto směru se stalo zřízení stanice pro hendikepované živočichy. Její provoz umožnila kromě darů místních firem veřejná sbírka, kdy každý dárcce obdržel hliněnou vydří tlapku a knižní záložku se zajímavostmi o vydře.

O lidech

Činnost Třeboňské nadace pro vydru a později Českého nadačního fondu pro vydru by nebyla myslitelná bez prof. RNDr. Zdeňka Veselovského, DrSc. (1928 – 2006). Náš přední zoolog a popularizátor ochrany přírody stál v čele správní rady ČNFV až do poloviny roku 2005. I tady, v případě zvláště chráněného, ale pro určité zájmové skupiny vysloveně konfliktního druhu, uplatnil dnes vzácnou schopnost pozorně naslouchat druhým lidem včetně těch, kteří nejsou ochraně přírody zrovna nakloněni. Věkovým průměrem mladý kolektiv, který se v Třeboni vytvořil, nebere svou činnost jen jako profesi, ale dává jí mnohem víc. Z tradiční spolupráce ČNFV a Městského úřadu Třeboň těží obě strany. Činnost fondu od samého začátku významně podporuje AOPK ČR, zejména středisko Havlíčkův Brod a již zmiňovaná Stanice ochrany fauny Pavlov.

Bližší podrobnosti najde zájemce na internetové adrese <http://www.vydry.org>.

Ing. Marie Pacovská,
ředitelka Českého nadačního fondu pro vydru

RNDr. Jan Plesník, CSc.,
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
předseda Českého nadačního fondu pro vydru

Foto archiv ČNFV Třeboň

INVAZNÍ DRUHY

Přicházejí k nám nenápadně, jejich dopad na volnou přírodu je však v některých případech až dramatický.

Co to jsou invazní druhy?

Nejen lidé, ale i rostliny cestují po světě stále rychleji a častěji, a nejsou to jen okrasy zahrad nebo polní plodiny. Mnohé druhy pronikají „vlastními silami“ do volné přírody, kde se stávají nebezpečím pro přírodní ekosystémy – a nejen pro ně, ale i pro zemědělství, lesnictví a vodní hospodářství. Jde o byliny a dřeviny, které se snadno aklimatizují a stávají se invazními.

Jak rostliny, tak i živočichové, záměrně nebo náhodně přeneseni do jiné geografické oblasti, obsadí prostor dosud využívaný domácími druhy. Neexistují zde regulační mechanismy, které by populaci druhu udržovaly na určitém stavu (nemá konkurenci, nemá škůdce) a často se stává obtížný pro člověka přímo anebo devastuje přírodní ekosystémy. Za invazní se považují takové druhy, které jsou v daném území nepůvodní, byly introdukovány člověkem a přizpůsobily se místním podmínkám.

Známe je všichni...

U nás je za nejnebezpečnější invazní druh považovaná vysoká bylina **bolševník velkolepý**. Byl k nám dovezen patrně ve 2. pol. 19. stol. jako okrasná rostlina a vysazen v zámeckém parku Kynžvart; od 50. let mi-

nulého století se šíří po celé ČR. Je silně jedovatý a obsahuje látku zvanou furokumarin, která způsobuje otoky na kůži, zejména při ozáření sluncem.

Dále je to rod křídlatek – **křídlatka japonská, křídlatka sachalinská** a jejich kříženec (popsaný jako křídlatka česká). Jedná se o byliny vysokého – až dvoumetrového – vzrůstu, které se množí oddenky a tvoří rozsáhlé husté porosty zejména v okolí vodních toků. O nebezpečnosti jejich šíření svědčí skutečnost, že na likvidaci a omezování porostů obou těchto rostlin – křídlatky a bolševníku – se poskytují finanční příspěvky z dotačních programů ministerstva zemědělství i ministerstva životního prostředí.

Bolševník velkolepý.

Foto Alexandra Klauisová

PŘÍKLADY INVAZNÍCH DRUHŮ ROSTLIN NA ÚZEMÍ ČR

Druh	Bylina/Dřevina	Výška (m)	Původní výskyt	Odkud se šíří v ČR	Jak se šíří	Kde roste
bolševník velkolepý <i>Heracleum mantegazzianum</i>	dvouletá až vytrvalá bylina	1–5	západní Kavkaz	zámecký park Lázní Kynžvart	semeny	vlhké lemy lesů, kolem cest, rumiště
borovice vejmutovka <i>Pinus strobus</i>	jehličnatý strom	50	východní část Severní Ameriky	zámecká zahrada v Lánech	semeny	lesy od nížin do podhůří
křídlatka japonská <i>Reynoutria japonica</i>	vytrvalá bylina	1,5–3	Japonsko	park v Netolicích	oddenky	kolem řek, louky, křoviny, rumiště
kustovnice cizí <i>Lycium barbarum</i>	keř	1–3	východní Mediterán	zámecké parky	výběžky kořenů	ploty, rumiště, křoviny
netýkavka malokvětá <i>Impatiens parviflora</i>	jednoletá bylina	0,3–0,8	Sibiř, Mongolsko, záp. Himálaj	botanické zahrady, zámecké parky	semeny	lesy, břehy řek a potoků
pajasan žláznatý <i>Ailanthus altissima</i>	dvoudomý strom	25–30	východní Asie	zámecké parky, botanické zahrady	křídlatými nažkami	křoviny, teplomilné doubravy
šťovík alpský <i>Rumex alpinus</i>	vytrvalá bylina	0,2–1,2	hory střední a jižní Evropy, Kavkaz	pěstovaná užitková rostlina	semeny, oddenky	horské louky a živinami bohatá rumiště
trnovník akát <i>Robinia pseudacacia</i>	strom	30	střed. a vých. část Severní Ameriky	zámecké a městské parky	semeny a kořen. výmladky	lesy, násypy, parky, podél cest
turanka kanadská <i>Coryza canadensis</i>	jednoletá bylina	0,1–1,5	Severní Amerika	u nás od pol. 18. stol.	nažky s chmýřem	rumiště, zahrady, narušené trávníky
vodní mor kanadský <i>Elodea canadensis</i>	vytrvalá bylina	0,3–1,5	Severní Amerika	akvária, botanické zahrady	úločky rostlin	nížiny; stojaté vody, vodní toky

Jiným invazním druhem je např. **netýkavka žláznatá** nebo **celík kanadský**, šířící se masově podél vodních toků a vytlačující také původní vegetaci.

Uvádí se, že z celkového počtu více než 1 000 rostlinných druhů, které jsou v naší květeně nepůvodní (tzv. neofytů), má 90 druhů invazní tendenci; produkují velké množství potomků a šíří se na značné vzdálenosti.

Jak na ně

Ale není to jen problém České republiky nebo okolních zemí či Austrálie. Jedná se o jeden z problémů globálních a stále aktuálních. Snahy o řešení problematiky jsou ale jsou rozptýlené a nekoordinované, a neexistují proto ani obecně přijímané

Plzák španělský.

Foto Jiří Jakl

metodiky, jak invazní druhy likvidovat. Chybí osvěta. A navíc, v souvislosti s globalizací, mobilitou a šlechtitelstvím lze očekávat zavlečení dalších druhů.

Legislativa ČR nezná pojem invazní druhy rostlin. Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. má pouze ustanovení o obecné ochraně rostlin a jejich

ekosystémů před rušivou činností a také ustanovení regulující záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin do krajiny. Ani zákon o ochraně zemědělské půdy nebo o rostlinolékařské péči neřeší možnost uložit vlastníkům půdy opatření proti výskytu a šíření invazních druhů. Tedy snad až novelizace zákona o ochraně přírody a krajiny...

Podrobnější informace a odkazy naleznete v publikacích:

- Mlíkovský J. a Stýblo P. [eds.] (2006): Nepůvodní druhy fauny a flóry České republiky. – ČSOP Praha.
- Křivánek M. (2006): Biologické invaze a možnosti jejich předpovědi (Predikační modely pro stanovení invazního potenciálu vyšších rostlin). – Acta Pruhoniceana 84: 3–73.

*RNDr. Zdenka Podhajská
CENIA, česká informační
agentura životního prostředí*

POZOR NA INVAZE!

Dokumentárně-osvětová soutěž s názvem Pozor na invaze! je určena pro studenty středních škol, kteří se zajímají nebo se chtějí víc dozvědět o invazních druzích živočichů a rostlin, jako jsou například bolševník, norek, křídlatka, nepůvodní raci. Zapojením do soutěže pomohou přírodě i osvětě, zdokumentují povědomí o problematice invazních druhů, získají zkušenost s tvorbou informačních materiálů a mohou vyhrát i zajímavé ceny.

Organizátoři soutěže vyzývají: Zkuste o problematice napsat do tisku, zdokumentujte pořádané akce (semináře, výstavy, osvěta v zájmových organizacích), zdokumentujte postoje lidí ve svém okolí, pobavte filmem.

Soutěže se mohou zúčastnit všichni studenti středních škol, kteří mezi 22. dubnem a 17. říjnem 2008 jsou či byli středoškoláky (včetně maturantů) a jejichž díla vznikla v průběhu roku 2008.

V dalších kategoriích v rámci celé soutěže se může zapojit i ostatní veřejnost (zvláště zahrádkáři).

Jak má vypadat soutěžní příspěvek: 1. Scan a citace článku v tiskovinách, či na neosobním serveru (servery ve správě měst, sdružení ap., jež spravuje více lidí), resp. textový dokument zamýšlený ke zveřejnění v tisku (formát .pdf, .doc, .jpg či .gif do velikosti 5 MB). 2. Odkaz na film (dokumentární či vtipně kuriozní) dostupný na Stream.cz, Youtube.com či vlastním serveru (dohodnout lze i CD klasickou poštou). Délka příspěvku max. 20 minut. Vlastní příspěvky (do 5 MB) s přiloženou registrační listinou (v elektronické podobě dostupná na adrese <http://pozornainvaze.csop.cz>) zašlete na invaze@email.cz nejlépe do konce září (usnadnění organizace). Ve vlastních příspěvcích neuvádějte své

osobní údaje. Tyto údaje (jména, škola...) případně zatemněte, u filmů neuvádějte v titulcích. Příspěvky budou vyhodnocovány anonymně, dešifrovány dle přiložených registračních listin.

Definitivní uzávěrka příjmu soutěžních příspěvků je 17. října 2008.

Kritéria vyhodnocování: Posuzováno bude ochranné hledisko, korektnost biologických informací, zapojení a spolupráce s lidmi spojenými s invazemi, ev. kvalita zpracování filmů (všechny charakteristiky bodově rovnocenné). Tým porotců tvoří pracovníci partnerských institucí a organizací.

Vyhlášení výsledků: 10. listopadu Slavnostní ukončení a předání cen: 20. listopadu 2008.

Ceny: 2 × 3000 Kč za články, 3000 Kč za videodokument, 3000 Kč za videokuriozitu, 3 knižní publikace v každé kategorii od MŽP, výrobky od Konopářského svazu ČR v každé kategorii 2 × v hodnotě 500 Kč a na otevřeném závěrečném slavnostním a diskusním ukončení v Hradci Králové, propisovačky z kukuřičného škrobu.

Soutěž pořádá Český svaz ochránců přírody Jaro, Jaroměř. Podporují a zaštiťují: ČSOP (JARO, Armillaria, Koniklec), MŽP ČR, ČRo Leonardo, ČZU v Praze, PřF JČU v Českých Budějovicích, KZ a KE PřF UK v Praze, KB PedF Univerzita Hradec Králové, Zahrádkář, Č. zoologická společnost, Biolib.cz, Galacie, Centaurea, Asperula, Amaterskefilmy.cz, Karavela, Hradec Králové a Královéhradecký kraj.

Více informací na: <http://pozornainvaze.csop.cz>, jarojaromer@seznam.cz

ČSOP Jaro, Jaroměř, upraveno (red)

BE A CHANGER – STAŇ SE NOSITELEM ZMĚN

U příležitosti Světového dne životního prostředí byla ve čtvrtek 5. června 2008 zahájena třetí fáze kampaně nazvané *I ty ovládáš změnu klimatu*. Jejím cílem je v České republice, Polsku, Maďarsku, Bulharsku a Rumunsku (v zemích, kde podle šetření Eurostatu neproběhly významnější kampaně pro mládež) vyvolat aktivní diskusi o změně klimatu. Kampaň se zaměřuje na mladé lidi a chce jim nabídnout

možnost zapojit se do virtuálního společenství dalších mladých lidí rozhodnutých změnit své každodenní návyky, a tím napomoci ke snižování emisí skleníkových plynů.

Kampaň probíhá do poloviny roku 2009 a nabízí široké veřejnosti informace v televizi, v dopravních prostředcích a na veřejných prostranstvích – zde reklama zaměřená hlavně na mladé lidi ukazuje, jak lze prostou každodenní činností napomáhat boji proti změně klimatu.

Hlavní částí kampaně je soutěž *Be a Changer* (Buď nositelem změn) – mladí lidé jsou vždy ve společnosti nositeli změn, nemají konzervativní myšlení a stereotypní návyky, jsou snáze ochotni se změnit. Pokud se mladí lidé zaregistrují, a vyjádří tak svoji podporu v boji proti klimatickým změnám, musí také uvést svoji aktivitu směřující ke snížení produkce CO₂ či energie (případně též fotografii, jak tuto činnost vykonávají). V soutěži budou mít i své „fanoušky“, kteří jim budou na webu dávat hlasy. V závěru soutěže vyhraji čtyři mladí lidé z každé země společně s jedním stoupencem z každé země roční členství v největší neziskové ekologické organizaci Earthwatch. Mládež od 18 let se také zúčastní ekologického tábora mládeže, na kterém se seznámí s praktickými nástroji pro šetrnější chování vůči životnímu prostředí; účastníci mladší 18 let vyhraji fotografické vybavení v hodnotě přibližně 1000 EUR. Soutěž probíhá do 30. listopadu 2008.

Více informací na:
www.changer2008.eu

*Eva Veverková,
tiskové oddělení MŽP*

